

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Olomouc 2014

**Asistent pedagoga a jeho role při vzdělávání žáků na ZŠ
a ZŠ praktických**

Vedoucí práce:

Mgr. Kristýna Krahulcová

Autor práce:

Naděžda Kulíková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, s využitím pouze citovaných literárních pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském a právech souvisejících s právem autorským.

V Olomouci dne

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce Mgr. Kristýně Krahulcové, za odborné vedení při psaní mé diplomové práce, za poskytnutí cenných rad a informací. Také děkuji mé rodině a spolupracovníkům za pomoc a podporu během mého studia.

Obsah

Úvod	6
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Asistent pedagoga jako další činitel výchovně- vzdělávacího procesu	9
1.1 Asistent pedagoga, osobní asistent	9
1.2 Legislativní ukotvení asistenta pedagoga	11
1.2.1 Zřizování funkce asistenta pedagoga.....	11
1.2.2 Ekonomické zabezpečení	13
1.2.3 Odborná kvalifikace	14
1.3 Specifické funkce a náplň práce asistenta pedagoga.....	15
1.4 Spolupráce asistenta pedagoga s učitelem a rodiči.....	17
2 Žák se speciálními vzdělávacími potřebami	18
2.1 Charakteristika vybraných druhů postižení	19
2.2 Integrace a inkluze	28
2.3 Poradenské služby a poradenská zařízení	33
2.4 Spolupráce rodiny a školy	35
3 Vzdělávání žáků na ZŠ a ZŠ praktické	37
3.1 Charakteristika ZŠ, ZŠ praktické	37
3.2 Rámcový vzdělávací program	38
3.3 Individuální vzdělávací plán	41
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
4 Specifikace výzkumu	44
4.1 Cíl výzkumného šetření	44
4.2 Výzkumné otázky	44
4.3 Výzkumný vzorek a sběr dat.. ..	45
4.4 Časový harmonogram	46
5 Interpretace dat a vyhodnocení výsledků šetření	47
5.1 Interpretace dat ZŠ praktické	47
5.2 Vyhodnocení výzkumného šetření na ZŠ praktické	56
5.3 Interpretace dat ZŠ běžného typu	58
5.4 Vyhodnocení výzkumného šetření na ZŠ běžného typu	67
6 Diskuze a doporučení pro praxi	69

Závěr	72
Seznam použité a prostudované literatury a zdrojů	74
Anotace	79
Seznam příloh	82

Úvod

„Ať už má člověk postižení jakéhokoli druhu, vždy se najde mnoho možností, jak mu pomoci.“

(Susan Kerrová)

Výchova a vzdělávání patří k neodmyslitelné součásti lidského života. Výchova dítěte začíná v rodině. Zde jsou prvními učiteli sami rodiče poskytující svým dětem základy, které mají význam pro jejich budoucí vývoj. Dalším stupněm vzdělávání je předškolní a základní vzdělávání, kde jsou nadále rozvíjeny vědomosti, schopnosti a dovednosti dítěte. Základní vzdělávání je v České republice jedinou etapou, která je povinná pro každé dítě.

Zvláštní pozornost je věnována žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Tuto skupinu představují žáci se zdravotním postižením, zdravotním a sociálním znevýhodněním. V dřívějších dobách byly tyto děti vzdělávány pouze ve speciálních školách určených pro žáky s konkrétním postižením, případně neměly vůbec žádný přístup ke vzdělávání. Trendem posledních let je vzdělávat tyto žáky společně s žáky intaktními a tím přispívat k největšímu možnému začlenění do společnosti. Nyní si sami rodiče mohou zvolit školu, ve které bude jejich dítě vzděláváno, zda na základní škole, základní škole praktické nebo speciální. Podmínkou efektivního vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je individuální přístup s využitím podpůrných a vyrovnávacích opatření, mezi které lze zahrnout i pomoc asistenta pedagoga. Práce asistenta pedagoga představuje spoustu různorodých činností, které přispívají ke zkvalitnění výuky. O jaké činnosti jde, jaké jsou nároky na tuto profesi a v čem spočívá hlavní přínos asistentství, jsou otázky, na které jsem chtěla najít odpověď. Protože je v současné době pojem integrace žáků do škol běžného vzdělávacího proudu stále aktuálním tématem, zajímaly mě také názory asistentů obou typů škol na integraci. Diplomová práce s názvem „Asistent pedagoga a jeho role při vzdělávání žáků na ZŠ a ZŠ praktických“ se zabývá problematikou profese asistenta pedagoga na ZŠ a ZŠ praktických. Cílem diplomové práce je poskytnout teoretické informace o funkci asistenta pedagoga jako jednoho z podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a dále porovnat tyto informace se zkušenostmi asistentů pedagoga z praxe. Úkolem je zmapovat náročnost profese asistenta pedagoga na ZŠ a ZŠ praktických. Také budou porovnávány názory asistentů pedagoga obou typů škol na začleňování žáků s postižením do běžného vzdělávacího proudu.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. První kapitola teoretické části se zabývá funkcí asistenta pedagoga, vymezuje pojmy asistent pedagoga a osobní asistent, dále se zabývá legislativním ukotvením, specifickou funkcí a náplní asistenta pedagoga. Také je zde popsána spolupráce s učitelem a rodiči. Druhá kapitola je věnována žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, charakterizuje vybrané druhy postižení, dále se zabývá činnostmi poradenských služeb a v neposlední řadě je také věnována pozornost spolupráci rodiny a školy. Dalším bodem této kapitoly jsou pojmy integrace a inkluze, se kterými se v dnešní době setkáváme stále častěji. Třetí kapitola pojednává obecně o základním vzdělávání v ČR, dále vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na základních školách a základních školách praktických. Popisuje a charakterizuje tyto školy, zaměřuje se na rámcový vzdělávací program, vysvětluje pojem individuální vzdělávací plán. Pro dosažení cíle diplomové práce byla využita metoda kvalitativního výzkumu formou otevřeného kódování. V praktické části jsou shrnuty výsledky šetření, vyhodnocení rozhovorů s asistenty pedagoga, dále je uvedena diskuze a závěr diplomové práce.

I TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část této diplomové práce je složena ze tří kapitol, které jsou dále děleny na další podkapitoly. První kapitola se zabývá asistentem pedagoga, jeho funkcí, náplní práce, legislativnímu ukotvení. Jedna z podkapitol je věnována spolupráci asistenta pedagoga s učitelem a rodiči. Také je zde nastíněn pojem osobní asistent. Druhá kapitola je zaměřena na žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, jsou zde uvedeny charakteristiky vybraných druhů postižení, dále je věnována pozornost pojmům integrace a inkluze. Dalšími body této kapitoly jsou spolupráce rodiny, školy a poradenských zařízení. Třetí kapitola pojednává o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na základních školách běžného typu a základních školách praktických, popisuje a charakterizuje tyto školy. Také jsou zde vysvětleny pojmy rámcový vzdělávací program a individuální vzdělávací plán.

1 Asistent pedagoga jako další činitel výchovně- vzdělávacího procesu

Devadesátá léta jsou důležitým mezníkem v oblasti výchovně vzdělávacího procesu, neboť právě tehdy se začíná plně realizovat myšlenka rovnoprávného vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Hlavním cílem tohoto konceptu je jejich maximální začleňování do škol běžného vzdělávacího proudu. Podmínkou úspěšného začleňování je využití podpůrných a vyrovnávacích opatření, mezi kterými je zahrnuta mimo jiné i pomoc a podpora asistenta pedagoga při výchovně vzdělávacím procesu. Práce asistenta pedagoga je poměrně novou funkcí ve školském vzdělávacím systému. Hlavním cílem je napomáhat při vzdělávání žáků se zdravotním postižením. Tato kapitola je zaměřena na funkci asistenta pedagoga, náplň práce, kvalifikační předpoklady, legislativní ukotvení asistenta pedagoga (AP) a v neposlední řadě na spolupráci s učiteli a rodiči.

1.1 Asistent pedagoga, osobní asistent

Kvalitnější vzdělávání žáků se SVP umožňují podpůrné asistenční služby, mezi které patří práce asistenta pedagoga a osobního asistenta. Tyto dva pojmy bývají často zaměňovány. V těchto dvou profesích jsou však rozdíly, které budou popsány v následující podkapitole. Obě pozice, jak asistent pedagoga, tak i osobní asistent patří do podpůrných asistenčních služeb, jejichž hlavním úkolem je pomáhat osobám se zdravotním postižením. Rozdíl těchto dvou funkcí je však v zakotvení, zřizovateli, náplni práce, kompetencích a také v zaměstnavatelích.

Asistent pedagoga je asistent, který pomáhá žákovi ve výchovně- vzdělávacím procesu a náplň činnosti asistenta pedagoga je v kompetenci MŠMT, z jehož zdrojů je placen. (Teplá, Šmejkalová, 2007) Asistent pedagoga je podle § 2 zákona č. 563/2004 Sb.¹ zařazován jako pedagogický pracovník.

Osobní asistent spadá podle § 39 zákona č. 108/2006² do resortu Ministerstva práce sociálních věcí a jeho zaměstnavatelem je některá z neziskových nestátních organizací

¹ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů [online]. [cit. 12-12-2013]. Dostupné na [www: http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf](http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf)

² Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. [online]. [cit. 12-10-2013]. Dostupné na [www: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13640/z_108_2006.pdf](http://www.mpsv.cz/files/clanky/13640/z_108_2006.pdf)

poskytující sociální služby. Asistuje žákovi, pomáhá mu při jeho přemísťování a obsluze ve školském zařízení. Poskytuje péči, a to dobrovolně nebo za dohodnutou finanční odměnu, hrazenou z příspěvku na péči.

Služby osobní asistence mají uživateli zabezpečit základní životní potřeby, biologické i společenské. Patří mezi ně pomoc při osobní hygieně, stravování, doprovody k lékaři, na úřady, podpora při vzdělávání a výkonu povolání, při kulturních a sportovních činnostech, zprostředkovávání kontaktu se společenským prostředím atd. Vše s cílem vyrovnávat příležitosti k aktivitám běžného života, aby byly srovnatelné s příležitostmi osob bez postižení nebo jiného omezení. (Uzlová, 2010)

Dle § 39 zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách (ve znění pozdějších předpisů, novelizován zákonem č. 261/ 2007 Sb.) je služba osobní asistence definována takto:

A) Osobní asistence je terénní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se poskytuje bez časového omezení, v přirozeném sociálním prostředí osob a při činnostech, které osoba potřebuje.

B) Služba podle odstavce 1 obsahuje zejména tyto základní činnosti:

- pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- pomoc při osobní hygieně,
- pomoc při zajištění stravy,
- pomoc při zajištění chodu domácnosti,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Při podpoře začlenění dítěte se zdravotním postižením do běžného prostředí ve škole i mimo ni se osobní asistence uplatňuje jednak při doprovodech do a ze školy nebo zájmového kroužku, jednak přímo ve škole, o přestávkách nebo v průběhu vyučování. Během výuky může osobní asistent působit buď v kombinaci s asistentem pedagoga. Pokud ve třídě není AP, poskytuje žákovi veškerou potřebnou pomoc sám. (Uzlová, 2010)

Služba osobního asistenta je službou podpůrnou. Úkolem osobního asistenta je pomáhat s činnostmi, které člověk s postižením není schopen sám zvládnout, ne dělat věci za něj. Osobní asistent pouze nabízí podporu, aby mohl sám člověk využít své schopnosti a dovednosti. Práce osobního asistenta je náročná nejen po stránce psychické, ale také po

stránce fyzické, neboť se musí velmi často s lidmi fyzicky manipulovat, dopomáhat v přesunech, doprovázet při jízdě na vozíku a další činnosti, které vyžadují fyzickou sílu.

Osobní asistent by měl pracovat pouze s konkrétním jedincem. Asistent pedagoga by měl pomáhat především učitelům, věnovat se nejen žákovi s postižením, ale také ostatním dětem ve třídě. V praxi často dochází k prolínání obou těchto pozic. Často se stává, že osobní asistent nahrazuje roli asistenta pedagoga a naopak.

1.2 Legislativní ukotvení asistenta pedagoga

Tato podkapitola se zabývá legislativním ukotvením profese asistenta pedagoga. Jsou zde uvedeny dokumenty upravující a zajišťující funkci AP, jako např. zřizování funkce AP, poskytování finančních prostředků, získávání odborné kvalifikace.

1.2.1 Zřizování funkce asistenta pedagoga

V současnosti představuje zřizování funkce asistenta pedagoga novou pedagogickou profesi ve školství, která umožňuje kvalitnější vzdělávání mnohým žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. AP je podporou pro žáky se zdravotním postižením, sociálním znevýhodněním, ale také pro žáky mimořádně nadané. S asistencí pro žáky mimořádně nadané se však na našich školách moc nesetkáváme, většinou mají tyto žáci dostatečnou IVP nebo se vzdělávají ve vyšších formách vzdělávacího systému.

V § 16 odst. 9 školského zákona³ se uvádí, že: „ředitel mateřské školy, základní školy, základní školy speciální, střední školy a vyšší odborné školy se souhlasem krajského úřadu ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami, zřídit funkci asistenta pedagoga. V případě dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení.“ Asistent pedagoga by měl být doporučován jen těm dětem, které ho opravdu potřebují, a na takovou dobu na jakou je to nezbytně nutné. V následujícím odstavci jsou uvedeny údaje, které musí být obsaženy v žádosti, tu ředitel zasílá danému poradenskému zařízení.

³ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání [online]. [cit. 12-12-2013]. Dostupné na [www: http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf](http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf)

Dle vyhlášky č. 73/2005 Sb.⁴ musí žádost o zřízení funkce asistenta pedagoga obsahovat tyto údaje:

- název a sídlo právnické osoby, která vykonává činnost školy,
- počet žáků a tříd celkem,
- počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami,
- dosažené vzdělání asistenta pedagoga,
- předpokládanou výši platu nebo mzdy,
- zdůvodnění potřeby zřízení funkce asistenta pedagoga,
- cíle, kterých chce ředitel zřízením této funkce ve škole dosáhnout,
- náplň práce asistenta pedagoga.

V současnosti je vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami včetně podpůrných asistenčních služeb v resortu školství zajišťováno především na základě těchto dokumentů a legislativních předpisů: Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon),

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, § 2 tohoto zákona zařazuje asistenta pedagoga do skupiny pracovníků, kteří vykonávají přímou pedagogickou činnost, proto jsou považováni za pedagogické pracovníky. Dále § 20 tohoto zákona vymezuje jakého stupně vzdělání je potřeba a jakým způsobem ho lze dosáhnout,

Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické, přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků,

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných,

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních,

Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků.

Informace MŠMT: Informace MŠMT k zabezpečení vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami s podporou asistence č. j. 14 453/2005-24 (Věstník MŠMT č. 10/2005). (Teplá, Šmejkalová, 2007)

⁴ Vyhláška č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných [online]. [cit. 10-11-2013] Dostupné na: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>

1.2.2 Ekonomické zabezpečení

Administrativní zabezpečení funkce asistenta pedagoga spolu s ekonomickými náležitostmi zajišťuje ředitel školy. Pro financování AP jsou použity finanční prostředky přidělené škole na její činnost normativně ze státního rozpočtu podle ustanovení podle § 160 odst. 1 písm. c) a d) školského zákona, o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, případně též s využitím příplatku k normativu, uvedeného v příloze metodiky rozpisu rozpočtu přímých výdajů na vzdělávání. Jestliže takto stanovené přímé výdaje nemohou zabezpečit realizaci upravených vzdělávacích programů, krajský úřad tyto potřeby dofinancuje mimonormativně, tj. z vytvořené rezervy. Normativní financování vzdělávacích potřeb žáků se zdravotním postižením pomocí krajských normativů probíhá pomocí základní částky, která je závislá na tom, o jakého žáka se jedná (tj. jde-li o dítě v MŠ, ZŠ, ZŠ speciální, střední škole apod.), dále příplatku, který je závislý na druhu postižení žáka a na způsobu integrace. (Teplá, Šmejkalová, 2007)

Zákon č. 262/2006 Sb.⁵, zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů ustanovuje pracovně právní vztah mezi zaměstnavatelem a asistentem pedagoga. Platové zařazení asistenta pedagoga ve školách zřizovaných státem, krajem, obcí a svazkem obcí se uskutečňuje podle ustanovení § 123 ods. 2 zákoníku práce na základě nejnáročnějších požadovaných činností a plnění kvalifikačních předpokladů.

Dle nařízení vlády č. 75/2005 Sb.⁶ stanoví ředitel dané školy AP týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti, a to v rozsahu 20 - 40 hodin týdně podle potřeby školy nebo školského zařízení. Rozhodující je přitom náročnost vykonávané přímé pedagogické činnosti asistenta i obtížnost odborné přípravy na vyučování. Jestliže je nutná přípravná související činnost AP, např. při asistenci žáků se zrakovým, sluchovým postižením, může ředitel stanovit úvazek např. 22 hod. týdně pro přímou pedagogickou činnost a 18 hodin týdně pro přípravné činnosti asistenta. Platové zařazení asistenta pedagoga je možné od 4. do 8. platové třídy podle požadavků školy a školského zařízení na náročnost vykonávané práce. (Teplá, Šmejkalová, 2007)

⁵ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. [online]. [cit. 16-02-2014]. Dostupné na [www: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2919/262-2006.pdf](http://www.mpsv.cz/files/clanky/2919/262-2006.pdf)

⁶ Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko- psychologické činnosti pedagogických pracovníků [online]. [cit. 12-11-2013]. Dostupné na [www: http://www.msmt.cz/dokumenty/narizeni-vlady-kterym-se-stanovi-rozsah-prime-vyucovaci-prime-vychovne-prime-specialne-pedagogicke-a-prime-pedagogicko-psychologicke-cinnosti-pedagogickych-pracovniku](http://www.msmt.cz/dokumenty/narizeni-vlady-kterym-se-stanovi-rozsah-prime-vyucovaci-prime-vychovne-prime-specialne-pedagogicke-a-prime-pedagogicko-psychologicke-cinnosti-pedagogickych-pracovniku)

1.2.3 Odborná kvalifikace

Poskytování speciální pedagogické, sociální a psychologické péče žákům s handicapem vyžaduje určitou odbornou kvalifikaci nejen učitelů, ale také těch, kteří se spolupodílí na výchovně- vzdělávací činnosti, tedy i asistentů pedagoga.

Jak už je uvedeno výše, odborná způsobilost asistenta pedagoga je vymezena v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Dle § 2 toho zákona je asistent pedagoga ten, *„kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko- psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu“*. Také se v tomto zákoně uvádí, že asistentem pedagoga se může stát každý, kdo je plně způsobilý k právním úkonům, je bezúhonný, má odbornou kvalifikaci, je zdravotně způsobilý, a kdo prokázal znalost českého jazyka. V § 20 tohoto zákona je uvedeno, jak si AP může svoji kvalifikaci zvýšit.

Získání odborné kvalifikace může proběhnout následujícími způsoby:

- vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,
- vyšším odborným vzděláním získaným studiem v akreditovaném vzdělávacím programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů nebo sociální pedagogiku,
- středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů,
- středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a studiem pedagogiky,
- základním vzděláním a absolvováním akreditovaného vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga uskutečňovaného zařízením dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Kromě odborné kvalifikace hraje velice důležitou roli i osobnost člověka. K osobnostním předpokladům pro tuto funkci patří komunikativnost, kreativita, tvořivost, trpělivost, flexibilita, empatie, schopnost týmové spolupráce, smysl pro odpovědnost. Mělo by tedy jít o pozitivní, vyrovnanou osobnost. Asistent musí také najít správnou míru ve vztazích s žákem, učitelem, ostatními dětmi ve třídě, rodiči. (Uzlová, 2010)

V týdeníku školství se uvádí, že dnes pracují na základních školách jako asistenti pedagoga většinou ženy. Jsou to např. studentky, čerstvé absolventky pedagogického vzdělání, ať už středoškolského nebo vysokoškolského, učitelky v důchodu, ženy po mateřské dovolené, také vychovatelky ze školních družin. Ve školním roce 2010/2011 z celkového počtu osob vykonávajících profesi asistenta pedagoga tvořily ženy dokonce 93,6 procenta. (<http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2011/25/zdravotne-postizeni-zaci-a-asistenti-pedagoga-v-regionalnim-skolstvi/>)

Kromě učitele je to i asistent pedagoga, který svým chováním a jednáním působí na žáky. Měl by to být člověk, který má dobrý vztah k dětem, především k dětem s postižením. Člověk, který umí poradit, podat pomocnou ruku, umět dítě motivovat a podporovat ho v samostatnosti. Záleží také na něm, zda vytyčené cíle budou splněny.

1.3 Specifické funkce a náplň asistenta pedagoga

Funkce asistenta pedagoga patří do podpůrných asistenčních služeb. Hlavním úkolem je společně s pedagogem zajišťovat speciálně pedagogické činnosti, které podporují kvalitnější vzdělávání dětí se zdravotním postižením. Pomáhá při výchovně vzdělávacím procesu, buď v běžných základních školách, nebo ve školách praktických a speciálních. Jaká je náplň práce AP? Jaké jsou jeho kompetence? Na tyto a další otázky lze najít odpověď nejen v této podkapitole, ale i v praktické části této diplomové práce.

Není jednoduché napsat jednoznačně, co je náplní práce asistenta pedagoga. Závisí to především na druhu a stupni postižení nebo znevýhodnění žáka. Také zde hraje velice důležitou roli věk žáka, kterému je asistence doporučena. Na prvním stupni bude potřeba jiný přístup a podpora než na druhém stupni školy.

Náplň práce AP je určena v pracovní smlouvě, kterou vypracovává ředitel školy společně s třídním učitelem. Ti by se měli řídit pokyny a doporučením poradenského zařízení, které asistenci doporučilo a vyhláškou č. 73/2005 Sb.⁷, v současném znění. Poslední novelizace této vyhlášky (platná od září 2011) říká, že AP v době vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání,

⁷ Vyhláška č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných [online]. [cit. 10-11-2013] Dostupné na: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>

poskytuje žákům s těžkým zdravotním postižením nezbytnou pomoc při sebeobsluze a pohybu. AP je pomocníkem pedagogických pracovníků ve škole při výchovně vzdělávací činnosti. Jeho hlavní činností je spolupráce s učitelem, pomoc žákovi resp. žákům při výuce, motivace k činnosti žáka, příprava materiálů a pomůcek, pomoc a opora při aklimatizaci na školní prostředí. AP pomáhá jedincům nejen ve výuce, ale také o přestávkách a během volnočasových aktivit ve škole. *„Asistent pedagoga vždy pracuje pod metodickým vedením pedagoga- třídního učitele nebo učitele odborných předmětů, který odpovídá za průběh i výsledky vzdělávání“*. (Teplá, Šmejkalová, 2007, s. 17-18)

Teplá, Šmejkalová (2007, s. 18) uvádějí jako hlavní činnosti AP u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na ZŠ: *„individuální pomoc žákům při začleňování se a přizpůsobení se školnímu prostředí, individuální pomoc žákům při zprostředkování učební látky, pomoc při vzájemné komunikaci pedagogů se žáky a žáků mezi sebou, pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při spolupráci se zákonnými zástupci žáka“*.

Náplní práce asistenta pedagoga je pracovat s jednotlivými žáky, nebo v rámci menší skupiny samostatně mimo třídu. Pomáhá dětem, které mají problém s pochopením dané látky či nezvládají tempo učiva. Některé děti se nedokáží soustředit, u některých se mohou objevovat i specifické poruchy učení. Jak uvádí Bartoňová (2004, s. 9), specifické poruchy učení jsou *„souhrnným označením různorodé skupiny poruch, které se projevují zřetelnými obtížemi při nabývání a užívání takových dovedností, jako je mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení, psaní, matematické usuzování nebo počítání“*. Je velice důležité, aby asistent pedagoga znal problematiku těchto poruch, aby uměl s těmito dětmi pracovat. AP může vykonávat dozor nad žáky ve škole i mimo školu při akcích školy, zodpovídá za jejich bezpečnost, napomáhá k dodržování hygienických zásad, pomáhá při doučování žáků, v době nepřítomnosti učitele může být pověřen suplováním, podílí se na zájmových činnostech žáků, věnuje individuální péči žákům z málo podnětného prostředí.

AP by měl pracovat se žákem s ohledem na jeho individuální potřeby, přizpůsobit se možnostem a schopnostem žáka. Zároveň by však neměl slevovat z nároků, které se týkají výchovy a vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Je důležité, aby AP žáka příliš „noopečovával“ a nedělal činnosti za něj, ale našel správnou míru a formu podpory. Žák by se měl setkávat s problémy a situacemi, které vzbuzují jeho vlastní iniciativu, neměl by spoléhat pouze na asistenta. (Palatová a kol., 2012)

1.4 Spolupráce AP s učitelem

Přítomnost AP při výuce je velmi vítaným prostředkem zapojení různě znevýhodněných žáků do vzdělávání. Aby bylo toto zapojení účinné, je velice důležitá spolupráce učitele a asistenta pedagoga. Záleží na způsobu nastavení spolupráce mezi oběma, ale i na samotné organizaci výuky. Mnohé závisí na konkrétních lidech, jak se bude jejich vztah vyvíjet, zda bude rovnocenný či nikoliv. Vztah mezi lidmi vzniká při vzájemném kontaktu, společné činnosti a taky z „důvodu“ činnosti, během plnění různých společenských funkcí. (Mareš, Krivohlavý, 1990)

Aby spolupráce opravdu fungovala a byla přínosem, musí být:

- *„dobrovolná- učitel i asistent chtějí spolupracovat, není to jen vůle vedení školy,*
- *založena na rovnosti- oba musí věřit, že přispění každého z nich ke společnému cíli je rovnocenné,*
- *založena na sdíleném cíli- lidé většinou spolupracují, pokud mají společný cíl,*
- *různorodá- variuje od společné výuky až po individuální podporu,*
- *stále ve vývoji- tak, jak asistent a učitel více spolupracují, rozvíjí se i jejich spolupráce“.*

(<http://www.inkluzivniskola.cz/cizinec-v-ceske-skole-aneb-organizace/predpoklady-dobre-spoluprace>)

Asistent pedagoga by se měl společně s učitelem podílet na plánování, které je důležité pro individuální podporu žáků, tím se zvyšuje efektivita výuky. Učitel a AP by se měli předem domluvit, jak bude výuka probíhat, co bude dělat učitel, co bude dělat asistent. Velmi nutnou záležitostí je metodická podpora asistentům pedagoga. Je zaměřena zejména na úspěšné zvládnutí činností AP ve vztahu k žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami, k jeho zákonným zástupcům a k týmu spolupracovníků. Metodickou pomoc AP můžeme rozdělit na individuálně zaměřené oblasti:

- organizace školního roku, organizace vzdělávání, základní orientace v rámcovém vzdělávacím programu a školním vzdělávacím programu, v obsahu vzdělávání a jednotlivých předmětech,
- specifika a potřeby jednotlivých žáků se zdravotním postižením, jako jsou tvorba, realizace a hodnocení individuálního vzdělávacího plánu, denní režim, psychohygienické zásady vyučování, vhodné formy podpory žáka, vhodné formy spolupráce s rodinou žáka. (Teplá, Šmejkalová, 2007)

2 Žák se speciálními vzdělávacími potřebami

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami zaznamenalo v posledních deseti letech významné pozitivní a kvalitativní posuny. Jde o děti, které by, bez individuální speciálněpedagogické podpory, byly v edukačním procesu znevýhodněné a často i výrazně limitované v rámci svých zdravotních a sociálních omezení. V této kapitole jsou uvedeny charakteristiky některých druhů postižení, dále jsou zde vymezeny pojmy integrace a inkluze jako současné trendy ve vzdělávání. Velice důležitým a nepostradatelným bodem, vztahujícím se ke vzdělávání žáků se SVP je spolupráce rodiny, školy a poradenských zařízení.

Žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) rozdělujeme do tří kategorií. Jde o žáky se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním. Podle školského zákona (561/2004 Sb., § 16) jsou tyto skupiny definovány takto: „*Zdravotním postižením rozumíme: mentální, tělesné, zrakové, sluchové postižení, vady řeči, kombinované postižení, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování. Zdravotním znevýhodněním je ve smyslu tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání*“. Poslední skupinou jsou žáci se sociálním znevýhodněním. Jedná se o žáky z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, žáky, kteří jsou ohroženi sociálně patologickými jevy, mají nařízenou ústavní výchovu nebo uloženou výchovu a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu. Nesmíme však zapomenout ani na žáky mimořádně nadané, kteří také patří do skupiny žáků se SVP. (Bartoňová, Vítková, 2010) Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami upravuje vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb. Tento dokument upravuje cíle, zásady a formy speciálního vzdělávání žáků se SVP, organizaci speciálního vzdělávání, podpůrná opatření, individuální vzdělávací plán, asistenta pedagoga, individuální a skupinovou integraci žáků se zdravotním postižením. Neméně důležitou součástí vzdělávání žáků se SVP je poskytování poradenských služeb ve školách a specializovaných poradenských zařízeních. Těmto podpůrným službám a jejich činností bude věnována jedna z dalších kapitol této diplomové práce.

2.1 Charakteristika vybraných druhů postižení

Tělesné postižení

Pro osoby s tělesným postižením neboli handicapem je charakteristické celkové nebo částečné omezení hybnosti. Jedná se buď o prvotní omezení hybnosti, kde je postiženo vlastní hybné ústrojí, centrální či periferní soustava nebo o druhotné omezení hybnosti, kde hybnost je omezena z jiných příčin. Zde se projevují důsledky chorob srdečních, revmatických, kostních apod. Ty způsobují omezení pohybu nemocného žáka. (srov. Monatová, 1997, Vítková, 2006)

Podle stupně můžeme hodnotit tělesné postižení jako lehké, střední a těžké. U osob s tělesným postižením si můžeme všimnout poruchy ve statistice a motorice těla. V různé míře se projevuje i nápadnost tělesného zjevu jako např. neúměrnost mezi jednotlivými částmi těla (hlava, trup, končetiny), odlišnosti ve tvaru trupu a končetin, chyběním končetin nebo jejich částí. Omezení v pohybu nebo izolace od podnětného prostředí může mít vliv na psychický vývoj dítěte. Může se odrážet v oblasti poznávacích procesů, emocionality i sociálních vztahů. U dítěte může nastat opožděný či omezený mentální vývoj. (Kollárová in Lechta, 2010)

Pohybové neboli ortopedické vady se podle Monatové (1997) dělí na dvě základní skupiny: poruchy vrozené, kam patří i vady dědičné a poruchy získané. Jestliže se vada, nedostatek nebo porucha vyskytuje u více členů téže rodiny nebo se v daném rodu i v minulosti projevovala, jedná se o vady dědičné. Pokud vady vznikly v těhotenství, při porodu nebo po něm, můžeme mluvit o vadách vrozených. Získané tělesné vady může způsobit buď úraz, nebo různé choroby. Na rozdíl od vrozených vad mohou vzniknout v kterémkoli věkovém období.

Nejčastější příčinou postižení je dětská mozková obrna, která se objevuje v prvních letech života. Je to důsledek poruchy centrální kontroly hybnosti. Dalším onemocněním může být svalová dystrofie- genetické onemocnění zasahující svalstvo, dysmelie- chybění části končetin při narození, amelie- vrozený defekt jedné či několika končetin, také ortopedické vady páteře, vrozené rozštěpy páteře. (http://cs.wikipedia.org/wiki/Tělesné_postižení)

Mentální postižení

Děti, mládež a dospělí s mentálním postižením patří k jedné z nejpočetnějších skupin mezi zdravotně postiženými. Přestože je pojem „mentální postižení“ pojmem často

používaným, není dodnes přesněji definován a vymezen. V současné době je uváděno mnoho různých definic, které vymezují a popisují mentální postižení. Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. Revize (MKN – 10, s. 236) uvádí termín mentální retardace, který charakterizuje jako „stav zastaveného nebo neúplného duševního vývoje, který je charakterizován zvláště porušením dovedností, projevujícím se během vývojového období, postihujícím všechny složky inteligence, to je poznávací, řečové, motorické a sociální schopnosti. Retardace se může vyskytnout bez, nebo současně s jinými somatickými nebo duševními poruchami“.

M. Černá (2008, s. 79) popisuje mentální postižení jako „celkové snížení intelektuálních schopností osobnosti postiženého, které vzniká v průběhu vývoje a je obvykle provázeno nižší schopností orientovat se v životě“.

Vágnerová (2012, s. 53) definuje mentální postižení „jako neschopnost dosáhnout odpovídajícího stupně intelektového vývoje, přestože byl takový jedinec přijatelným způsobem výchovně stimulován“. Hlavními znaky tohoto postižení je nedostatečný rozvoj myšlení a řeči, omezená schopnost učení způsobující zhoršené podmínky při začleňování se do společnosti. Na rozdíl od demence (vzniká později a je pro ni charakteristické ubývání již rozvinutých schopností) je mentální retardace vrozená a trvalá. Je však možné určité zlepšení v závislosti na etiologii a kvalitě stimulujících prostředků. Na vývoj a průběh postižení má vliv prostředí tj. výchovné, výukové a terapeutické vlivy. Mentální postižení může být způsobenou celou řadou různých faktorů, které se prolínají a vzájemně na sebe působí. Vrozené mentální postižení je způsobeno organickým poškozením mozku v prenatálním, perinatálním nebo postnatálním období. Příčinou získaného mentálního postižení může být nemoc, úraz mozku nebo jiná pozdější porucha (Vágnerová, 2012).

Stupeň mentální retardace se určuje pomocí inteligenčního kvocientu (IQ), který vyjadřuje úroveň rozumových schopností. Jedinec je podle rozmezí hodnot IQ zařazen do určité kategorie podle jednotlivých stupňů mentální retardace. Černá (2008, s. 102) uvádí, že: „důležité je mít vždy na paměti, že kategorie je pouze pomocným kritériem, diagnostika je vždy individuální a hranice kategorie překračuje“.

Lehká mentální retardace (F 70) IQ 50- 69

Lehká mentální retardace (LMR) se projevuje pouze lehčím postižením psychomotorického vývoje, osoby většinou dosahují úplné nezávislosti na okolí. Většina lehké mozkové retardace se diagnostikuje až ve věku školní docházky, kdy se začínají potíže objevovat, většinou se problémy projevují při čtení a psaní. Obtíže ve škole lze poměrně dobře kompenzovat cílově zaměřenými vzdělávacími postupy a prostředky. K LMR se mohou individuálně přidružit

vývojové poruchy, tělesné postižení, autismus, epilepsie, poruchy chování. Děti v horní hranici LMR mají obtíže ve školní výuce, v dospělosti jsou schopni práce, mívají zaměstnání, které vyžadují především praktické schopnosti. (Švarcová, 2000)

Středně těžká mentální retardace (F 71) IQ 35- 49

Neuropsychický vývoj je výrazně opožděn stejně jako rozvoj porozumění a používání řeči. Velké nedostatky se projevují v samoobslužných činnostech. Jen někteří jedinci si osvojí čtení, psaní a počítání. Nejčastěji jsou vzděláváni podle speciálních vzdělávacích programů. Ve výchovně- vzdělávacím procesu jsou jejich výkony limitovány, vhodným pedagogickým vedením lze dosáhnout maximálního možného rozvoje schopností. Tito jedinci jsou schopni vykonávat jednoduchou manuální práci pod odborným dohledem nebo v chráněném prostředí. Bývají fyzicky aktivní, mají schopnost komunikovat, v dospělosti však mohou málokdy vést samostatný život. K tomuto postižení se může přidružit dětský autismus, tělesná postižení, neurologická nebo psychiatrická nemoc. (Švarcová, 2000)

Těžká mentální retardace (F 72) IQ 21- 34

je provázena výraznými omezeními a poruchami. Charakteristickým znakem je vysoký stupeň poruchy motoriky a časté tělesné vady. Většinou převládá pouze nonverbální komunikace, neartikulované výkřiky, výjimečně jednoduchá slova. Žáci s těžkou mentální retardací se vzdělávají pouze v základní škole speciální, kde je jim poskytnuta speciální rehabilitační, výchovná a vzdělávací péče, která přispívá k rozvoji motoriky, komunikativnosti a rozumových schopností. (http://cs.wikipedia.org/wiki/Mentální_retardace)

Hluboká mentální retardace (R 73) IQ nižší než 20

U těchto jedinců nelze změřit IQ, proto je jeho hodnota odhadována pod 20. Většina jedinců je imobilní nebo velmi omezená v pohybu. Nejsou schopni se sami o sebe postarat, vyžadují trvalý dohled a péči. Nerozumí požadavkům a instrukcím. Charakteristická je inkontinence a neverbální komunikace. Tito lidé mívají neurologické nebo jiné tělesné nedostatky ovlivňující hybnost, epilepsie a poruchy zraku a sluchu. U pacientů, kteří jsou mobilní, bývají charakteristické pervazivní vývojové poruchy, především atypický autismus. (Švarcová, 2000)

Jiná mentální retardace

Stupeň mentální retardace nelze určit pomocí obvyklých metod. Je to znemožněno v důsledku přidruženého senzorického nebo somatického postižení (např. nevidomí, neslyšící, nemluvící, jedinci s těžkými poruchami chování, autismus,...).

(http://cs.wikipedia.org/wiki/Mentální_retardace)

Nespecifikovaná mentální retardace

Přes prokázanou mentální retardaci není možné danou osobu zařadit do některé z uvedených kategorií pro nedostatek informací. (Švarcová, 2000)

O jedincích s mentálním postižením panuje mnoho představ, které bývají opředeny mnoha předsudky, nejasnostmi a většinou neopodstatněnými obavami. Je důležité si uvědomit, že jedinci s mentální retardací mají také právo na plnohodnotný život. Měli bychom respektovat jejich specifika, být k nim tolerantní a vstřícní.

Sluchové postižení

Lidé se sluchovým postižením tvoří jednu jedinou skupinu, existuje více typů a stupňů postižení sluchu. Pojem sluchové postižení zahrnuje základní kategorie osob: neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé. Každá z těchto kategorií je limitována různými faktory, nejčastěji kvalita a kvantita sluchového postižení, věk, kdy k postižení došlo, mentální dispozice jedince, péče věnovaná danému jedinci a další přidružená postižení. (Horáková, 2012)

Sluchové vady můžeme rozdělit na vady vrozené a vady získané. Vrozené vady jsou většinou geneticky podmíněné. Také mohou být jejich příčinou infekční onemocnění matky během těhotenství, nebo těžký porod. Sluchové vady získané lze rozdělit z hlediska času a to na prenatalně vzniklé sluchové vady, které vznikají v průběhu těhotenství např. onemocnění matky- toxoplazmóza, RTG záření, léčba matky antibiotiky s ototoxickým účinkem, apod. a postnatálně vzniklé sluchové vady, které vznikají v průběhu porodu nebo po něm. (Horáková, 2012)

Romančíková (in Lechta, 2010, s. 216) uvádí citát slepohluché Američanky Heleny Kellerové, která říká, že „*Slepota odděluje člověka od věcí, hluchota od lidí.*“ Jak popisuje Zborteková (in Lechta, 2010) mohou být sluchové postižené děti již od útlého věku vystavené působení nežádoucích zážitků a vjemů, které pramení z nedostatečné komunikace a omezené sociální interakce. To může vést až k nepřiměřeným projevům jejich chování, sociálním neúspěchům a neschopnosti překonat závislost na druhých. Důležitým faktorem u vad

získaných je období, kdy došlo ke sluchovému postižení. Zda to bylo před fixací řeči nebo až později.

Zrakové postižení

Jak zdůrazňuje mnoho autorů, zrak je jedním z nejdůležitějších smyslů člověka. Tímto smyslem přijímáme ze svého okolí až 80 % podnětů nezbytných pro rozvoj osobnosti člověka. I minimální zrakové postižení může jedince omezovat. Život jedinců se závažnějším zrakovým postižením může jedince ovlivňovat ve všech oblastech běžného života. Výchovou, vzděláváním a rozvojem osobnosti se zabývá obor oftalmopedie, který poskytuje jedincům se zrakovým postižením speciálněpedagogickou péči. (Pipeková, 2010) Snaží se o co nejlepší začlenění do intaktní společnosti. Záleží ale také na celé společnosti, jak přijme zrakově postižené, jak může změnit jejich prožívání a kvalitu života.

Je-li dítě umístěno do běžné školy, hraje zde velice důležitou roli stupeň zrakového postižení. Takto postižené děti dělíme do čtyř kategorií určujících stupeň postižení: „*slabozraké děti, děti se zbytky zraku (prakticky nevidomé), nevidomé děti, tupozraké a šilhavé děti*“. (Šimko in Lechta, 2010, s. 201- 202)

Specifické poruchy učení (SPU)

Pod pojmem specifické poruchy učení (někdy také uváděno jako vývojové poruchy učení, poruchy učení nebo specifické vývojové poruchy učení) lze zahrnout celou skupinu poruch a dysfunkcí způsobující výukové obtíže dítěte ve škole. Jde zejména o problémy při osvojování čtení, psaní a počítání. Proto jsou tyto poruchy nejčastěji diagnostikovány až po nástupu dítěte do školy. Jsou oslabeny především kognitivní funkce – zrakové, sluchové vnímání, paměť, řeč, motorika. Komplikace však často přetrvávají i v dalších letech, záleží na rozsahu postižení, na formě i na vhodné kompenzaci. SPU nejsou vázány na inteligenci. (Zelinková, 1994) Jak uvádí Matějček (2001), poruchami učení mohou trpět děti podprůměrné, průměrné, ale i nadprůměrné. Jde spíše o oblast paměti a učení.

Existuje celá řada studií, která zkoumá příčiny SPU. Většinou bývají označovány tyto příčiny:

- dědičnost- výskyt v rodině se potvrdil až u 35- 40% dětí s ADHD,
- lehká mozková dysfunkce (encefalopatie)- je postižená ta část mozku, která odpovídá, za řízení zpracování impulzů, schopnosti koncentrace a třídí smyslové vjemy- 50%,
- dědičnost v kombinaci s LMD – 15%,
- neurotická, jiná etiologie – 15%.

„Poruchy učení je termín označující heterogenní skupinu obtíží, které se projevují při osvojování a užívání řeči, čtení, psaní, naslouchání a matematiky. Tyto obtíže mají individuální charakter a vznikají na podkladě dysfunkcí centrální nervové soustavy. Ačkoli se poruchy učení mohou objevovat souběžně s jinými handicapujícími podmínkami (např. senzorická postižení, mentální retardace, poruchy chování) nebo vnějšími vlivy (např. kulturní odlišnosti, nedostatečné nebo neúměrné vedení), nejsou poruchy učení přímým důsledkem těchto vlivů“. (Zelinková, 1994, s. 12)

Podle Zelinkové (1994, s. 11 – 12) znamená předpona DYS „Rozpor, deformaci. Například dysfunkce je špatná, deformovaná funkce. Z hlediska vývoje znamená dysfunkce funkci neúplně vyvinutou, zatímco afunkce je ztráta funkce již vyvinuté. Druhá část názvu je přejata z řeckého označení činností, které jsou postiženy“. Specifické poruchy učení můžeme definovat jako poruchy čtení – dyslexie, psaní – dysgrafie, pravopisu – dysortografie, počítání – dyskalkulie, kreslení – dyspinxie, hudebnosti – dysmúzie a schopnosti vykonávat složité úkony – dyspraxie. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995)

Dyslexie patří mezi nejčastěji se vyskytující specifické poruchy učení. Jde o poruchu schopnosti naučit se číst běžnými metodami. Problémy nastávají při rozpoznávání a zapamatování si jednotlivých písmen. Velice často zaměňují foneticky podobné hlásky (a- e, v- f, b- p), zrcadlově obrácená písmena (b – d), tvarově podobná písmena (m- n, s – z). Je pro ně velice náročné spojit hlásky ve slabiku, slabiky ve slovo. Čtení je pro ně velice namáhavou činností, mají obtíže se zapamatováním si textu. (Zelinková, 1994)

Dysgrafie je specifická porucha, kdy má dítě problémy s písemnou formou projevu. Má obtíže si vybavit tvar písmen a znázornit ho. Zaměňuje tvarově podobná písmena, písmo je nečitelné, neuspořádané, neobratné. Vynechává nejen hlásky, ale i slova. Psaní je pro něj namáhavé samo o sobě, vyžaduje vysokou koncentraci pozornosti, žák se hůře soustředí na gramatickou a obsahovou stránku projevu. U těchto dětí je velice častý špatný úchop psacího náčiní. (Zelinková, 1994)

Dysortografie je specifická porucha učení, která postihuje pravopis. Nezahrnuje celou gramatiku, týká se tzv. specifických dysortografických jevů, kterými jsou rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek, rozlišování měkkých a tvrdých slabik dy – di, ty – ti, ny – ni, záměna podobných písmen, rozlišování sykavek, přesmyknutí, vynechávání, nebo naopak přidávání písmen či slabik. Problém nastává i v aplikaci gramatických jevů v písemném projevu. (Zelinková, 1994)

Dyskalkulie je specifická porucha matematických schopností, kdy je narušena dovednost zvládnání základních početních výkonů, jako je sčítání, odčítání, násobení, dělení. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Dyskalkulie>)

Dyskalkulie se dělí na jednotlivé typy podle vývoje matematických schopností a charakteru potíží. Prvním typem je praktognostická dyskalkulie, kde je hlavním problémem narušená praktická manipulace s předměty nebo jejich symboly (číslice, operační znaménka apod.). Dítě má problém s pochopením pojmu číslo a se správným prováděním číselných operací. V geometrii neumí seřadit předměty např. podle délky, má špatnou prostorovou orientaci, obtížně rozlišuje geometrické tvary, má problémy s jejich zakreslením. (Košč in Zelinková, 1994)

Jako další typ je uváděna verbální dyskalkulie, která je charakteristická narušenou schopností dítěte při slovním označování množství a počtu předmětů, operačních znaků, matematických úkonů. Často chybí při vyjmenovávání číselné řady vzestupně, častěji však sestupně. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Dyskalkulie>)

Lexická dyskalkulie je snížená schopnost číst matematické symboly (číslice, operační znaky, matematické příklady). U lehčích forem žák nezvládá čtení vícemístných čísel, ve kterých se objevuje nula uprostřed, čtení desetinných čísel, zlomků apod. Má problém se čtením tvarově podobných číslic (např. číslo 36 čte jako 63, 6 jako 9). (Košč in Zelinková, 1994)

Grafickou dyskalkulií se rozumí snížená schopnost psát číslice, operační znaky, kreslit geometrické tvary apod. Žák má problémy při zápisu čísel v přepisu či diktátech, při psaní vícemístných čísel (obrácený zápis čísel, vynechávání nul,...), někdy píše číslice zrcadlově. Zápis takového žáka je neúhledný. V geometrii má problém s rýsováním jednoduchých obrazců i s překreslováním z tabule. (Košč in Zelinková, 1994)

Operacionální dyskalkulie se projevuje narušenou schopností provádět matematické operace. Často žák chybí při sčítání, odčítání, násobení, dělení. Obtíže jsou zřetelné při pamětném sčítání, při násobilce, kdy si musí pomáhat počítáním na prstech. Počítání s přechodem přes desítku mu také činí velké potíže. Žák zaměňuje jednotky, desítky při sčítání, zaměňuje čitatele, jmenovatele. Tento druh dyskalkulie patří k častým formám počtářských potíží. (Košč in Zelinková, 1994)

Ideognostická dyskalkulie je porucha chápání matematických pojmů a vztahů mezi nimi, poruchou v oblasti pojmové činnosti. Žák ví, že např. číslo 8 se čte jako „osm“ a naopak, ale neví, že 8 je o jednu více než 7, resp. 4×2 , $5 + 3$, nebo polovina z 16 apod. Velké problémy nastávají při řešení slovních úloh, kde neumí převést slovní zadání do systému čísel a operací. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Dyskalkulie>)

Jak už je uvedeno výše, existuje několik druhů poruch učení. Převážná většina dětí se potýká s více než jedním, většinou se kombinují, prolínají se dva či více druhů (např. potíže ve čtení i psaní). Poruchy učení se mohou objevovat v různých stádiích období vývoje dítěte, nejčastěji během mladšího školního věku. Obtíže však někdy přetrvávají i v dalších letech, záleží na rozsahu postižení, na formě a také na vhodné kompenzaci.

Poruchy chování

Velice často dochází v chování dětí k projevům, které jsou okolím vnímány jako nežádoucí, rušivé a nepřiměřené věkové úrovni jedince. Nejběžnější odchylky v chování porušující běžná společenská pravidla (nepřekračující však hranice zákona) se dříve nazývaly deficity. Takto byly označovány mírné formy nepřizpůsobivosti, nedostatečné návyky, nízké sociální dovednosti. V současné době je používán pojem „problémové chování“. O poruchách chování mluvíme tehdy, má-li nežádoucí chování trvalejší charakter a takovou intenzitu, která přináší každodenní omezení jedince a jsou-li nutná zvláštní výchovná opatření, popř. i medikamentózní léčba. Poruchy chování však musíme odlišovat od poruch duševního zdraví (poruchy osobnosti, psychiatrická onemocnění) a od poruch psychického vývoje (specifické poruchy školních dovedností, pervazivní vývojové poruchy- autismus). (Hornáková in Lechta, 2010)

Poruchy chování jsou charakterizovány *„opakovaným a přetrvávajícím agresivním, asociálním nebo vzdorovitým chováním. Takové chování by mělo výrazně překročit sociální chování odpovídající danému věku, mělo by být proto mnohem závažnější než běžné dětské zlobení nebo rebelantství dospívajících a mělo by mít trvalejší ráz (šest měsíců nebo déle)“*. Takto uvádí poruchy chování mezinárodní klasifikace nemocí (10. Revize, 2013, s. 251), které jsou zařazeny do kategorie F90 – F98 jako „Nemoci duševní a poruchy chování“. Poruchy chování jsou označeny F91.

Vágnerová (2012) charakterizuje poruchy chování jako odchylky v oblasti socializace, kdy jedinec nerespektuje normy chování, které odpovídají věkové úrovni dané osoby, popř. úrovně jeho rozumových schopností. *„Při nesprávném vedení dítěte s poruchou učení se mohou objevit poruchy chování“*. (Zelinková, 1994, s. 164) Tentýž autor dále uvádí, že k nežádoucímu chování může vést dlouhodobé neuspokojování základních potřeb jedince. Dítě se během svého vývoje učí rozeznávat žádoucí a nežádoucí chování a vhodné jednání v určité situaci. Dítě by mělo normy nejen znát, ale také je dodržovat a chovat se podle nich. (Vágnerová, 2012)

Na osobnost dítěte působí mnoho faktorů, které ovlivňují a formují jeho chování. Je velice důležité vnímat primární obtíže dítěte způsobené negativními vlivy. Správným působením a vhodným přístupem rodičů a pedagogů lze chování a pozitivní vývoj dítěte značně ovlivnit.

Poruchy pozornosti s hyperaktivitou (ADHD)

ADD je zkratka *attention deficit disorder*, která v překladu znamená porucha pozornosti. ADHD je zkratka pro *attention deficit hyperaktivity disorder*, což je opět porucha pozornosti, je však spojená s hyperaktivitou (Škvor, Škvorová, 2003, s. 11). Ve starších literaturách bývají tyto poruchy označovány jako lehká mozková dysfunkce (LMD) nebo lehká dětská encefalopatie (LDE), resp. minimální mozková dysfunkce (MMD). V současné době se však tyto termíny nepoužívají.

„Syndrom ADHD je vývojová porucha projevující se symptomy poruch pozornosti, hyperaktivitou a impulzivitou. Tyto projevy jsou nepřiměřené vzhledem k věku dítěte, mentální úrovni a nejsou důsledkem senzorických, motorických postižení nebo důsledkem závažných emočních problémů“. (Andránska in Lechta, 2010). Údaje o výskytu této poruchy se velmi liší. Řádově se pohybují od 2- 12%, nejčastěji je však uváděno 6% dětí školního věku. Častěji trpí touto poruchou chlapci než děvčata. Bývá uváděn poměr od 3 : 1 do 8 : 1. Podle Adreánske (in Lechta, 2010) může však při diagnostikování ADHD hrát důležitou roli právě pohlaví dítěte. Chlapci bývají hlučnější, méně pozornější, zlobivější. Při diagnostikování této poruchy se mohou odrážet i chyby posuzovatele, neboť ví, že ADHD se vyskytuje více u chlapců než u děvčat.

Pro děti, které mají syndrom ADHD, je typická porucha pozornosti, aktivity a impulzivity. Dítě se dá snadno rozptýlit jakýmkoliv podnětem, má obtíže s nasloucháním, někdy to vypadá, že vůbec neposlouchá, často zapomíná, co slyšelo. Má problémy s plněním zadaných pokynů, nedokáže se plně soustředit na úkol, je pro něj velmi obtížné úkol dokončit. Potřebuje pracovat v kratších časových úsecích. Dělá chyby z nepozornosti, často vykřikuje, skáče druhým do řeči. Co se týče jeho hyperaktivity, je neustále v pohybu, který neumí ovládat. Nedokáže sedět v klidu na židli, pohybuje nohama, rukama, často vstává ze židle, neustále něco přerovnává na lavici, hledá v aktovce. Má velké problémy se zapomínáním. Vzhledem ke všem projevům svého postižení mívají tyto děti potíže i s navazováním přátelských vztahů. (Škvor, Škvorová, 2003)

Děti s ADHD bývají často hodnoceny negativně. Jsou brány jako nevychované, nešikovné a hloupé. Dítě s poruchou chování je třeba brát takové jaké je, respektovat jeho

možnosti a omezení, podporovat jeho činnosti a zájmy, pravidelně a soustředěně ho zaměstnávat, motivovat ho k výkonům a dát mu prostor pro uplatnění. Velice důležitá je spolupráce školy a rodiny. Jak popisuje Utz (in Lechta, 2010, s. 337), pokud je rodina „*sama přetížena, problémy a výchovu nezvládá, výčet prohřešků jejich dítěte zpravidla není dobrým začátkem pro spolupráci, důležité je, aby rozhovor nesloužil k hledání viníka, ale k hledání možnosti pomoci*“.

Sociální znevýhodnění

Další skupinou, která spadá do kategorie žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, jsou žáci se sociálním znevýhodněním. Mnoho lidí si pod tímto pojmem představí děti romského etnika, které byly dříve automaticky zařazovány do zvláštních škol. Podle Horňáka (in Lechta, 2010) se však v romském etniku vyskytují všechny sociální vrstvy, tedy ne všechny romské děti jsou sociálně znevýhodněné. Pojem sociální znevýhodnění se týká mnohem širšího okruhu lidí. Jde o příslušníky nejen, národnostních menšin ale i, cizince a uprchlíky, zde musíme brát v úvahu jejich odlišnost v komunikaci, rozdílné životní hodnoty, normy chování a rozdílné sociokulturní prostředí. Sociální prostředí má vliv i na průběh a výsledky výchovně- vzdělávacího procesu. Jedinci jsou ovlivňováni rodinou, sociální skupinou i celou společností. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995)

Školský zákon označuje sociálním znevýhodněním „*rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožením sociálně patologickými jevy, nařízenou ústavní výchovu nebo uloženou ochrannou výchovu a také postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky*“. (561/2004 Sb., § 16)

Rodinné prostředí je jedním z nejdůležitějších zdrojů formující vývoj jedince. Dítě se učí mnoha návykům a dovednostem, které mají vliv na jeho budoucí život. Pevné rodinné zázemí a správná výchova je prvním a zároveň nejdůležitějším předpokladem pro správný rozvoj dítěte. Nejen psychologické, ale také kulturní a materiální podmínky rodinného prostředí mají velký vliv na utváření osobnosti dítěte.

2.2 Integrace a inkluze

V dnešní době se s pojmy „integrace“ a „inkluze“ setkáváme stále častěji. Zahrnují skupiny lidí se zdravotním postižením a zdravotním a sociálním znevýhodněním. Termíny

integrace a inkluze bývají často chápány jako synonyma, vztah těchto dvou termínů bývá pojímán různě. Inkluze bývá chápána jako „vylepšená“ integrace. V této podkapitole bude věnována pozornost těmto dvěma pojmům, dále pedagogické integraci a formám vzdělávání žáků se SVP. V jedné z částí této podkapitoly bude nastíněn historický vývoj přístupů k postiženým lidem.

Pojem integrace se u nás začal používat dříve a v doslovném překladu (z latiny) znamená „znovu vytvoření celku“. Hlavním cílem školské integrace je společný život a společné vzdělávání a soužití žáků handicapovaných a intaktních. Integrace je opakem segregace (společenské vyčleňování) a lze ji vysvětlit jako *„přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol“*. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 88)

Jesenský klade při integraci velký důraz na vzájemné přizpůsobení se obou stran a definuje školskou integraci jako *„dynamický, postupně se rozvíjející pedagogický jev, ve kterém dochází k partnerskému soužití postižených a intaktních na úrovni vzájemně vyvážené adaptace během jejich výchovy a vzdělávání a při jejich aktivním podílu na řešení výchovně vzdělávacích situací“*. (Jesenský, 1998, s. 25)

Na rozdíl od integrace je pojem inkluze chápán jako vyšší stupeň, neboli „kvalitnější“ integrace. V doslovném překladu z angličtiny „to be included“ znamená tento pojem „být úplnou součástí“. Jde tedy o úplné začlenění osoby se speciálními vzdělávacími potřebami do majoritní společnosti. Lechta (2010, s. 29) uvádí, že se v rámci inkluzivního vzdělávání žáci *„už nedělí na dvě skupiny (tj. ty, kteří mají speciální potřeby, a ty, kteří je nemají), ale jde tu o jedinou heterogenní skupinu žáků, kteří mají rozličné individuální potřeby“*. Hlavním cílem inkluzivní pedagogiky, je vytvořit takový systém vzdělávání, ve kterém jsou si všichni žáci rovni, kde se nevnímají národnostní, socioekonomické rozdíly či míra postižení. *„Koncept integrace vychází především z potřeb postiženého žáka, koncept inkluze se koncentruje na práva všech dětí“*. (Hornáková in Lechta, 2010, s. 30)

Pedagogická integrace

Za posledních dvacet let českého školství, nastalo v tomto resortu mnoho změn, které se týkají především přístupu ke vzdělání. Zatímco dříve byla edukace handicapovaných žáků úkolem speciálního školství, dnes je dána možnost vzdělávání ve všech typech škol a školských zařízeních. Mezníkem byl rok 1989, kdy byla přijata Deklarace práv dítěte z roku

1957. Do této doby byli žáci s postižením vzdělávání pouze v segregaci, tedy odděleně od intaktních žáků. Deklarace zajišťuje rovný přístup ke vzdělávání všech jedinců bez ohledu na stupeň jejich zdravotního postižení nebo sociálního zabezpečení. (Vítková, 2003)

Podle vyhlášky č. 73/2005 Sb. probíhá speciální vzdělávání žáků se zdravotním postižením v těchto formách:

- individuální integrace,
- skupinová integrace,
- vzdělávání žáků ve škole samostatně zřízené pro žáky se SVP,
- kombinace výše uvedených forem.

Individuální integrace je *„vzdělávání žáka v běžné škole, nebo v případech hodných zvláštního zřetele ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení“*. (Vyhláška č. 73/2005 Sb., § 3)

Pojem **individuální integrace** představuje formu vzdělávání, kdy jsou žáci zařazováni do tříd ve škole běžného vzdělávacího proudu. Jsou zde začleňováni žáci se SVP s lehkým mentálním, tělesným nebo smyslovým postižením. Je to určitá forma péče, pomoci a podpory. Důležitým aspektem je zajištění takových podmínek, aby byla zabezpečena vhodná individuální speciálně pedagogická a psychologická péče. Žák je vzděláván na základě doporučení školského poradenského zařízení, využívá speciální učební pomůcky a speciální vzdělávací postupy. Samozřejmostí při integraci by měla být připravenost školy, a to zejména odborná připravenost pedagogických pracovníků a dalších osob, které se budou na edukaci žáka podílet. Při začleňování žáků s postižením přispívá velkou měrou asistent pedagoga, který je oporou nejen samotnému žákovi, ale také učiteli. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Také je vhodné snížení počtu žáků ve třídě, aby byla dána možnost plně se věnovat všem žákům. Neméně důležitou složkou je upravení třídy pro skupinové vyučování a vymezení prostoru pro odpočinek – odpočinkový kout. Aby se zamezilo záškoláctví, musí být zajištěna i vhodná doprava. (Bartoňová, Vítková, 2010)

Další formou vzdělávání žáků se SVP je **integrace skupinová**, kdy žáci jsou vzděláváni ve speciálních třídách nebo skupinách zřizovaných ve školách hlavního vzdělávacího proudu nebo ve školách samostatně zřízených pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Pohled do historie, vývoj postojů a přístupů společnosti k lidem s postižením

Od dob antických po současnost můžeme zaznamenat různé postoje a přístupy k lidem s postižením. Antické období bylo charakteristické svým odmítavým až represivním přístupem k lidem s postižením. Osud postižených novorozenců byl ve Spartě v rukou rady starších, která se řídila tzv. Lykurgovou ústavou. Tělesně postižené děti byly házeny do propasti v pohoří Taygetos nebo byly pohozeny v pustině. Také v Aténách bylo povoleno zabíjení novorozenců, a to podle Solonových zákonů. (sec. Cit. Kudláčková in Lechta, 2010)

Podobně přistupovali k postiženým lidem i v antickém Římě. Dítě s postižením mohl zabít hned po narození jeho otec. Jedinci s menším postižením byli nuceni k různým výcvikům nebo byli prodáni do otroctví. Nevidomí a jedinci s těžkým postižením byli úplně izolováni od společnosti, byli ponecháni svému osudu na ostrově na řece Tiber. Jako počátek akceptujícího přístupu k lidem s postižením můžeme zmínit období židovsko- křesťanské tradice, kde hlavním cílem bylo dosažení věčného života s účastí na životě Boha. Židé se řídili podle Dekalogu (Desatera), který jasně kázal „Nezabiješ!“. Avšak na postižení a různá onemocnění se dívali jako na trest Boží. Bezvýhradná láska k Bohu, k bližnímu svému i ke svému nepříteli- to bylo podstatou učení Ježíše, který je považován za zakladatele křesťanství v Palestině v 1. stol. Křesťanství přineslo lidem s handicapem právo na důstojný život. Ve 4. stol. po Kr. se začaly stavět církevní charitativní instituce, lidé měli povoleno pečovat o chudé, nemocné a postižené. Stále však ještě přetrvávají názory, že postižení je Božím trestem. (sec. Cit. Kudláčková, in Lechta, 2010)

Uběhla spousta let, než se podařilo překonat negativní postoje a předsudky vůči lidem s postižením. První náznaky speciální péče jsou zaznamenány v období novověku (16. - 18. stol), které přináší humanitní ideje a tím i hlubší zájem o lidi s postižením. Začaly se zakládat různé instituce, které se zaměřují na péči o lidi s postižením (první ústav péče „o mladé i staré mrzáky, první nemocniční škola pro jedince s tělesným postižením, ústavy pro neslyšící). (sec. Cit. Kudláčková, in Lechta, 2010)

Období přelomu 19. a 20. stol. je charakteristické tzv. rehabilitačním přístupem, který zdůrazňoval propojenost léčby s výchovou a vzděláním. Handicapovaný jedinec měl být „znovu-uschopněn“ pro život v běžné společnosti. (Slowík, Hlaváčková, 2007)

Často však docházelo k cílené segregaci skupin různě postižených lidí. Pokud nebyli schopni dostatečné rehabilitace, byli umisťováni do ústavů. V první polovině 20. stol. můžeme zaznamenat rozvoj speciální pedagogiky jako vědního oboru. Začínají vznikat první odborná pracoviště vědeckého rázu, na vysokých školách se vzdělávají odborní speciální

pedagogové, systematická a organizovaná péče o jedince s postižením je realizována školách speciálních. (sec. Cit. Kudláčková, in Lechta, 2010)

V období po druhé světové válce se setkáváme s integračním přístupem, což umožňovalo plnohodnotné soužití handicapovaných a intaktních jedinců. Na segregační tendence, od kterých se postupem času téměř upustilo, navazuje inkluzivní přístup umožňující naprosto přirozené začleňování osob s postižením do běžné společnosti. (Slowík, Hlaváčková, 2007)

Dokumentem, který zajišťuje dodržování lidských práv a svobod bez jakýchkoliv rozdílů, je **Listina základních práv a svobod**, ve kterém se v čl. 3 uvádí: „*Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení*“.

(http://www.czp-msk.cz/pdf/uzitecne/listina_zakladnich_prav_a_svobod.pdf).

Dalším dokumentem upravujícím práva a svobody všech občanů, který se zaměřuje i na ochranu žen, dětí, tělesně a duševně postižených, ochranu menšin, migrujících pracovníků a dalších ohrožených skupin je **Všeobecná deklarace lidských práv**. Co se týče výchovně-vzdělávacího procesu, tento dokument uvádí: „*Každý má právo na vzdělání. Vzdělání nechť je bezplatné, alespoň v počátečních a základních stupních. Základní vzdělání je povinné. Technické a odborné vzdělání budiž všeobecně přístupné a rovněž vyšší vzdělání má být stejně přístupné všem podle schopností*“.

(<http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/clanky/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>)

NAPIV je zkratka pro **Národní akční plán inkluzivního vzdělávání**, jehož cílem je zvýšení míry inkluzivního přístupu vzdělávání v českém školství. Zaměřuje se na zabezpečení rovného přístupu všech osob ke vzdělání, především žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Podporuje integraci jedinců s postižením či znevýhodněním do společenských, politických a ekonomických aktivit společnosti. V současnosti je tento dokument pouze v přípravné fázi.

(<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/napiv?highlightWords=napiv>)

Osoby s postižením vždy byly a budou součástí naší společnosti. Úkolem nás všech je tyto jedince nepřehlížet a neposouvat je až na samý okraj společnosti. Jsou to lidé, kteří mají stejná práva jako zdraví lidé.

2.3 Poradenské služby a poradenská zařízení

Žáci se SVP potřebují ve výchovně vzdělávacím procesu větší míru pozornosti a podpory. Je potřeba je navést na tu správnou cestu, zajistit jim vhodné edukační podmínky a v co nejvyšší míře podporovat jejich rozvoj pomocí podpůrných opatření. Jednou z forem podpůrných opatření je odborná pomoc prostřednictvím pedagogicko- psychologických poradenských služeb. V této kapitole bude věnována pozornost jednotlivým poradenským službám, jejich charakteristikám a činnostem.

Vzdělávání žáků se SVP vyžaduje většinou spolupráci s poradenskými pracovišti a zařízeními, které poskytují odbornou pomoc dětem, rodičům, pedagogům a dalším pedagogickým pracovníkům. Úkolem pedagogicko- psychologických poradenských služeb je *„poskytovat podporu a odbornou pomoc při řešení osobních problémů dětí a žáků, zjišťovat a řešit obtíže a problémy psychického a sociálního vývoje žáků v průběhu edukačního procesu, při prevenci sociálně patologických jevů a při volbě povolání a profesionální orientaci“*. (Vítková, Lechta in Lechta, 2010, s. 171)

Novosad (2009, s. 195) charakterizuje pedagogicko- psychologické poradenství jako *„podpůrný systém, jenž je začleněn do české školské soustavy a jehož hlavním úkolem je přispívat k optimalizaci jednotlivých fází i celého procesu výchovy a vzdělávání ve škole i v rodině“*.

Poskytování poradenských služeb upravuje zákon č. 561/2004 Sb., vyhláška 72/2005 Sb.⁸ Tato vyhláška byla novelizována vyhláškou č. 116/2011 Sb. Jsou zde vymezena pravidla a podmínky poskytování poradenských služeb dětem, žákům, studentům a jejich zákonným zástupcům, příloha vyhlášky pak upravuje poskytování standardní činnosti pedagogicko- psychologických poraden, speciálně pedagogických center a školy.

Poradenský systém tvoří:

- výchovní poradci a metodici prevence,
- školní psychologové a školní speciální pedagogové,
- logopedi a logopedičtí asistenti,
- pedagogicko- psychologické poradny,

⁸⁸ Vyhláška 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. [online]. [cit. 18-01-2014] Dostupné na: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>

- speciálně- pedagogická centra,
- střediska výchovné péče. (Novosad, 2009., s. 195)

Výchovný poradce se zaměřuje na pomoc při volbě povolání, pomáhá při snižování sociálně patologických jevů, zaměřuje se na žáky se zdravotním postižením, spolupracuje s ostatními institucemi a odborníky.

Školní metodik prevence se zaměřuje na metodické, koordinačně informační a poradenské činnosti v oblasti prevence sociálně patologických jevů, včetně tvorby a realizace minimálního preventivního programu, spolupracuje se zákonnými zástupci žáků, učiteli, odborníky a institucemi.

Školní psycholog je pedagogický pracovník, jehož hlavním úkolem je konzultační, metodická a poradenská činnost žákům, jejich zákonným zástupcům, pedagogickým pracovníkům školy v oblasti zápisů do 1. tříd, specifických poruch učení a chování, péče o integrované žáky, koordinace poradenských služeb ve škole i mimo školu.

Školní speciální psycholog se zaměřuje na péči o žáky se SVP, zejména v oblasti diagnostiky, spolupracuje s jejich zákonnými zástupci i pedagogickými pracovníky školy, pomáhá při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu.

(<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>)

Pedagogicko- psychologické poradny (PPP) jsou poradenská zařízení, která poskytují psychologickou a pedagogickou péči dětem a mládeži. Zajišťují standardní činnosti zahrnující speciálně pedagogickou a psychologickou diagnostiku, metodickou a informační činnost, zejména podporu a péči o žáky se specifickými poruchami učení a chování, žáky s výchovnými, sociálními a osobnostními problémy. Dále se zaměřují na zjišťování připravenosti žáků na vstup do školy, školní zralosti. Poskytují služby žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti, zajišťují prevenci sociálně patologických jevů, spolupracují se specializovanými školskými zařízeními. (Novosad, 2009)

PPP jsou podpůrné služby, které se zaměřují „na komplexní psychologickou, speciálně pedagogickou a sociální diagnostiku, jejímž cílem je především zjištění příčin poruch učení, příčin poruch chování, příčin dalších problémů ve vývoji osobnosti, výchově a vzdělávání dětí a mládeže a individuálních předpokladů v souvislosti s profesní orientací žáků“. (Lechta, 2010, s. 171)

Speciálně pedagogická centra (SPC) se zaměřují na poradenskou činnost pro děti a mládež s určitým druhem postižení, zejména od 3 let do ukončené školní docházky. Zajišťují speciálně- pedagogickou péči, která navazuje na psychologickou a pedagogickou

diagnostiku. SPC pracují s dětmi a rodiči, pomáhají při integraci žáků se zdravotním postižením do MŠ, ZŠ, SŠ, navštěvují školy, ve kterých jsou umístěni žáci se zdravotním postižením, poskytují metodickou oporu učitelům, pomáhají při tvorbě IVP, spolupracují s ostatními institucemi a odborníky. Služby SPC jsou bezplatné. (Vyhláška 72/2005 Sb.)

Podle Lechty (2010, s. 171) spočívá hlavní činnost SPC „v *systematické speciálně pedagogické, psychologické a psychoterapeutické práci. Služby mají komplexní charakter a jsou zaměřeny zejména na podporu integrovaných dětí a žáků se zdravotním postižením v běžných školách*“.

Střediska výchovné péče (SVP) doplňují služby výchovných a poradenských zařízení. Svoji činnost zaměřují na prevenci vzniku a rozvoji negativních projevů chování dětí nebo narušení jejich zdravého vývoje, zmírňují nebo odstraňují příčiny a důsledky poruch chování, přispívají ke zdravému osobnostnímu rozvoji dětí. (Novosad, 2009)

2.4 Spolupráce rodiny a školy

Při výchovně vzdělávacím procesu je spolupráce školy a rodiny jedním z nejdůležitějších předpokladů pro správný vývoj dítěte. Přestože hraje rodina v rozvoji jedince nezastupitelnou roli, je velice důležitá i účast druhé strany, tedy školy. Vzájemná spolupráce a respekt těchto dvou důležitých institucí by měly být samozřejmostí. V této kapitole je věnována pozornost rodině a škole, jako dvou důležitých socializačních institucí. Specifickou podobu nabývá spolupráce s rodiči žáků se SVP, kde je nezbytná pomoc a podpora odborníka z poradenských služeb.

Rodina je prvním místem, kde se dítě setkává s výchovou. Rodinné zázemí je významným opěrným bodem, v němž nachází porozumění a lásku, poskytuje dítěti základy pro další sociální kontakty jedince ve společnosti. Klíčovou úlohu v sekundární výchově sehrává škola, pedagogové a kamarádi, se kterými dítě přichází do styku. (Fontana, 1997)

S první socializací se dítě setkává v rodině, kde získává první sociální zkušenosti. S nástupem do školy je dítě ovlivňováno dalšími činiteli, kteří se na výchově podílejí. Střelec (in Průcha, 2009) pojmenovává tyto dvě etapy socializace jako primární a sekundární. Škola jako sekundární instituce se snaží dětem poskytnout mnohem komplexnější pohled na svět, učí je kriticky uvažovat, přistupovat k práci zodpovědně, organizovat svoji práci. (Walterová in

Průcha, 2009) Žáci se musí naučit přizpůsobit se institucionalizované výchově a s tím spojená i určitá daná pravidla, týkající se výchovně vzdělávacího procesu.

Rodičovská podpora a zájem o dění ve škole velice ovlivňuje úspěšnost žáků. Spolupráce rodiny se školou s sebou přináší spoustu výhod. Prvním předpokladem dobrého vztahu mezi školou a rodinou je dobře fungující komunikace mezi oběma stranami. Vzájemná výměna informací přispívá k hlubšímu pochopení problému a následnému vhodnému řešení. Na druhou stranu může být spolupráce školy a rodiny ovlivněna spoustou faktorů, které mohou přinášet řadu problémů a nedorozumění. „*Rodina a škola musí vystupovat jako rovnoprávní partneři, protože výsledky jejich působení se vzájemně podmiňují*“. (Zelinková, 1994, s. 171)

Spolupráce mezi učitelem a rodičem nabývá specifickou podobu, pokud se jedná o dítě se SVP. Nezbytným aspektem je ochota spolupracovat při nápravě potíží, společně si ujasňovat využívání vhodných metod, řešit problémy. Při řešení problémů, ať už výchovných nebo vzdělávacích, je nezbytná odborná pomoc prostřednictvím pedagogicko- psychologických poradenských služeb, se kterými spolupracují nejen učitelé, ale také rodiče postižených žáků. Pedagog i rodiče by měli vycházet z doporučení odborníka, které je vydáno na základě vyšetření daného žáka. Pokud dítě dostane doporučení k integraci, sestavuje se individuální vzdělávací plán (IVP), který je klíčovým bodem ve vzdělávání žáka se SVP. Rodiče by měli být s IVP seznámeni, měli by dodržovat zásady uvedené v tomto dokumentu. Také metody a postupy práce v domácím prostředí by měly být jednotné s činnostmi užívanými ve škole. (Vyhláška č. 73/2005 Sb.)

Budování dobrých partnerských vztahů mezi školou a rodinou je dlouhodobým procesem. Potřeba spolupráce školy a rodiny by měla vyplývat z potřeb daného žáka. Někdy je spolupráce s rodiči obtížná, přesto je třeba si uvědomit, že škola i rodina by měla mít jednotný cíl, ve kterém jde především o všestranný rozvoj osobnosti žáka.

3 Vzdělávání žáků na ZŠ a ZŠ praktické

Prvním a nejdůležitějším článkem ve vzdělávání je bezesporu rodina. Zde dítě získává základy, které jsou významné pro jeho budoucí vývoj. Dalším neméně důležitým stupněm vzdělávání je předškolní a následně základní vzdělávání. Každý člověk má právo na vzdělání, které je nezbytné pro jeho osobní a sociální růst. Tato kapitola je zaměřena na vzdělávání žáků se SVP v základních školách a základních školách praktických. Popisuje a charakterizuje tyto školy, zaměřuje se na rámcový vzdělávací program, vysvětluje pojem individuální vzdělávací plán.

3.1 Charakteristika ZŠ, ZŠ praktické

V České republice je základní vzdělávání jedinou etapou, která je povinná pro každé dítě. Zvláštní pozornost je věnována jedincům se speciálními vzdělávacími potřebami, jejichž vzdělávání vyžaduje individuální přístup. Rodiče takového dítěte si mohou sami zvolit školu, ve které bude jejich dítě vzděláváno. Cílem dnešní společnosti je maximální možné začlenění žáků se SVP do škol běžného vzdělávacího proudu.

Absolvování základního vzdělání je v České republice ze zákona povinné. Žáci se SVP mohou být podle školského zákona č. 561/ 2004 Sb. a vyhlášky č. 73/2005 Sb. vzděláváni na základní škole, základní škole praktické a základní škole speciální. Vzdělávání na základní škole může probíhat formou individuální nebo skupinové integrace, dle příslušného vzdělávacího programu. Dle vyhlášky č. 73/2005 Sb., § 3, odst. 4 se „*žák se zdravotním postižením se přednostně vzdělává formou individuální integrace v běžné škole, pokud to odpovídá jeho potřebám a možnostem a podmínkám školy*“. Vzdělávání v základní škole je dvoustupňové, jednotlivé stupně na sebe navazují. 1. stupeň, což je 1. - 5. ročník a druhý stupeň, což je 6. - 9. ročník. Pokud jsou žáci vzděláváni ve třídách nebo školách s upraveným vzdělávacím programem, může vzdělávání trvat deset ročníků. Na 1. stupni 1. - 6. ročník a na druhém stupni 7. - 10. ročník. Jestliže má být žák převeden do vzdělávacího programu základního vzdělávání pro žáky se zdravotním postižením nebo do vzdělávacího programu základní školy speciální, je nutné písemné doporučení odborného lékaře a školského poradenského zařízení. Nejdůležitější je však písemný souhlas zákonného zástupce žáka, bez

kterého není možné žáka zařadit. Žákovi může být umožněn diagnostický pobyt, který trvá dva až šest měsíců. (RVP ZV, 2010)⁹

V základní škole praktické se vzdělávají žáci s lehkým mentálním postižením, cílem vzdělávání na této škole je dosáhnout co nejvyšší úrovně znalostí, dovedností a osobnostních předpokladů jedince pomocí speciálních výchovných a vzdělávacích prostředků. Je nutné brát ohled na jeho individuální zvláštnosti a možnosti každého žáka. Vzdělávání se uskutečňuje pomocí podpůrných opatření. Jako podpůrná opatření uvádí vyhláška č. 73/2005 Sb., § 1, odst. 2 „*využití speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání, kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů, zařazení předmětů speciálněpedagogické péče, poskytování pedagogicko- psychologických služeb, zajištění služeb asistenta pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě, oddělení nebo studijní skupině nebo jiná úprava organizace vzdělávání zohledňující speciální vzdělávací potřeby žáka*“. Vzdělávací obsah základní školy praktické upravuje Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. (RVP ZV- LMP, 2010) Podle tohoto dokumentu si každá škola vytváří svůj školní vzdělávací program.

3.2 Rámcový vzdělávací program

Do vzdělávání v České republice byl dle zákona č. 561/2004 Sb., zaveden systém více úrovní tvorby vzdělávacích programů. Vzdělávací dokumenty České republiky jsou rozděleny na dvě úrovně- státní a školní. Státní úroveň tvoří dokumenty Národní program vzdělávání (NPV) a rámcové vzdělávací programy (RVP). Na školní úrovni to jsou jednotlivé školní vzdělávací programy (ŠVP), které si vytváří sama škola podle svého zaměření, podmínek a individuálních potřeb žáků. Školní vzdělávací program musí vycházet z rámcového programu. NPV, RVP i ŠVP jsou dokumenty, které jsou veřejné, jsou tedy přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost.

RVP ZV navazuje svým pojetím na rámcové programy předškolního vzdělávání a je východiskem rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání. Pomáhá rozvíjet

⁹ MŠMT. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a standardy pro základní vzdělávání [online]. [cit. 14-02-2014]. Dostupné na [www: http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-kterym-se-2](http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-kterym-se-2)

klíčové kompetence, vymezuje vzdělávací obsah- očekávané výstupy a učivo, zařazuje průřezová témata jako závaznou součást základního vzdělávání, modifikuje vzdělávací obsah pro vzdělávání žáků se SVP. Cílem základního vzdělávání je podněcovat žáky k učení, tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů. Vede žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci, spolupráci s druhými a respektu k vlastní práci i k práci ostatních. Učí žáky k zodpovědnosti za své chování, jednání. Pomáhá žákům při poznávání a rozvíjení vlastních schopností a dovedností, které uplatní při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci. Vede žáky k toleranci a ohleduplnosti k ostatním lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám. (RVP ZV, 2010)

Rámcové vzdělávací programy:

- *vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě,*
- *vycházejí z koncepce celoživotního učení,*
- *formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání,*
- *podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.* (RVP ZV, 2010, s. 10)

RVP ZV je doplněn přílohou „Rámcový vzdělávací program upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením“ (RVP ZV- LMP), podle kterého se vzdělávají žáci, kteří z důvodu snížené úrovně rozumových schopností nemohou zvládat požadavky RVP ZV. Podle Křištofikové (in Lechta, 2010, s. 258) si žáci s mentálním postižením „osvojují poznatky pomaleji a obtížněji, potřebují vícenásobné opakování, kterým se vytváří v jejich paměti stopa“. Valenta (in Lechta, 2010, s. 260) poukazuje na nutnost individuálního přístupu k žákům, kde „pedagog vychází z konkrétní úrovně dosaženého psychického vývoje jednotlivce“. Základní učivo je variabilně ohraničeno tak, aby se žák dokázal v určité problematice orientovat.

RVP ZV - LMP i RVP ZV mají podobnou strukturu, dělí se na čtyři části. Část A vymezuje Rámcový vzdělávací program, v Části B je charakterizováno základní vzdělávání, Část C vymezuje pojetí a cíle základního vzdělávání, klíčové kompetence, vzdělávací oblasti, průřezová témata a rámcový učební plán. Rozdíly najdeme v Části D, ve které RVP ZV upravuje vzdělávání žáků se SVP, vzdělávání žáků mimořádně nadaných, materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky, zásady pro zpracování školního

vzdělávacího programu. V Části D RVP ZV- LMP upravuje pouze materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky, zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu. (RVP ZV, 2010)

V RVP ZV i RVP ZV- LMP je specifikována úroveň klíčových kompetencí, tedy souhrn vědomostí, dovedností, schopností žáka, jíž by měl žák na konci základního vzdělávání dosáhnout.

Mezi klíčové kompetence patří:

- kompetence k učení- žák vyhledává a využívá informace, vhodné způsoby, metody pro efektivní učení, které využívá v procesu učení i v praktickém životě, propojuje poznatky, dává je do souvislostí, poznává smysl učení,
- kompetence k řešení problémů- umí rozpoznat problémové situace, samostatně je vyřešit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí,
- kompetence komunikativní- vyjadřuje své myšlenky a názory, umí komunikovat s druhými, rozumí textům, záznamům, využívá informační a komunikační prostředky,
- kompetence sociální a personální- spolupracuje s ostatními, přispívá k upevňování dobrých vztahů, vytváří si představu sám o sobě, ovládá svoje chování, jednání,
- kompetence občanské- dodržuje společenské normy a zákony, respektuje přesvědčení druhých lidí, tradice, vytváří si pozitivní postoj ke kulturnímu a historickému dědictví, přistupuje zodpovědně ke krizovým situacím, situacím ohrožujícím zdraví, život člověka, chrání životní prostředí,
- kompetence pracovní- dodržuje bezpečnost při práci s materiály, nástroji, přistupuje zodpovědně k práci, ochraňuje zdraví svoje i druhých, životního prostředí, využívá znalosti a zkušenosti.

RVP ZV i RVP ZV- LMP vymezuje vzdělávací oblasti, které jsou rozděleny do devíti vzdělávacích oblastí. Každá vzdělávací oblast je tvořena jedním nebo více vzdělávacími obory. Z jednoho vzdělávacího oboru může být vytvořen jeden nebo více vyučovacích předmětů.

Přehled vzdělávacích oblastí a jejich oborů:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, další cizí jazyky),
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace),
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie),
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět),
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství),

- Člověk a příroda (Fyzika Chemie, Přírodopis, Zeměpis),
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova),
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova),
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce).

Každá vzdělávací oblast je vymezena charakteristikou a cílovým zaměřením vzdělávací oblasti, dále je vymezen obsah jednotlivých vzdělávacích oborů, který je tvořen očekávanými výstupy a učivem.

Významnou součástí základního vzdělávání jsou průřezová témata, která svým obsahem reprezentují problematiku současného světa a jsou zároveň propojena se vzdělávacím obsahem konkrétních předmětů. Každá škola je povinna zařadit do výuky průřezová témata uvedená v RVP ZV. Způsob a rozsah zařazení průřezových témat si každá škola stanoví ve svém školním vzdělávacím plánu.

Základním vzdělávání jsou uvedena tato průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova,
- Výchova demokratického občana,
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech,
- Multikulturní výchova,
- Enviromentální výchova,
- Mediální výchova.

Oba kurikulární dokumenty RVP ZV i RVP ZV- LMP se liší v minimálních časových dotacích stanovených pro vzdělávací obory. Podle Rámcového vzdělávacího programu si každá škola vytváří svůj školní vzdělávací program vycházející z konkrétních vzdělávacích záměrů školy a z potřeb možností žáků. (RVP ZV, 2010)

3.3 Individuální vzdělávací plán

Individuální vzdělávací plán (IVP) je poměrně nový pojem, který se začal objevovat v českém školství společně s integrací žáků se SVP. Jde o dokument, který je potřebný zejména pro individuálně integrované žáky, skupinově integrované žáky, žáky s hlubokým mentálním postižením nebo žáky speciálních škol. V této kapitole budou popsány náležitosti, které jsou spojeny s IVP, obsah, kdo se podílí na jeho tvorbě a pro koho je IVP určen.

Podmínky pro vzdělávání žáků podle IVP stanoví § 18 zákona č. 561/2004 Sb. a vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. IVP vychází ze školního vzdělávacího programu konkrétní školy, ze závěrů některého z odborníků pedagogicko- psychologických odborných služeb a z vyjádření zákonného zástupce žáka. Tento dokument je klíčovým bodem ve vzdělávacím procesu. Není to pouze formalita, ale závazný dokument vycházející z potřeb daného žáka. Měly by se jím řídit všechny zúčastněné strany, které se podílí na výchově a vzdělání žáka. Dodržování postupů a opatření stanovených v IVP sleduje a vyhodnocuje školské poradenské zařízení.

IVP Nemusí být sestaven pro všechny předměty, je vypracován na základě speciálních potřeb žáka, na jeho vzdělávacích schopnostech a možnostech. Je důležité přihlížet k individuálnímu tempu a pracovní úrovni žáka. Na dodržování postupů a vybraných opatření dohlíží školské poradenské zařízení. IVP je součástí dokumentace žáka a musí obsahovat:

- obsah, rozsah, způsob a důvod poskytování individuální speciálněpedagogické péče žákovi, zdůvodnění,
- cíl vzdělávání žáka,
- časové a obsahové rozvržení učiva,
- seznam učebních, kompenzačních a rehabilitačních pomůcek, speciálních učebnic, didaktických materiálů potřebných pro výuku žáka,
- potřeba dalšího pedagogického pracovníka nebo další osoby podílející se na práci se žákem a rozsah činnosti, popř. další úprava organizace vyučování,
- návrh na snížení počtu žáků ve třídě běžné školy,
- způsob úpravy prostředí,
- metody a postupy práce,
- předpokládaná potřeba navýšení finančních prostředků.

(<http://www.nuv.cz/vzdelavani-v-cr/jak-ma-vypadat-individualni-vzdelavaci-plan>)

IVP je zpravidla sestavován před nástupem žáka do školy, ale může být dle potřeb doplňován a upravován i během školního roku. Na sestavování plánu se podílí pracovníci PPP, SPC, třídní učitel společně s rodiči i asistent pedagoga. Za tvorbu IVP odpovídá ředitel, který seznámí s IVP zákonného zástupce nebo zletilého žáka, ten tuto skutečnost potvrdí svým podpisem (Vítková in Lechta, 2010).

II PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část této diplomové práce je zaměřena na roli asistenta pedagoga na ZŠ a ZŠ praktických. Cílem bylo zmapovat náročnost této profese, zjistit v čem spočívá přínos asistentství a také jaký je rozdíl v názorech asistentů obou typů škol na začleňování žáků se SVP do škol běžného vzdělávacího proudu. Výzkum probíhal na základních školách praktických a základních školách hlavního vzdělávacího proudu, kde byli osloveni asistenti pedagoga, kteří jsou dalšími pedagogickými pracovníky zajišťujícími výchovu a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Tato část obsahuje několik kapitol, kde je zadán hlavní cíl výzkumného šetření, jsou zde položeny výzkumné otázky, na základě kterých tento výzkum probíhal. Dále je zde uvedena interpretace dat a vyhodnocení výsledků výzkumného šetření.

4 Specifikace výzkumu

Pro výzkumné šetření byl zvolen kvalitativní přístup formou řízeného rozhovoru. Data byla analyzována formou otevřeného kódování. Kvalitativní přístup umožňuje hlubší nahlédnutí na daný problém, kdy jedinci volně vyjadřují své názory, pocity a postoje. Při provádění společenskovedního výzkumu je možné zvolit přístup kvantitativní nebo kvalitativní. U kvantitativního výzkumu pracuje výzkumník s číselnými údaji, sleduje větší počet případů, drží si odstup od zkoumaných jevů. U kvalitativního výzkumu jde o sblížení se zkoumanými osobami, o prostudování problému do větší hloubky, proto je také sběr dat i vyhodnocování časově náročnější. (Hendl, 2005)

4.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem šetření bylo zmapovat náročnost profese asistenta pedagoga na ZŠ a ZŠ praktických, zjistit přínos asistence pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Také byly porovnávány názory asistentů pedagoga na začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžného vzdělávacího proudu.

4.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka výzkumného šetření byla zvolena:

V jakých oblastech spatřují asistenti pedagoga na ZŠ a ZŠ praktických vlastní přínos pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami?

Jako další byly stanoveny tyto dílčí výzkumné otázky:

1. Jakých podob a ukazatelů nabývá podpora a pomoc asistenta pedagoga na ZŠ a ZŠ praktických?
2. V čem spočívají nároky na práci asistenta pedagoga?
3. Jaký je rozdíl v názorech asistentů pedagoga na ZŠ a ZŠ praktických na začleňování žáků se SVP do škol běžného vzdělávacího proudu?

4.3 Výzkumný vzorek a sběr dat

Při kvalitativním výzkumu se využívá podrobného popisu jednotlivých situací, kde jsou zachyceny názory, postoje a pocity jednotlivých účastníků. Byla zde dána možnost nahlédnout do zákulisí profese asistenta pedagoga z několika aspektů jako např. různé typy škol, různé druhy a stupně postižení, odlišné prostředí.

Telefonní kontakty na asistenty pedagoga byly získány od ředitelů jednotlivých škol, kteří byli požádáni o svolení provést s asistenty pedagoga rozhovor. Byli vybráni asistenti pedagoga ze základních škol praktických a asistenti pedagoga ze základních škol hlavního vzdělávacího proudu, kde jsou integrováni žáci se SVP. Výzkumný vzorek pro tuto práci byl zvolen náhodným výběrem. Rozhovory byly prováděny po předchozí telefonické domluvě s jednotlivými asistenty pedagoga, při které byl stanoven datum a čas setkání. Všichni asistenti pedagoga souhlasili s uskutečněním rozhovoru, bylo také stanoveno místo, kde bude rozhovor probíhat. Deset rozhovorů probíhalo ve školním prostředí- v prázdné třídě, v kabinetu, v učebně, dva rozhovory se uskutečnily v domácím prostředí účastníků rozhovoru. Byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru, kde byly předem stanoveny okruhy otázek, které pak byly při samotném rozhovoru doplňovány dle potřeby o další otázky v rámci vymezených okruhů i mimo něj. Struktura otázek byla vytvořena na základě výzkumných otázek, které byly stanoveny k naplnění výzkumného šetření. Dotazovaní odpovídali nejdříve na otázky týkající se jejich profese, délky praxe, vzdělání. Následovaly otázky zaměřené na žáka/y, kterých se asistence týkala, na náplň práce a náročnost profese asistenta, názor na integraci, spolupráci s učiteli, s rodiči, poradenskými zařízeními. Rozhovory byly nahrávány na diktafon, s čímž všichni účastníci souhlasili. Samotnému rozhovoru předcházelo seznámení účastníka s cílem práce. Také byli všichni účastníci ujištěni o absolutní anonymitě, což bylo pro získání pravdivých a zvláště konkrétnějších informací velice důležité. Ve výzkumu nejsou zveřejněna žádná data, která by vedla k identifikaci jednotlivých účastníků. Pro zachování anonymity účastníků rozhovorů jsou uvedena jména smyšlená. Každý rozhovor probíhal asi 25 minut. Zvukové záznamy byly následně autorkou doslovně přepsány na PC. Převod mluveného slova do písemné podoby- forma transkripce. Pro lepší přehlednost byly tyto přepsané rozhovory uvedeny do tištěné podoby. Při rozboru zaznamenaných rozhovorů byla použita segmentace, kódování, třídění, psaní poznámek, neustálé srovnávání a hledání souvislostí mezi vztahy. Získané informace byly zpracovány otevřeným kódováním a vytvářením kategorií.

4.4 Časový harmonogram

7/ 2013 - 9/ 2013	studium odborné literatury, příprava šetření
10/ 2013 - 12/ 2013	realizace kvalitativního dotazování
1/ 2014 - 4/ 2014	přepis rozhovorů, analýza výzkumného šetření, interpretace výsledků a vyhodnocení výzkumu

5 Interpretace dat a vyhodnocení výsledků šetření

V této kapitole jsou shrnuty a vyhodnoceny výsledky výzkumného šetření. Potřebná data byla získána pomocí rozhovorů s asistenty pedagoga na ZŠ běžného typu a ZŠ praktických.

5.1 Interpretace dat ZŠ praktické

Tato podkapitola je zaměřena na interpretaci dat, která byla získána od asistentů pedagoga základních škol praktických pomocí rozhovoru.

Vzájemná spolupráce AP a učitele aneb společně to zvládneme lépe

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Komunikace	velmi důležitá
Kladný vztah	významný
Ochota	ceněná
Vymezení kompetencí	nutné

AP je pomocníkem pedagogických pracovníků ve škole při výchovně vzdělávací činnosti, jehož hlavní činností je spolupráce s učitelem. Záleží na způsobu nastavení spolupráce mezi oběma pracovníky, na vzájemném vztahu a ochotě spolupracovat.

Vzájemná komunikace obou pedagogických pracovníků je podle informantů velmi důležitou součástí spolupráce nejen pro ně samotné, ale také pro žáky.

„... jsme tady super kolektiv, na to že jsme tady samý ženský, tak si myslím, že to jde, pomáháme si, všechno si řekneme, poradíme se.“ (Ilona)

„Také už víme, kdo má co dělat a jak. Je to o komunikaci a domluvě mezi námi. Vždycky si řekneme, co se bude učit, jakým způsobem. Společně se radíme, konzultujeme většinu problémů.“ (Mirka)

„Všechno si říkáme, co se týče výuky, vlastně musíme, jinak by to asi nefungovalo dost dobře. Musíte spolu komunikovat a probírat věci, je to lepší jak pro nás, tak i pro žáky.“ (Katka)

Důležitým předpokladem pro vytvoření pozitivního klimatu ve třídě je dobrý vztah mezi učitelem a asistentem. Z výpovědí informantů je zcela zřejmé, že vzájemné vztahy mezi učitelem a asistentem jsou na velice dobré úrovni, učitelé jsou ochotni pomoci a poradit, asistenta berou jako rovnocenného partnera.

„Myslím, že tohle je hodně důležité, aby si asistent a učitel rozuměli. Je pak lepší spolupráce, má to určité pozitivní vliv na atmosféru ve třídě, ve škole celkově. Kdyby to nebylo úplně v pořádku, děti by to vycítily a nepracovalo by se jim dobře.“ (Milan)

„Vztah s učiteli je dobrej, pomáháme si, řekneme si dobrý i zlý, protože to je i někdy potřeba, aby se tak nějak pročistil vzduch, jinak já tady problémy s nikým nemám a se mnou snad taky ne. Tak nějak si vycházíme vstříc, když někdo něco potřebuje, řekne na rovinu. Když třeba potřebujou holky vedle v těch rehabkách na chvilíčku, tak je pohlídám, když mají svačinu, tak jim dám najíst, no prostě, co je potřeba.“ (Margita)

„S učitelem mám vztah velice dobrej. Vlastně i s ostatními, protože se ve třídě střídají. Nikdy se mi nestalo, že by se na mě někdo díval jako na rušivej element, berou to jako plus. Pomáhám jim vlastně ulehčovat hodiny. Na nic si nehrajou, jako že já jsem učitel a ty jenom asistent. Vůbec ne.“ (Katka)

Kromě spolupráce při samotné výuce je velice důležitá příprava, společné plánování, domluva a především vymezení kompetencí. Učitel je tím, kdo určuje a připravuje práci na vyučování. Také asistent může pomoci s přípravou, záleží na domluvě mezi oběma. Učitel a asistent pedagoga by si měli jasně definovat role při výuce, čímž se zvyšuje efektivita výuky.

„...když jsem byla s p. učitelem, to bylo fajn, jako, že jsem měla svoje děti a on si dělal svoje děti, takže jsme měli každej svý...tak jsme se domluvili.“ (Ilona)

„...já občas něco nakopíruji, vystřihnu, nalepím, taky si někdy připravím různé materiály, pracovní listy, jak mně učitel řekne.“ (Katka)

„Většinou všechno připraví sám učitel, já se pak řídím jeho pokyny, co je potřeba udělat, co zrovna v ten den budeme dělat, čemu máme věnovat pozornost. Někdy si připravím něco sama, abych učiteli ulehčila práci.“ (Eva)

Pomoc a podpora jako významný aspekt práce asistenta pedagoga

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Motivace žáka	velice důležitá
Zklidnění žáka	nutné
Potřeba jistoty	vhodná
Podpora samostatnosti	zřetelná
Pomoc	prvořadá

Funkce asistenta pedagoga patří do pomáhající profese, tedy už z názvu vyplývá, co je jeho posláním. V této kategorii jsou zaznamenány především činnosti charakteristické pro práci asistenta pedagoga. Nejedná se jen o pomoc konkrétnímu žákovi, ale také ostatním žákům a pedagogovi.

Úroveň motivace žáka se odráží v jeho další činnosti. Žáci s poruchami chování a učení se soustředí hůře na práci, mají problémy s kázní. Pro asistenta pedagoga představuje zklidnění žáka a motivace k práci jednu z velmi důležitých činností.

*„...ADHD- tam je potřeba je spíš usměrňovat, aby v hodině byl klid a nerušili ostatní.“
(Mirka)*

*„Někdy má záchvaty zuřivosti a nechuti do práce, a to je potom těžké ho uklidnit a přimět znovu pracovat. Myslím, že ta motivace je hodně důležitá, zvlášť u těchto žáků, potřebují to.“
(Eva)*

„... hlavně ta motivace a chválit a chválit a chválit, a hodně povzbuzovat. Třeba zrovna včera u toho jednoho, že se zlobil, najít takovou tu správnou odpověď, to správný slovo, aby to dítě šlo, aby vstal - protože se zlobil na zemi, a šel něco dělat a pracovat, aby si myslel, že to dělá sám,... takže musíte vymejšlet, hrát divadýlko,....“ (Margita)

Práce asistenta pedagoga spočívá zajištění také v kontrole a korigování činnosti žáka. To přispívá k posilování sebejistoty žáka. Zároveň je však nutné rozvíjet u žáka takovou učební aktivitu, která je nezávislá na cizí pomoci, tedy dosáhnout co nejvyšší možné samostatnosti žáka.

„Pro žáka jako opora a jistota.“ (Eva)

„Ale snažím se, aby každý pracoval sám, jen poradím, jak na to, něco zkontroluji, aby mohl pokračovat v práci. Některým stačí, když si jen k němu sednete, je si víc jistější, než když to má dělat sám.“ (Katka)

„Myslím si, že pořád jen sedět u jednoho a být mu neustále k ruce, asi to taky není moc dobrý, je potřeba, aby se každý naučil samostatnosti a pracoval také bez dozoru. Děti by si na to zvykly a pak už by nechtěly dělat nic bez kontroly a pomoci.“ (Milan)

Asistent pedagoga vykonává spoustu činností. Informanti uvádějí, že jsou přínosem jak pro žáky, tak i pro učitele. AP pomáhá žákům nejen při činnostech ve vyučování, někteří žáci potřebují i pomoc se sebeobsluhou. Žákům se dostává potřebné opory a pomoci, učitelé oceňují ulehčení práce díky asistentovi.

„Vlastně pro všechny. Pro žáka jako opora a jistota. Pro učitele jako potřebná pomoc a ulehčení práce a pro ostatní žáky jako takový komunikační most mezi nimi a tímto chlapcem.“ (Eva)

„No prostě cokoliv, někdy mám pocit, že učíme ty děti i to, co by je měli naučit rodiče, třeba ten můj si neumí zavázat tkaničky ve svých třinácti letech a maminka se hrozně divila, že jsem ho to jako naučila.“ (Ilona)

„Rozhodně pro všechny. Pro učitele, že se může soustředit na vyučování, na výklad látky, na vysvětlování, ne jen někoho napomínat a pobízet k práci. No a těm žákům, u kterých jsem, asi pomáhám tím, že stíhají více věcí. Bez asistenta by asi udělali polovinu práce, spíše by koukali po třídě, nesoustředili by se. Takhle musí dělat, jsem tam, abych je korigovala a tlačila víc do práce.“ (Mirka)

„No já myslím, že asi určitě pro všechny. Každému dám trochu, dítěti pomáhám, učiteli ulehčuji, no a celé třídě vlastně taky ulehčuji.“ (Ilona)

Nároky na práci asistenta pedagoga

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Vztah	rozhodující
Trpělivost	nutná
Náročnost	maximální
Individuální přístup	potřebný

Stejně jako učitel i asistent pedagoga by měl mít kladný vztah k dětem a k práci. Najít tu správnou cestu, umět se přizpůsobit situaci a náladě žáků je důležitým předpokladem pro zvládnutí této profese.

„Také je velice důležité navázat vztah se žáky. Být kamarádem, ale zároveň tím, kdo mu nepovolí, protože musí dělat.“ (Milan)

„Dneska už je o hlavu větší než já a jsme největší kamarádi, i když má ty své dny, hází po mně vším možným, tak přesto ho mám ráda, protože vím, že má i ty světlé chvíle, kdy mě třeba pohladí, mamince doma řekne, že chce jít za mnou, tak to mě teda potěší. Svoje povolání bych nikdy neměnila já jsem se v tomhle našla.“ (Ilona)

„Někdy je hodně těžký vyjít s některými žáky, to se ale týká spíše těch starších ročníků. Musíte k nim najít cestu. A to je někdy nelehký úkol. U těch menších to je bez problémů. Ti jsou ještě takoví poddajní.“ (Katka)

Podle informantů je asistentství profese, která je náročná především psychicky. Není to jen neustálé pobízení k práci a korigování činnosti, které vyžaduje nemalou dávku trpělivosti, často také asistenti musí překonávat agresivitu některých žáků.

„Tady u této profese jsou veliké nároky na trpělivost. Je to neustálé opakování, upozorňování. Některým se vše musí opakovat několikrát, co mají dělat a stejně se vás za chvíli zeptají, jak že to mají dělat, že tomu nerozumí. To pak musí mít člověk opravdu spoustu trpělivosti. Musíte je neustále popostrkovat, dělej a nekoukej, piš, sedni si pořádně, nemluv, rušíš ostatní.“ (Milan)

„To jsem vlastně začínala s chlapečkem, on mě řezal, kopal, kousal, když přišel vždycky do třídy, tak všechno smetl, to byl tehdy maličkej- druháček, hrozně hyperaktivní.“ (Ilona)

„To usměrňování a vysvětlování je psychicky náročné a únavné, člověk musí být v pohodě a hodně trpělivý.“ (Mirka)

„Hodně těžké je zvládání občasných výbuchů...někdy má záchvaty zuřivosti a nechuti do práce, je to fakt hodně náročný.“ (Eva)

V praktické škole jsou vzdělávání žáci se SVP. Dle informantů je důležité přistupovat k těmto dětem podle jejich individuálních potřeb. Oproti běžným základním školám je toto možné také díky nízkému počtu žáků ve třídě.

„... každý potřebuje individuální přístup, ale protože je v téhle třídě nízký počet žáků, můžeme jim toto dopřát.“ (Milan)

„ ... každý má jiný učivo, takže je to opravdu hodně individuální.“ (Katka)

Přímá spolupráce jako významný aspekt při vzdělávání žáků se SVP

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Spolupráce	nutná
Metodická podpora	významná
Zájem o problematiku	důležitý

Ve výchovně vzdělávacím procesu je velice důležitá spolupráce obou stran, jak školy, tak rodičů. Při vzdělávání žáků se SVP do spolupráce vstupují i poradenská zařízení, která poskytují potřebné rady a informace. Spolupráce může zefektivnit výuku a přispět k lepším vztahům mezi všemi účastníky vzdělávacího procesu.

Jednou z činností asistenta pedagoga je i pomoc při spolupráci se zákonnými zástupci žáka. Informanti považují spolupráci rodičů za důležitou součást jejich práce. Někteří jsou spokojeni s ochotou rodičů spolupracovat, jiní by uvítali ze strany rodičů více spolupráce.

„Ano, spolupracuji, mám od nich spoustu dobrých rad, ví, jak na to dítě, tak to zkouším také podle nich. Když nastane nějaký problém, snažíme se ho vyřešit co nejdříve, protože nechávat to na „někdy“ to se musí řešit hned.“ (Eva)

„Ano, známe se už dýl, probíráme různé věci, který se týkají i netýkají jejich syna. Jsme kamarádi. Všechno vždycky probereme. Když potřebuji, zavolám, nebo naopak oni.“ (Ilona)

„Spíše ne, všechny záležitosti probírají s učitelem, což je škoda, taky bych s nima chtěla některé věci probrat osobně. Vždyť s ním pracuju hlavně já, takže mám největší přehled.“ (Katka)

„Moc sem nechodí, když náhodou přijdou, tak si něco řekneme, ale to takové krátké povídání, o spolupráci bych snad ani nemluvil.“ (Milan)

„... v tomto případě je to spíš už na obtíž. Někdy by stačilo to vyřešit za deset minut, ale je to pak rozhovor „o ničem“ na dvacet minut.“ (Mirka)

Při vzdělávání žáků se SVP je, dle informantů, důležitá metodická podpora ze strany poradenských zařízení. Význam spočívá v poskytnutí rad a informací, které se týkají žáků se SVP. Pro některé informanty je podpora dostatečná, pro některé nikoliv.

„Přijede paní, asi tak dvakrát do roka, probere něco s učitelem, pak něco se mnou. Jsem ráda, že to probírá i se mnou. Máme si co říct. Ona poradí co a jak, jak pokračovat, pro mě jsou tyto rady a připomínky přínosem.“ (Eva)

„Vždycky se sejdem v kabinetu, vidím, že mě berou taky jako jako člena týmu, který vzdělává. Jsou takovým zdrojem informací, teda kromě učitele. Dozví se spoustu – pro mě nových věcí, což je pro mě dost důležité.“ (Katka)

„...ale spíše jen učitel, který mi přetlumočí, o čem byla řeč, jaké další postupy a plány atd. Uvítal bych, kdyby mohli komunikovat i se mnou, ocenil bych, že můžu mít informace z první ruky.“ (Milan)

„Jezdí sem paní z Jihlavy, ale já osobně se s ní moc nesetkávám, což je velká škoda, taky bych se chtěla dozvědět něco nového pro mě určitě přínosného.“ (Ilona)

„Spíše se jedná o komunikaci mezi nimi a učiteli. Pro mě by bylo mnohem lepší, kdybych veškeré rady a připomínky slyšela přímo od nich, ne jen od učitele.“ (Mirka)

Jak uvádí informanti, zdrojem informací důležitých pro výkon jejich profese, jsou učitelé, knihy, různé kurzy a také samotní rodiče žáků. Důležitý je především zájem asistenta pedagoga o daný problém a osobní angažovanost.

„Protože mě tohle zajímá, tak čtu různé knížky, publikace, časopisy. Když je nějaký kurz, jedu tam, abych byla více v obraze. Sice je to v knížkách dobře popsané, ale není nad to, když si o tom můžete osobně popovídat s někým, kdo dělá tu samou práci.“ (Katka)

„Taky mi spoustu informací poskytnou rodiče žáka, např. novinky, co se týče nových podpůrných pomůcek pro dítě, ať už v rámci školy nebo rodinného života. No a v neposlední řadě hodně učitelé ze školy, ...“ (Eva)

„Já jsem byla v tý Jihlavě i na praxi, podívala jsem se, jak to funguje jinde, ...“ (Margita)

Začleňování žáků se SVP do škol běžného vzdělávacího proudu

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Postižení	rozhodující
Potřeba asistence	uvědomělá
Sociální učení	zásadní
Vzdělávání v praktické škole	potřebné

Tato kategorie se zabývá integrací neboli začleňováním žáků se SVP do škol běžného vzdělávacího proudu. Podle informantů je problematika začleňování záležitostí, která má své klady, ale i zápory. Jak uvádějí informanti, významným bodem při rozhodování, zda dítě integrovat či ne, je druh a míra postižení.

„... určitě zde také hraje roli druh a míra postižení...“ (Milan)

„... hodně záleží na postižení ...“ (Ilona)

„Záleží ale taky na druhu a stupni postižení.“ (Katka)

Práce asistenta pedagoga spočívá v pomoci při výchovně vzdělávacím procesu. Je-li dítě integrováno do běžné školy, pak by, dle informantů, měla být podpora žáka v podobě asistenta pedagoga nutnou záležitostí. Asistent pedagoga pomáhá udržet chod celé výuky, bez jeho pomoci může docházet ke zpomalení a narušování výuky.

„Pokud by byl žák zařazen do normální školy, určitě by měl mít asistenta, nevím, jak by to učitel zvládal ve třídě třeba s několika takovými žáky a ještě s dvaceti žáky.“ (Mirka)

„Pokud nebude mít takové dítě asistenta, může to zdržovat a zpomalovat výuku, např. i záchvaty vzteku, kde je potřeba to řešit např. i odchodem ze třídy. To by sám učitel nezvládnul.“ (Milan)

„...určitě to zatěžuje i ty zdravé děti, zdržují třídu, ať je to jak chce, může to být děcko, jak chce inteligentní, ale stejně pořád to tam brzdí. A kdyby tam nebyl asistent,...“ (Ilona)

Jako pozitiva integrace vidí informanti především v sociálním kontaktu žáků s postižením s žáky intaktními. Mohou navzájem komunikovat, učit se jeden od druhého, pomáhat si.

„Spolužáci se naučí soužití s takovými žáky, můžou se naučit pomáhat „slabším“, dívat se na postižení z jinýho úhlu pohledu.“ (Katka)

„Kladné je, že je neustále v kontaktu se svými „zdravými“ vrstevníky, není vyřazeno z kolektivu, může se od nich hodně naučit, spoustu dobrých věcí, snaží se jim vyrovnat, překonává sám sebe. Taky se hodně naučí ta druhá strana- zdraví žáci se setkávají s postižením, také se hodně naučí, jak komunikovat s těmito žáky, jak se k sobě chovat, jak pomáhat.“ (Eva)

„Klady- no, že ty normální se můžou setkávat každý den osobně s tím postižením, učí se jeden od druhýho, nedívají se na ně divně, můžou si pomáhat.“ (Margita)

Přestože informanti vidí i pozitiva, které s sebou integrace přináší, většina z nich se přiklání spíše ke vzdělávání žáků s postižením na praktické škole. Dle jejich názoru je každému věnována individuální péče, která je dána i menším počtem žáků ve třídě.

„Je jim věnováno každému hodně času, protože třídy nejsou tak přeplněné jako na normální základce. Na normální základce by se mohli cítit trochu frustrovaně a odstrčeně. No možná taky ne. Nevím.“ (Katka)

„Každému se můžete alespoň na chvíli věnovat individuálně, poznáváte, co každý žák potřebuje.“ (Mirka)

„No já si myslím, že je tady těm žákům je v těch praktických třídách asi líp, určitě. Za prvé je to daný menším počtem dětí, když jich je normálně na základce šestadvacet, tak i pro tu paní učitelku to musí být náročný. Je jim tady určitě líp, jsou tady mezi svýma, nikdo se jim nesměje, prostě jsou na ně zvyklí.“ (Margita)

5.2 Vyhodnocení výzkumného šetření na ZŠ praktické

Na školách praktických jsou vzdělávání žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří vyžadují speciálně pedagogickou péči odpovídající jejich individuálním potřebám. Přestože bývají v těchto školách třídy s nízkými počty žáků, je přítomnost asistenta pedagoga ve vyučování významnou součástí vzdělávání.

Hlavními činnostmi AP je spolupráce s učitelem, pomoc žákovi, resp. žákům při výuce. Jak uvádějí informanti, nezbytným předpokladem pro vytvoření pozitivního klimatu ve třídě je vzájemná spolupráce učitele a asistenta pedagoga. Vymezení činností a kompetencí AP je v rukou učitele, který zodpovídá za výchovu a vzdělávání žáků. Z výroků informantů je zřejmé, že dobrý vztah mezi učitelem a AP závisí především na vzájemné komunikaci, ochotě pomáhat si a vzájemném respektu. Dobrý vztah založený na důvěře a pomoci je mezi oběma pracovníky důležitý, nejen pro ně samotné, ale také pro žáky i celou školu. Významnou roli při spolupráci hraje příprava a společné plánování činností. AP ulehčuje práci učiteli tím, že připravuje různé pomůcky a materiály na vyučování, což učitelé velmi oceňují. Vzájemná domluva a ujasnění si cílů přispívá k upevnění vztahů mezi asistentem pedagoga a učitelem, tím i ke kvalitnější práci.

Dle informantů je práce AP přínosná pro všechny - pro konkrétního žáka, pro ostatní žáky i pro učitele. Dle potřeby pomáhají žákům i v jiných třídách, záleží opět na vzájemné domluvě mezi asistentem a pedagogy. AP ulehčují učitelům práci tím, že pomáhají konkrétnímu žákovi, motivují ho k činnosti, korigují a kontrolují činnosti žáka, usměrňují

jeho chování - zvláště pak u žáků s ADHD. Díky pomoci asistenta se učitel může více soustředit na výuku. Přítomnost asistenta pedagoga přispívá ke zvýšení sebejistoty žáka, který vidí v asistentovi oporu, zároveň je však nutné dosáhnout co nejvyšší možné samostatnosti žáka. K žákům se SVP, je nutné přistupovat podle jejich individuálních potřeb, důležitou kompetencí AP je, dle informantů, umět navázat vztah se žáky, přizpůsobit se situaci a individuálním potřebám dítěte.

Podle informantů je tato práce náročná především psychicky. Kromě neustálého dohledu nad žáky a opakovaného pobízení k činnosti musí AP překonávat i agresivitu některých žáků, proto člověk, který pracuje s dětmi, by měl mít i nemalou dávku trpělivosti. AP by měl být vybaven i znalostmi, které se týkají výchovy a vzdělávání handicapovaných žáků. Informace týkající se výchovy a vzdělávání žáků získávají informanti od pedagogů, kteří ochotně radí, dále z knih, z internetu, z kurzů, ze svých studií a také prostřednictvím poradenských zařízení. Pro některé informanty je však podpora poradenských zařízení nedostatečná, uvítali by více zájmu z jejich strany.

Jednou z činností AP je i spolupráce se zákonnými zástupci. Potřebu spolupráce si informanti uvědomují, vidí ji jako důležitou součást výchovně vzdělávacího procesu. Jak uvádí někteří informanti, spolupráci s rodiči považují za dostatečnou, někteří však uvádí opak. Buď rodiče komunikují pouze prostřednictvím učitele nebo nespolupracují vůbec.

Posledním bodem šetření byla problematika integrace. Dle informantů je důležitým bodem při rozhodování o začlenění žáka do běžné školy druh a míra postižení žáka. Při zařazení žáka do běžné školy je dle informantů potřebná podpora a pomoc asistenta pedagoga, pro udržení chodu výuky. Pozitiva integrace vidí informanti v sociálním kontaktu žáků s handicapem a žáků intaktních, při kterém mohou společně komunikovat a pomáhat si. Přestože jsou uváděna pozitiva integrace, přiklání se informanti spíše ke vzdělávání žáků s handicapem na základních školách praktických. Jako důvod uvádí možnost individuálního přístupu a menší počet žáků ve třídě.

5.3 Interpretace dat ZŠ běžného typu

Tato podkapitola je zaměřena na analýzu a interpretaci dat, která byla získána od asistentů pedagoga základních škol běžného typu pomocí rozhovoru.

Asistent pedagoga jako významná pomoc při vzdělávání žáků se SVP

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Udržení pozornosti	prvořadé
Motivace	nutná
Pomoc	významná
Opora	zřetelná
Usměrňování chování	důležité

Asistence je při výchově a vzdělávání žáka s postižením velice potřebná. Asistent pedagoga pomáhá těmto žákům při samotné výuce i při přípravě na výuku, komunikuje, radí, podává informace a především udržuje jeho pozornost ve výuce. Také dohlíží na jeho chování nejen během vyučování, ale i o přestávkách.

Jednou z důležitých činností asistenta pedagoga je dle informantů motivace žáka, pobízení k činnosti, kontrola a neustálé udržování jeho pozornosti. Vhodná motivace usměrňuje chování a jednání žáka, je to prostředek k dosažení určitého cíle. Čím více neúspěchů v učení žák zažívá, tím více by měl být motivován, povzbuzován a chválen.

„Je taky hodně náročné udržet její pozornost.“ (Michala)

„No tak asi vůbec udržení tý jejich pozornosti, aby seděli v té lavici, aby ten úkol splnili, že jo, protože nebyli zvyklí ze školky pořád jen sedět.“ (Jitka)

„Má zavedený režim trestů a odměn, které respektuje, musím neustále udržovat jeho pozornost, aby dělal to co má, aby plnil úkoly. Je třeba ho neustále chválit i při sebemenším postupu vpřed.“ (Tereza)

„No a určitě je hodně významnou a náročnou činností udržet jeho pozornost, to dá taky hodně práce, protože mu to moc nejde, musím tam hodně povzbuzovat a chválit.“ (Pavla)

„Tady jde o to přesvědčování a motivování. To vyžaduje hodně trpělivosti a klidu. Já si vždycky nakoupím takový nálepky s autíčkama, a tak vždycky, když dobře pracují, tak jim dám samolepku, oni si to nalepují do penálu, aby byla nějaká motivace. Myslím si, že tyhle děcka nemají takovou motivaci, jako ty ostatní. A vlastně je to jasný, že jo, že je to úroveň tý zvláštní školy.“ (Jitka)

„Samozřejmě taky hodně motivace, běž, to nic není, to zvládneš, to jsou základy.“ (Dana)

Z výpovědí informantů je zřejmé, že ve vyučování pomáhá asistent pedagoga postiženému žákovi tím, že ho kontroluje, dohlíží na jeho činnost, pomáhá mu při orientaci v hodině. U žáků s tělesným postižením je potřeba pomoci i s osobní hygienou. Činnost asistenta pedagoga nespočívá pouze v pomoci postiženému žákovi, ale také v pomoci ostatním žákům ve třídě.

„Chce být samostatný, ale v situacích, na které nestačí, mě volá, abych mu byla nápomocná.“ (Ivana)

„pomáhám s orientací v hodině, zdůrazňuji a opakuji po paní učitelce např. číslo stránky v učebnici, který sešit si má otevřít, aby nezapomněl napsat datum, ...“ (Tereza)

„...pomáhám celé třídě, resp. učím první ročník a učitelka, u které jsem ve třídě, učí čtvrtý ročník...“ (Michala)

„Protože potřebuje stálý dozor, doprovázím ho i na WC, někdy potřebuje pomoc při osobní hygieně. Špatně chodí a snadno upadne, po schodech musí mít oporu.“ (Ivana)

Žáci s handicapem mají nárok na podpůrná opatření, ke kterým jistě patří pomoc a podpora asistenta pedagoga. Pokud žák neví, potřebuje poradit, může se obrátit nejen na učitele, ale také na asistenta. Dle výpovědí informantů je asistent pedagoga oporou jak pro žáka samotného, tak i pro ostatní žáky.

„Potřebuje někoho u sebe, nějakou oporu, na kterou se může spolehnout, ...“ (Dana)

„Náročné je to také v tom, že veškeré věci co říká učitel, musíme poslouchat a vnímat. Nemůžeme si dovolit zasnít se nebo vypnout. A to pokud by žák v danou chvíli zrovna nevnímal, nedával pozor, musí mít oporu v nás, že my to budeme vědět, když se zeptá, co má

zrovna dělat nebo na jaké stránce si má otevřít učebnici. Těžké je to, vnímat zápis, který učitel diktuje a zároveň ten zápis diktovat v tempu v jakém píše chlapec.“ (Pavla)

„při práci ve skupinách pomáhám celé třídě, když něco neví, můžou se zeptat, ráda jim pomůžu, jsem tady taková opora pro všechny. Také dohlížím na všechny žáky o přestávkách.“ (Tereza)

„Největším přínosem jsem asi pro žáka, cítí ve mně oporu. Chce být samostatný, ale v situacích, na které nestačí, mě volá, abych mu byla nápomocná. Když se mu něco podaří, tak mi to radostně sděluje nebo ukazuje. Kdyby neměl asistenta, tak by byl ve třídě bezprizorní, asi by nečinně seděl.“ (Ivana)

Pro asistenta pedagoga představuje usměrňování chování nejen ve výuce, ale také o přestávkách jednu z důležitých činností. Nevhodné chování žáků, dle informantů, často narušuje průběh hodiny.

„...po celou dobu vyučování i přestávek je důležité korigovat a usměrňovat jeho chování, tady u těchto dětí s ADHD je to asi to nejdůležitější, hodně to narušuje hodinu,...“ (Tereza)

„...přestávky využívá na to, aby si dokazoval, jaký je borec,...takže ho musím v tomhle hodně usměrňovat.“ (Dana)

„... když se nedaří se to zklidnit a narušuje to průběh té hodiny, tak si jdeme vedle,... (Dana)

Harmonický vztah mezi účastníky výchovně- vzdělávacího procesu

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Vztah s učitelem	důležitý
Vztah se žákem	významný
Spolupráce	ceněná
Potřeba komunikace	prvořadá

Navázání harmonického vztahu s žákem s handicapem, učitelem a rodičem je pro asistenta pedagoga důležité. Podle většiny informantů je vztah s učitelem velice dobrý, vždy se na

všem domluví, vzájemně spolupracují. Jak uvedla jedna informantka, narušený vztah mezi asistentem a učitelem může mít však negativní vliv na výkon práce asistenta.

„Tak vztah je perfektní, vyvážený, kamarádský. Rádi poradí, pomůžou.“ (Dana)

„Vztah s ostatními učiteli vnímám velmi kladně. Vždy se mi dostalo pochopení a ochoty z jejich strany.“ (Tereza)

„...s jednou mám problémy, ... kdysi učila na ZŠ i mě, ...zasedla si na mě. Nyní se to odrazilo v asistentství. Spíše než aby kontrolovala chlapce, kontrolovala mě,..., není to příjemné mně a nemůžu se ani plně soustředit na svoji práci.“ (Pavla)

„Jo, tak to je v pořádku, my máme rozdělený úkoly, já dělám s klukama, paní učitelka s ostatními. A velice mě potěšilo, že paní učitelka mě pochválila, že pro ni dělám všechno, co můžu. To je hezký.“ (Jitka)

Pro informanty má vytvoření a udržení harmonického vztahu se žákem velký význam. Vztah založený na důvěře, aby si žák uvědomil, že má v AP potřebnou oporu a pomoc.

„... pokud si asistent s daným žákem nesesedne, může být jeho asistence úplně zbytečná. Já měla s žákem moc pěkný vztah a šlo nám to.“ (Pavla)

„Je potřeba najít k sobě cestu, vytvořit si pěkný vztah, tím se všechny problémy určitě zmírní. Také to, abych při své práci vyšla vstříc jak danému žákovi, tak celé třídě a jejich rodičům, aby byli spokojení.“ (Tereza)

„Nejnáročnější je určitě vytvořit si společně s daným dítětem pěkný vztah, aby měl v nás důvěru a kdykoli když něco potřebuje, se dokázal sám nás na to zeptat, nebál se, měl v nás oporu a věděl, že tu jsme pro něj.“ (Pavla)

„Podmínkou, a to dost důležitou, je vytvoření harmonického vztahu se žákem, musíte si vzájemně důvěřovat a vědět, že společně se toho dá zvládnout mnohem víc.“ (Mirka)

Jednou z činností, kterou AP vykonávají je i spolupráce s rodiči. Komunikace a vzájemná spolupráce s rodiči je dle informantů jedním z prostředků, díky nimž se dají vyřešit problémy týkající se výchovy a vzdělání žáků. Společně konzultují s rodiči, co je třeba udělat, procvičit, jak postupovat. Také se však informanti setkávají s nezájmem rodičů, spolupráce nefunguje

tak, jak by měla, komunikace je zbytečná. Poradenská zařízení jsou pro informanty zdrojem informací a rad, které se týkají výchovy a vzdělávání žáků s handicapem, také SPC zapůjčují potřebné pomůcky.

„Ano, tak trochu, protože se známe, tak si řekneme, co je potřeba dělat, jak pokročili, co zvládají, v čem mají zabrat, aby to doma procvičili, spolupráce tady funguje dobře.“ (Jitka)

„Ano, jsou to milí a vstřícní rodiče, hodně se ptají, je vidět, že mají zájem, což nás velice těší a také nám hodně usnadňují práci, když se s ní doma učí. Komunikujeme spolu, domlouváme se. Jsou tady vidět pokroky a je to také dáno důkladnou domácí přípravou.“ (Michala)

„Spolupracuji pouze s maminkou, většinou přes email, pokud Lukáš chybí ve škole, píšu jí úkoly, které má udělat a co dopsat. Když je něco důležitého a potřebuje se to vyřešit ze dne na den, nebo něco připomenout, píšeme si přes mobil.“ (Pavla)

„Nechce psát úkoly, nosit pomůcky do výtvarky, ráno vstávat, prostě nechce nic! Po nás chce radu. Sám ale neudělá nic, vůbec s námi nespolupracuje. Přitom vždy vkráčí do učebny sebejistě a s úsměvem. Něco mu vysvětlit je nad lidské síly. Kolegyně i já se mu vždycky věnujeme individuálně, vždy s účastí. Však za ty roky, kdy už chodí do školy třetí dítě v pořadí, se nezměnilo nic!“ (Dana)

„V naší škole se byla podívat paní ze SPC, tak se vyptávala, co jsme zvládli, kde je zlepšení, taky poskytla mnoho vzácných rad a doporučení. Jsem za to vděčná.“ (Tereza)

„Spolupracujeme s espécé, máme od nich zapůjčené pomůcky.“ (Ivana)

Informanti si uvědomují důležitost a potřebu komunikace s učitelem a se žáky. S učitelem konzultují činnosti, které se budou vykonávat, postupy práce, se žáky komunikují, poskytují jim rady a informace, pokud žáci potřebují s něčím poradit.

„... něco spolu zkonzultujeme a řekneme si jak dál.“ (Jitka)

„Ve vyučování se domlouváme s učitelem, co mám dělat. Musíme spolu hodně komunikovat, aby každý věděl co a jak, ...“ (Tereza).

„...učitel musí mluvit na tu holčičku, tak, aby viděla na ústa...“ (Michala)

„... když třeba něčemu nerozumí, neví si s něčím rady, chodí o přestávce za mnou, zda bych jim to vysvětlila.“ (Pavla)

„Je to hodně o komunikaci, bez toho by to asi nešlo, jsem ráda, když se ptá, vždyť od toho tady jsme.“ (Pavla)

Nároky na výkon funkce asistenta pedagoga

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Vzdělání	méně důležité
Trpělivost	nutná
Pomoc	významná
Individuální přístup	důležitý

Informace, které se týkají vzdělávání žáků s postižením, získávají informanti od kolegů učitelů, dále čerpají z knih, z internetu, také z různých seminářů. Někteří mají vystudovanou školu pedagogického zaměření, tedy čerpají i z tohoto.

„Pokud jsem něco potřebovala, vyhledala jsem si tyto informace na internetu nebo jsem se zeptala zkušených, kteří mají s těmito žáky praxi.“ (Pavla)

„Kromě toho, co znám ze školy...jezdím taky hodně na semináře, ...hodně věcí mi poradí učitelky,...“ (Michala)

„Taky hodně čerpám od bráchy, který učí v autistické třídě na Jižní Moravě. A tím, že společně hodně diskutujeme s učitelkou- kolegyní, tak taky tím získávám spoustu cenných informací“ (Dana)

„... líbila se mi i její forma výuky a leccos jsem od ní pochytila, získala jsem spoustu užitečných rad a zkušeností prostřednictvím její výuky.“ (Pavla)

Dle informantů vyžaduje profese asistenta pedagoga zejména trpělivost. Práce je náročná především psychicky, neboť pracují se žáky, které je potřeba neustále motivovat k činnosti, udržovat v klidu, napomínat je a také korigovat jejich nevhodné chování.

„... udržet to dítě v klidu, protože to chování mu tu výuku blokuje. Je to někdy docela psychicky vyčerpávající, chce to móóc trpělivosti, celý den ho jen napomínat,...“ (Dana)

„To vyžaduje hodně trpělivosti a klidu.“ (Jitka)

„Za nejnáročnější považuji soustředit se stále na žáka a mít o něm neustálý přehled a přitom mu ponechávat určitou volnost. Snášet jeho výkyvy nálad a chutí do pracovní činnosti, chce to trpělivost.“ (Ivana)

Jak uvádějí informanti, pomáhají učitelům i s přípravou na vyučování. Připravují si různé pomůcky, pracovní listy. Také pomáhají s administrativní prací. Záleží na společné domluvě mezi učitelem a asistentem.

„Tak vyučující mně vyznačí ty úkoly, který se ode mě očekávají, a pomůcky si už připravuji sama. Tak třeba jsem si vyrobila takový kostky s písmenkama, pak jsme šli do tělocvičny a hráli s těma kostkama.“ (Jitka)

„... máme to takhle domluvené ,... dělám si přípravy na hodiny, materiály, pracovní listy, prostě co je potřeba. Také společně připravujeme besídky, karnevaly,...“ (Michala)

„Připravuji pracovní listy a také pomáhám s administrativou i dalším učitelům.“ (Tereza)

„Paní učitelka mi zadá, co mám připravit. Některé přípravy dělá učitelka. Na přípravy se domlouváme po vyučování, nebo před vyučováním. Děláme společně plán činnosti.“ (Ivana)

Podle informantů je potřeba přistupovat k žákovi s handicapem individuálně, důležité je najít způsob, jakým se žákem pracovat.

„... pomáhám mu, jak k úkolu přistupovat.“ (Tereza)

„Mým úkolem je taky hledat cestu a způsoby jakým bych ho dovedla k cíli, přistupovat k němu individuálně.“ (Pavla)

„No a tato holčička má i individuální přístup.“ (Michala)

„Musím přemýšlet, co s ním, jak na něj zapůsobit, na každého platí něco jiného, tady je to individuální.“ (Dana)

Pohled AP na problematiku začleňování žáků se SVP do škol hlavního vzdělávacího proudu

Vlastnost	Dimenzionální rozsah
Postižení	rozhodující
Potřeba asistence	velice důležitá
Náročnost	zřetelná
Respekt	nutný
Obavy	zřejmé

Ve výpovědích informanti uvádějí, že pokud má být dítě integrováno do běžné školy, měl by být brán zřetel na druh a stupeň postižení. Pro některé žáky se SVP vidí zařazení do běžné školy jako vhodné řešení, pro některé ne.

„Postižení žáci by měli mít možnost vzdělávat se s intaktními dětmi, pokud jim to jejich postižení dovoluje a neměli by být segregováni ve speciálních školách. Nicméně velmi záleží na druhu a stupni postižení žáka. Někdy to není možné, aby postižený žák byl vzdělavatelný s žáky intaktními.“ (Tereza)

„No to má určitě smysl, ale záleží hodně na druhu postižení a v jaký rodině to dítě rostlo, ale jsem jednoznačně pro, ... děti ze zvláštních škol jo, ale ty děti z těch speciálních škol, tak to už rozhodně ne, to už by tam byli chudáci, ...“ (Dana)

„Záleží na tom, o jaký typ postižení se jedná. V tomto případě jsem pro, v jiných zase proti. Myslím si, že pokud se jedná o děti s mentální retardací nebo DMO, ...tady bych volila jiný druh školy, než je běžná základní škola.“ (Michala)

Pomoc asistenta při vzdělávání žáka se SVP považují informanti za velice významnou součást integrace. Bez jeho pomoci by byl chod výuky omezen. Učiteli by zbývalo méně času na ostatní žáky, neboť by musel věnovat pozornost žákovi se SVP.

„A co je nejdůležitější, aby byl ve třídě asistent, který by pomohl.“ (Michala)

„Můj názor je pro zařazování, ale aby v dané třídě byli maximálně takoví žáci dva s asistentem.“ (Pavla)

„Kdyby neměl asistenta, tak by byl ve třídě bezprizorní, asi by nečinně seděl. Paní učitelka by mu musela věnovat pozornost a nemohla by se věnovat ostatním.“ (Ivana)

„... mohou jet svým tempem a nemusí kvůli těmto jedincům neustále zastavovat a čekat na ně“ (Pavla)

Přijetí žáka s handicapem do běžné školy s sebou, podle informantů, přináší i větší starosti. Pro učitele představuje přijetí žáka se SVP náročnější přípravy na výuku, tvorbu individuálního vzdělávacího plánu. Proces integrace může být náročnější i z hlediska finančního, neboť je nutné zajistit potřebné pomůcky a potřebný personál.

„... je to mnohem náročnější pro práci učitele, více administrativní práce, tvorba individuálního vzdělávacího plánu, ...“ (Tereza)

„Učitel má práci navíc- nejen ve třídě, také navíc vytváří individuální vzdělávací plán.“ (Michala)

„... je k tomu třeba finanční prostředky pro zajištění této péče. Je třeba opatřit více pomáhajícího personálu a pomůcek, což by měla společnost chápat“ (Ivana)

Jako pozitiva integrace spatřují informanti v setkávání žáků s handicapem a žáků intaktních. Intaktní žáci se učí pomáhat dítěti s postižením, uvědomují si, že „být zdravý“ není samozřejmostí. Tolerují jeho nedostatky, učí se žít společně s nimi a odbourávají se předsudky k lidem s handicapem.

„Naučí se je respektovat a přijímat je takové jaké jsou“ (Michala)

„Ostatní děti si na postiženého žáka zvykly a umožňuje jim to vidět svět i z jiného pohledu než ze svého. Nutí je to přemýšlet o tom, že jsou na světě lidé, kteří se neobejdou bez pomoci druhých a že jsou stejně důležití jako oni.“ (Ivana)

„... učí se s ním spolupracovat, odbourávají se předsudky k postiženým lidem, učí je tolerantnosti a respektu.“ (Tereza)

„A co se týče spolužáků, chovají se k ní moc hezky, se vším jí pomáhají, jsou ochotní, učí se být potřební pro slabší jedince.“ (Pavla)

Jedním z problémů, který může nastat při začleňování žáků s handicapem do běžných škol, jsou podle informantů obavy rodičů intaktních žáků, zda integrace nebude omezovat výuku, zda učitel bude mít dostatek času i na ostatní žáky.

„No zprvu měli obavy, jestli to nebude nějak výrazně ovlivňovat výuku, jestli to nebude brzdit.“ (Michala)

„... tato rodina byla samozřejmě vyhlášena jako sociální případ, lidé se k nim moc hezky nechovali, dokonce dvě maminky chtěly dát své děti ze školy jinam, pokud tam ten kluk bude, ...“ (Dana)

„No ze začátku nebyli moc nadšení, mysleli si, že to tam bude omezovat výuku, že se paní učitelka bude zaměřovat více na tohoto žáka, ...“ (Tereza)

5.4 Vyhodnocení výzkumného šetření na ZŠ běžného typu

Pro žáky se SVP, kteří jsou integrováni v běžné škole, je pomoc a podpora asistenta pedagoga jedním z možných a dle informantů také důležitých opatření, které se týká integrace. Jako jednu z hlavních činností uvádějí informanti motivaci žáka a povzbuzování k činnosti, neboť pro žáka, který zažívá školní neúspěchy, je motivace jedním z prostředků k dosažení určitého cíle. Náplní práce AP je také udržování pozornosti a usměrňování chování žáků. Dle informantů, nevhodné chování žáků narušuje průběh hodiny, je tedy důležité zklidnění a usměrnění chování žáka, a to nejen ve výuce, ale i o přestávkách. Význam asistence spatřují informanti v podpoře a pomoci žákovi s handicapem, učitel i ostatním žákům. Jejich úkolem je dohlížet na žáka s handicapem, kontrolovat jeho činnosti a pomáhat mu při orientaci v hodině, radit mu, komunikovat s ním. U žáků s tělesným handicapem je nutná pomoc i se sebeobsluhou. Z výpovědí informantů vyplývá, že jsou oporou i ostatním žákům ve třídě, kterým poskytují potřebné informace a rady. Učitelům usnadňují jejich práci tím, že pomáhají s přípravou pomůcek a materiálů do vyučování, s administrativou, pořádáním mimoškolních akcí. Dle informantů vše záleží na vzájemné domluvě mezi učitelem a asistentem.

Informanti poukazují na důležitost vytvoření harmonického vztahu se žákem. Ten by si měl uvědomit, že asistent je tu pro něj, že v něm má potřebnou oporu. Dle informantů je nutné přistupovat k žákům podle jejich individuálních potřeb, umět najít způsob, jak s nimi pracovat. Jako jednu z vlastností, které by měl AP mít, uvádějí informanti trpělivost, neboť musí žáky neustále pobízet k činnosti, motivovat, napomínat je a korigovat jejich nevhodné chování, proto je, dle informantů, tato profese náročná především psychicky.

Z výroků informantů vyplývá, že navázat harmonický vztah nejen se žáky, ale také s učitelem je pro asistenta pedagoga důležitou součástí výchovně- vzdělávacího procesu. Vztah založený na vzájemné domluvě, spolupráci a ochotě pomáhat si má vliv na ně samotné, ale i na průběh celé výuky. Dle informantů je vzájemná spolupráce na velice dobré úrovni, narušený vztah však může mít negativní vliv na výkon práce asistenta pedagoga.

Informace, které se týkají výchovy a vzdělávání žáků se SVP získávají informanti od učitelů, kteří jim ochotně poskytují rady, dále z internetu, z knih, ze svých studií i prostřednictvím poradenských zařízení, které nejen dávají rady a doporučení, ale i zapůjčují potřebné pomůcky.

Jednou z činností AP je i komunikace a spolupráce s rodiči. Z výpovědí informantů je zřejmé, že problémy, které se týkají výchovy a vzdělání, lze vyřešit díky vzájemné spolupráci. Konzultují společně záležitosti, které se týkají edukace žáka - co mají procvičovat, co je potřeba udělat, jakým způsobem postupovat. V některých případech se však informanti setkávají s nezájmem ze strany rodičů.

K problematice integrace informanti uvádějí, že při rozhodování o začlenění žáka do běžné ZŠ se má brát v úvahu druh a stupeň postižení žáka. Některým žákům by integraci doporučovali, některým ne. Také poukazují na to, že pokud bude žák zařazen do školy běžného vzdělávacího proudu, je nutná přítomnost asistenta pedagoga. Bez tohoto dalšího pracovníka by byl chod výuky omezen, učitel by se nemohl plně věnovat ostatním žákům. Podle informantů integrace s sebou přináší i větší nároky na učitele, jako např. tvorba individuálního vzdělávacího plánu pro žáka se SVP, náročnější přípravy na hodinu, také větší zátěž z hlediska finančního. Další problém vidí informanti v tom, že ze strany rodičů intaktních žáků přichází určité obavy, zda výuka nebude omezována a narušována, pokud se učitel bude věnovat žákovi se SVP. Přestože jsou informanty uváděna negativa, vidí také pozitiva, která s sebou integrace přináší. Pozitiva spatřují především v sociálním kontaktu žáků s handicapem a žáků intaktních. Intaktní žáci se učí tolerantnosti, respektu, uvědomují si potřebu pomáhat slabším.

6 Diskuze a doporučení pro praxi

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se uskutečňuje s využitím vyrovnávacích a podpůrných opatření, mezi které lze zahrnout i pomoc a podporu asistenta pedagoga.

Rozborem rozhovorů bylo zjištěno, že při výchově a vzdělávání žáků se SVP je práce AP velmi potřebná. Jak bylo informanty obou typů škol uvedeno, i učitelé vnímají přítomnost AP ve vyučování pozitivně. AP jsou učiteli bráni jako rovnocenní partneři. K efektivnější výuce a k harmonické spolupráci přispívá souhra obou pedagogických pracovníků, tedy učitele a asistenta pedagoga. Jak však bylo uvedeno jednou informantkou, negativní postoj učitele k asistentovi se může odrážet v kvalitě výkonu asistenta pedagoga. Mareš, Křivohlavý (1990, s. 8) uvádí, že *„pedagogický proces má svou sociálně psychologickou stránku, na níž podstatnou měrou závisejí výchovné a vzdělávací výsledky“*, jestliže se v pedagogickém procesu setkává více lidí, je důležité, aby se mezi nimi vytvořil vztah založený na důvěře a ochotě spolupracovat. V opačném případě to může mít negativní vliv na průběh výuky, ale i na celkové klima třídy i školy. Proto by si měl každý asistent i učitel uvědomit význam vzájemné spolupráce.

Teplá, Šmejkalová (2007) uvádějí, že asistent pedagoga je pedagogickým pracovníkem, který pomáhá při výchovně vzdělávací činnosti ve školách, ve kterých jsou vzdělávání žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Jako hlavní činnosti jsou uvedeny pomoc a podpora žákovi resp. žákům při výuce i mimo ni, příprava pomůcek, pomoc učiteli a pomoc při spolupráci s rodiči. Šetřením bylo zjištěno, že asistenti pedagoga se také spolupodílí na přípravě materiálů a pomůcek do vyučování, čímž usnadňují práci učitele, dále pomáhají s administrativou a s přípravou mimoškolních akcí. Vše závisí na vzájemné domluvě obou pedagogických pracovníků. Jak jsme mohli dále zjistit z výzkumného šetření, asistent pedagoga, ať už na ZŠ nebo na ZŠ praktických, je osoba, která je pro žáka s handicapem oporou. Poskytuje mu potřebné rady, komunikuje, povzbuzuje, koriguje a kontroluje činnosti, pomáhá se sebeobslouhou, pracuje se žákem podle jeho individuálních potřeb. Zároveň však musí nechat žákovi určitou volnost při řešení problémů, která vede k jeho samostatnosti. Jak uvádí Palatová a kol. (2012), AP by měl se žákem pracovat s ohledem na jeho individuální potřeby, přizpůsobit se jeho možnostem, zároveň však nesmí slevovat z nároků. Jak bylo uvedeno ve výpovědích, AP by měl umět rozhodnout a vycítit, kdy je jeho pomoc potřebná a kdy to může zvládnout žák sám. Je důležité si uvědomit, že práce asistenta pedagoga patří do podpůrných opatření, má tedy žáka „podpořit“. Přestože mají tito žáci omezené možnosti,

nesmí brát asistenta jako někoho, kdo za ně vše udělá a vyřeší, neboť jednou z klíčových kompetencí žáka je „kompetence k řešení problémů“ (RVP ZV, 2010), kdy žák umí rozpoznat problémovou situaci, samostatně je vyřešit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí.

Podle výpovědí dotazovaných asistentů obou typů škol vyžaduje tato profese především mnoho trpělivosti, jakožto uvádí i Palatová a kol. (2012, s. 16): *„Trpělivost, vysvětlování, důslednost a kladný přístup AP k žákovi jsou základními předpoklady pro získání správných návyků, které jsou potřebné pro práci a klidné soužití ve třídě“*. Významnou úlohu sehrává, také komunikace a vytvoření harmonického vztahu asistenta a žáka, který je založen na důvěře. Jak uvádí Švarcová (2000, s. 112) ve své knize, lidé s postižením *„...při řešení četných problémů vyplývajících z jejich handicapu potřebují častěji pomoc a radu osoby, k níž mají plnou důvěru“*, proto by asistentem pedagoga měl být člověk, který má rád děti, který s nimi umí komunikovat a jednat. Společně vytváří tým, který by měl mít společný cíl. Myers (in Nakonečný, 2009, s. 384) uvádí, že *„dva nebo více lidí, kteří po delší dobu, než je malý moment, spolu interagují, mají vliv jeden na druhého a vnímají jeden druhého jako my“*. Volba tohoto povolání by měla vycházet z vlastní motivace a potřeby pomáhat druhým. Ne každý může toto povolání vykonávat, ten kdo nemá dostatek empatie, vstřícnosti a zodpovědnosti, by si měl uvědomit, že než pomoci, může spíše ublížit.

Úspěšnost žáků velice významně ovlivňuje spolupráce školy a rodiny. Podle Zelinkové (1994, s. 171) musí rodina a škola *„vystupovat jako rovnoprávní partneři, protože výsledky jejich působení se vzájemně podmiňují.“* S tímto nelze jinak, než souhlasit. Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že vzájemná komunikace a spolupráce s rodiči může vést k vyřešení vzdělávacích i výchovných problémů, pro samotného asistenta je přímá spolupráce důležitá, neboť právě on tráví většinu času se žákem. *„Asistent pedagoga je rovnocenným členem týmu, v komunikaci s rodinou je spojovacím článkem“* (Vítková, Lechta in Lechta, 2010, s. 173).

Integrace je pojem, se kterým se v poslední době setkáváme stále častěji. K pojmu integrace Jesenský (1998, s. 25) uvádí, že je to: *„dynamický, postupně se rozvíjející pedagogický jev, ve kterém dochází k partnerskému soužití postižených a intaktních na úrovni vzájemně vyvážené adaptace během jejich výchovy a vzdělávání a při jejich aktivním podílu na řešení výchovně vzdělávacích situací“*. Nastává však spousta otázek, které se integrace týkají, např. zda je integrace účelná, pro které žáky je tím nejlepším řešením, jaké klady a zápory může integrace přinášet. Jak bylo šetřením zjištěno, AP spatřují pozitivita integrace především v sociálním soužití žáků postižených a intaktních, vzájemné komunikaci a pomoci. Přestože byla informanty ZŠ i ZŠ praktických uváděna i negativa, např. možná frustrace

handicapovaného žáka, omezení výuky, finanční náročnost, zvýšené nároky na učitele, přiklání se informanti ze ZŠ běžného typu spíše k zařazování žáků do běžných škol. Zřejmě má na jejich hodnocení vliv to, že jsou sami součástí integrace a mohou posoudit účelnost a potřebnost integrace z vlastní zkušenosti, vnímají spíše pozitiva než negativa. Naopak- pro informanty ze ZŠ praktických je vzdělávání žáků se SVP na praktických školách spíše lepším řešením než zařazování do běžných škol. Nicméně, jak bylo také šetřením zjištěno, vše záleží na druhu a stupni postižení žáka. Musíme si uvědomit, že ne pro každého žáka může být integrace vhodná, některým bude vyhovovat spíše prostředí, kde jsou žáci s podobným postižením, kde je menší počet žáků ve třídě, pro některé může být vyhovující a přínosnější vzdělávání na základní škole. Mnohé závisí také na osobnosti žáka.

At' už se názory asistentů pedagoga na integraci liší, naším hlavním úkolem je: *„Formou společenských, kulturních a jiných aktivit překonávat dosavadní mezilidské bariéry. Umožnit zdravým poznat život, problémy, přání, cítění i třeba „kulturu“ a zájmy lidí s postižením. Moderní podpora lidí se zdravotním postižením spočívá ve společném hledání cest ke zpřístupnění životních šancí“.* (Novosad, 2009, s. 81)

Práce je svým zaměřením určená osobám, které se zajímají o problematiku vzdělávání žáků se SVP. Může poskytnut informace asistentům pedagoga, resp. zájemcům o tuto profesi, dále učitelům, kteří mohou porovnat poznatky a zkušenosti AP obou typů škol a v neposlední řadě i široké veřejnosti, která se může podívat na problematiku vzdělávání žáků se SVP z pohledu asistenta pedagoga.

Závěr

Diplomová práce s názvem „Asistent pedagoga a jeho role při vzdělávání žáků na ZŠ a ZŠ praktických“ je zaměřena na problematiku profese asistenta pedagoga na těchto školách.

V úvodu práce je přiblížena profese asistenta pedagoga, jsou objasněny pojmy asistent pedagoga a osobní asistent, dále byla věnována pozornost legislativnímu vymezení funkce asistenta pedagoga, jako např. zřizování, ekonomické zabezpečení a odborná kvalifikace asistenta pedagoga. V další části je popsána specifická funkce a náplň asistenta pedagoga a velmi důležitý bod vzdělávacího procesu- spolupráce s učitelem a rodiči.

Následující kapitola se zabývá pojmem „žáci se specifickými vzdělávacími potřebami“, jsou vysvětleny a charakterizovány vybrané druhy postižení. Pokračuje vymezením termínů „integrace“ a „inkluze“. Jedna pasáž je věnována pohledu do historie ohledně přístupů a postojů společnosti k lidem s postižením, v závěru této části jsou uvedeny činnosti jednotlivých poradenských služeb, spolupráce s rodiči.

V závěru teoretické části jsou poskytnuty informace o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na ZŠ a ZŠ praktické, kde jsou charakterizovány jednotlivé typy škol a vzdělávací obsah rámcových vzdělávacích programů. Na konci je vymezen pojem „individuální vzdělávací plán“ a jsou popsány podmínky pro vzdělávání žáků podle individuálního vzdělávacího plánu.

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jakou roli hrají asistenti pedagoga na základních školách praktických a základních školách běžného vzdělávacího proudu, kde jsou integrováni žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. V oblasti výchovy a vzdělávání žáků byla devadesátá léta důležitým mezníkem, neboť se do popředí dostává myšlenka rovnoprávného vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Dříve byli tito žáci vzděláváni pouze na školách jim určených, dnes je těmto žákům umožněno vzdělávání také na základních školách běžného vzdělávacího proudu. Podmínkou úspěšného začleňování žáků do běžných škol je využití podpůrných opatření. Jedním z nich je pomoc a podpora asistenta pedagoga jako dalšího pedagogického pracovníka.

Praktická část předkládá výsledky kvalitativního výzkumného šetření, které mělo za úkol poodhalit činnosti asistenta pedagoga na těchto školách, zhodnotit přínos asistentství pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Také byla věnována pozornost problematice zařazování žáků se SVP do běžných škol, byly porovnávány názory asistentů pedagoga obou typů škol.

Výzkumné šetření přineslo poznatky, k těm nejdůležitějším patřilo, že asistenti pedagoga škol jsou přínosem pro všechny účastníky vzdělávacího procesu, tedy pro konkrétního žáka, pro učitele i pro ostatní žáky. Jako hlavní činnosti asistentů obou typů škol byly uváděny pomoc a podpora žákům se SVP, které motivuje k činnosti, povzbuzuje, kontroluje a koriguje jejich práci, také usměrňuje nevhodné chování. S pomocí asistenta pedagoga žák získává větší sebejistotu. Asistent pedagoga je osoba, která poskytuje žákovi individuální přístup, je pro něj oporou, zároveň však musí žáka vést k samostatnosti. Ve vyučování se asistent věnuje těm, kteří to právě potřebují, ačkoliv to vždy nemusí být pouze žák se speciálními vzdělávacími potřebami. Šetřením bylo zjištěno, že učitelům asistent usnadňuje práci tím, že pomáhá např. s přípravou na vyučování, s organizací, s administrativní prací. Důležitá je vzájemná domluva, společné plánování a ujasnění si cílů přispívající k plynulejšímu chodu výuky. Významným faktorem podporující efektivnější vzdělávání je vzájemná spolupráce asistenta, pedagoga, zákonných zástupců a poradenských zařízení, neboť vzájemná spolupráce a komunikace přispívá ke snazšímu řešení problémů týkajících se výchovy a vzdělávání žáků. Ne vždy se však podaří navázat dobrý vztah s učitelem, jak bylo uvedeno, nesoulad ve vztahu může negativně ovlivnit výkon práce asistenta.

Jak ukázalo šetření, náročnost této profese spočívá především v navázání vztahu se žákem, kdy by AP měl umět najít správnou cestu, uměl se přizpůsobit situaci a individuálním potřebám žáka. Velkou roli zde hraje trpělivost, která je uváděna jako jedna z velice důležitých vlastností asistenta pedagoga.

Jednou z otázek výzkumného šetření byla problematika integrace. V tomto bodě se názory asistentů obou typů škol rozcházely. Asistenti pedagoga ze ZŠ se přikláněli spíše k zařazování žáků se SVP do běžných škol, naopak asistenti pedagoga ze ZŠ praktických spatřují vzdělávání na ZŠ praktických jako vhodnější řešení. Nicméně, z výpovědí asistentů obou typů škol vyplývá, že významnou roli hraje druh a stupeň postižení a v případě zařazení žáka do škol běžného typu je nutná přítomnost asistenta pedagoga.

Odpovědí na hlavní otázku diplomové práce je, že asistenti pedagoga na běžných ZŠ i ZŠ praktických spatřují význam své práce v co největší podpoře žáka, ve snaze rozvíjet v maximálně možné míře jeho schopností a dovedností, podporovat sebedůvěru a jistotu žáka a učit sebereflexi.

Seznam použité a prostudované literatury a zdrojů

BARTOŇOVÁ, M. *Kapitoly ze specifických poruch učení I: Vymezení současné problematiky*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 128 s. ISBN 80-210-3613-3.

BARTOŇOVÁ, M. & VÍTKOVÁ, M. Vliv současných změn v edukaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na přípravu učitelů a speciálních pedagogů. In: PIPEKOVÁ, J. et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido 2010. ISBN 978-80-7315-198-0

ČERNÁ, M. a kol. *Česká psychopedie*. Praha Nakladatelství Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1565-3.

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, s.r.o., 1997. ISBN 80-7178-063-4, s. 383

HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2

HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2012. ISBN 9788026200840

JESENSKÝ, J. *Integrace – znamení doby*. Praha: UK, 1998, s. 25. ISBN 80- 7184-691-0.

LECHTA, V. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 435 s. ISBN 978-80-7367-679-7.

MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. *Speciální a pedagogická komunikace ve škole*. Vyd. 1. Praha: SPN, 1990, 164 s. ISBN 80-04-21854-7

MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. 3., přepracované vyd. Jinočany: Nakl. H, 2001, 147 s. ISBN 80-860-2292-7.

MONATOVÁ, L. *Pedagogika speciální*. Brno OL Print, 1997. ISBN 80-210-10009-6.

MÜLLER, O. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. Olomouc: UP, 2001. ISBN 80-244-0231-9.

NAKONEČNÝ, M. Sociální psychologie. Vyd. 2. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9

NOVOSAD, L. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 272 s. ISBN 978-80-7367-509-7.

PALATOVÁ, H. a kol. *Spolupráce s Asistentem pedagoga*. Praha Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87652-65-7.

POKORNÁ, V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Praha: Portál, 2001. 333 s. ISBN 80-7178-570-9

PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, s.r.o., 2009. 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995, ISBN 80-7178-029-4.

RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ L. a kol. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 4. vydání. ISBN 80-244-1475-9.

SLOWÍK, J. *Komunikace s lidmi s postižením*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 160 s. ISBN 978-80-7367-691-9

SLOWÍK, J., HLAVÁČKOVÁ, L. *Speciální pedagogika: prevence a diagnostika, terapie a poradenství, vzdělávání osob s různým postižením, člověk s handicapem a společnost*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 160 s. ISBN 978-802-4717-333.

ŠKVOR, D., ŠKVOROVÁ, J., Proč zlobím? Vyd. 1. Praha: TRITION, 2003, ISBN 80-7254-407-1

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 184 s. ISBN 80- 7367-060-7.

TEPLÁ, M., ŠMEJKALOVÁ, H. Základní informace k zajištění asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením. Praha: IPPP, 2007. 32 s. ISBN 978-80-86856-35-3

UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-764

VALENTA, M., MÜLLER, O. a kol. *Psychopedie*. Praha: Parta, 2009, ISBN 978-80-73201-37-1.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-26202-25-7.

VÍTKOVÁ, M. *Somatopedické aspekty*. Brno Paido, 2006. ISBN 80-7315-134-0.

VÍTKOVÁ, M. (ed.) *Integrativní (školní) speciální pedagogika. Základy, teorie, praxe*. MSD, spol. s.r.o. Brno: 2003. ISBN 80-214-2359-5

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. 1. Vydání. Praha: Portál, 1994, ISBN 80-7178-038-3.

Internetové zdroje:

Zákon č. 561/ 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání [online]. [cit. 12-12-2013]. Dostupné na [www](http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf):
<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů [online]. [cit. 12-12-2013]. Dostupné na [www](http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf):
<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. [online]. [cit. 10-12-2013]. Dostupné na [www](http://www.mpsv.cz/files/clanky/13640/z_108_2006.pdf):
http://www.mpsv.cz/files/clanky/13640/z_108_2006.pdf

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. [online]. [cit. 16-01-2014]. Dostupné na [www:](http://www.mpsv.cz/files/clanky/2919/262-2006.pdf)
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/2919/262-2006.pdf>

Vyhláška 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. [online]. [cit. 18-01-2014] Dostupné na [www:](http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1)
<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>

Vyhláška č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných [online]. [cit. 10-11-2013] Dostupné na [www:](http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1)
<http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>

Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků [online]. [cit. 12-11-2013]. Dostupné na [www:](http://www.msmt.cz/dokumenty/narizeni-vlady-kterym-se-stanovi-rozsah-prime-vyučovaci-prime-vychovne-prime-specialne-pedagogicke-a-prime-pedagogicko-psychologicke-cinnosti-pedagogickych-pracovniku)
<http://www.msmt.cz/dokumenty/narizeni-vlady-kterym-se-stanovi-rozsah-prime-vyučovaci-prime-vychovne-prime-specialne-pedagogicke-a-prime-pedagogicko-psychologicke-cinnosti-pedagogickych-pracovniku>

Tělesné postižení. [online]. [cit. 13-02-2014]. Dostupné na [www:](http://cs.wikipedia.org/wiki/Tělesné_postižení)
http://cs.wikipedia.org/wiki/Tělesné_postižení

Mentální retardace. [online]. [cit. 13-02-2014]. Dostupné na [www:](http://cs.wikipedia.org/wiki/Mentální_retardace)
http://cs.wikipedia.org/wiki/Mentální_retardace

Dysklulie. [online]. [cit. 16-02-2014]. Dostupné na [www:](http://cs.wikipedia.org/wiki/Dyskalkulie)
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Dyskalkulie>

Všeobecná deklarace lidských práv. [online]. [cit. 22-02-2014]. Dostupné na [www:](http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/clanky/vseobecna-deklarace-lidskych-prav)
<http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/clanky/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

Listina základních práv a svobod. [online]. [cit. 22-02-2014]. Dostupné na [www:](http://www.czp-msk.cz/pdf/uzitecne/listina_zakladnich_prav_a_svobod.pdf)
http://www.czp-msk.cz/pdf/uzitecne/listina_zakladnich_prav_a_svobod.pdf

Národní akční plan inkluzivního vzdělávání. [online]. [cit. 22-02-2014]. Dostupné na [www](http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/napiv?highlightWords=napiv):
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/napiv?highlightWords=napiv>

Střediska výchovné péče. [online]. [cit. 18-02-2014]. Dostupné na [www](http://www.nuv.cz/vice/rovne-prilezitosti-ve-vzdelavani/strediska-vychovne-pece):
<http://www.nuv.cz/vice/rovne-prilezitosti-ve-vzdelavani/strediska-vychovne-pece>

MEZINÁRODNÍ KLASIFIKACE NEMOCÍ. Mentální retardace [online]. [cit. 12-11-2013]. Dostupné na [www](http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html): <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

Inkluzivní škola [online]. [10-09-2013]. Dostupné na [www](http://www.inkluzivniskola.cz/cizinec-v-ceske-skole-aneb-organizace/predpoklady-dobre-spoluprace):
<http://www.inkluzivniskola.cz/cizinec-v-ceske-skole-aneb-organizace/predpoklady-dobre-spoluprace>

Týdeník školství: Zdravotně postižení žáci a asistenti pedagoga v regionálním školství [online]. [cit. 12-11-2013]. Dostupné na [www](http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2011/25/zdravotne-postizeni-zaci-a-asistenti-pedagoga-v-regionalnim-skolstvi/): <http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2011/25/zdravotne-postizeni-zaci-a-asistenti-pedagoga-v-regionalnim-skolstvi/>

MŠMT. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a standardy pro základní vzdělávání [online]. [cit. 14-02-2014]. Dostupné na [www](http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-kterym-se-2):
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-kterym-se-2>

NUV. Jak má vypadat individuální vzdělávací plán? [online]. [cit. 12-03-2014]. Dostupné na [www](http://www.nuv.cz/vzdelavani-v-cr/jak-ma-vypadat-individualni-vzdelavaci-plan): <http://www.nuv.cz/vzdelavani-v-cr/jak-ma-vypadat-individualni-vzdelavaci-plan>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Naděžda Kulíková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Kristýna Krahulcová
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Asistent pedagoga a jeho role při vzdělávání žáků na ZŠ a ZŠ praktických.
Název v angličtině:	The teaching assistant and his role in education of students on primary school and practical primary school.
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá otázkou pozice asistenta pedagoga na základních školách a základních školách praktických, jeho přínosem pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a také názory jednotlivých asistentů na začleňování těchto žáků do hlavního vzdělávacího proudu. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. První kapitola teoretické části je věnována legislativnímu vymezení funkce asistenta pedagoga, objasňuje pojmy asistent pedagoga a osobní asistent, dále se zabývá specifickou funkcí a náplní práce asistenta pedagoga. Další kapitola se zabývá žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, vymezuje vybrané druhy postižení, charakterizuje jednotlivé činnosti poradenských zařízení a také se zabývá integrací a inkluzí. V poslední kapitole teoretické části jsou informace týkající se základního vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Výzkumnou část tvoří kvalitativní výzkum, jehož předmětem zkoumání je role asistenta pedagoga na ZŠ a ZŠ praktických. Výzkumné šetření bylo provedeno formou polostrukturovaných rozhovorů a při zpracování byla použita metoda otevřeného kódování.

Klíčová slova:	Asistent pedagoga, žák se speciálními vzdělávacími potřebami, integrace, poradenské služby, vzdělávání žáků na ZŠ a ZŠ praktických, rámcový vzdělávací program, individuální vzdělávací plán
Anotace v angličtině:	This thesis addresses the issue of a teacher assistant at elementary schools and at primary practical schools, his contribution to the education of pupils with special educational needs and the opinion of individual assistants on the integration of pupils into the mainstream education. This work is divided into a theoretical and a practical part. The theoretical part is devoted to the legislative definition of the position of the assistant teacher, explains the concept of the assistant teacher and the personal assistant. It also deals with a specific function of the assistant teacher and describes the job itself. Another chapter deals with pupils with special educational needs, defines selected types of disability, describes various activities of guidance services and at the same time it deals with the integration and inclusion, too. In the last chapter of the theoretical part, there is information concerning the basic education of pupils with special educational needs. The research part consists of a qualitative research in which the role of the assistant teacher at an elementary school and at a primary practical school is examined. The survey was carried out through semi-structured interviews and the method of the open coding was used to work out.
Klíčová slova v angličtině:	Teaching assistant, a pupil with special educational needs, integration, guidance services, education of pupils in primary schools and in primary practical schools, individual education plan, general educational program

Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Seznam použitých symbolů a zkratk Příloha č. 2: Otázky k rozhovoru Příloha č. 3: Přepsané rozhovory s asistenty pedagoga
Rozsah práce:	82 stran
Jazyk práce:	čeština

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam použitých symbolů a zkratek

Příloha č. 2: Otázky k rozhovoru

Příloha č. 3: Přepsané rozhovory s asistenty pedagoga

Příloha č. 1: Seznam použitých symbolů a zkratek

AP	Asistent pedagoga
SPU	Specifické poruchy učení
SVP	Speciální vzdělávací potřeby
PPP	Pedagogicko – psychologická poradna
SPC	Speciálně pedagogické centrum
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MKN	Mezinárodní klasifikace nemocí
IQ	Intelligenční kvocient
LMD	Lehká mozkové dysfunkce
LDE	Lehká dětská encefalopatie
MMD	Minimální mozková dysfunkce
ADHD	Porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou
ADD	Porucha pozornosti
ČR	Česká republika
ZŠ	Základní škola
IVP	Individuální vzdělávací plán
ŠVP	Školní vzdělávací program
NPV	Národní program vzdělávání
NAPIV	Národní akční plán inkluzivního vzdělávání
WHO	Světová zdravotnická organizace
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP ZV – LMP	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – příloha upravující vzdělávání žáky s lehkou mentální retardací

Příloha č. 2

Otázky k rozhovoru

- 1.) Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga a jaké je vaše vzdělání?
- 2.) Jste asistentem pro jedno nebo více dětí?
- 3.) O jaké dítě se jedná?
- 4.) Kolik je celkově žáků ve třídě?
- 5.) Pracujete jen s tím jedním žákem nebo s celou třídou?
- 6.) Jakým způsobem získáváte informace o vzdělávání žáků s postižením?
- 7.) Jaké činnosti vykonáváte v rámci asistence?
- 8.) Připravujete si práci na vyučování sama nebo Vám vše nachystá vyučující?
- 9.) Myslíte si, že jste největším přínosem pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?
- 10.) Co v této profesi považujete za nejnáročnější?
- 11.) Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?
- 12.) V čem vidíte klady a zápory integrace?
- 13.) Jaký je Váš vztah s ostatními učiteli?
- 14.) Spolupracujete i s rodiči postiženého žáka?
- 15.) Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

Příloha č. 3: Přepsané rozhovory s asistenty pedagoga

Dana, asistentka pedagoga, základní škola běžného typu

Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga?

Funkci vykonávám asi devátým rokem, už jsem prošla několika školami. V této škole pracuji jako AP druhým rokem, zároveň jako družinářka čtvrtým rokem.

Jaké máte vzdělání?

Mám střední pedagogickou školu.

Jste asistentem pro jedno nebo více dětí?

Papírově jsem zde pro jedno dítě, tohoto chlapce už jsem měla minulý rok, tento rok to bylo opět schváleno. Jsem ve třídě, kde je více ročníků naráz a je tu víc dětí, co by potřebovaly pomoc. Je to vlastně chlapeček, co má dyskalkulii, dyslexii, dysgrafii- ten je ve třetí třídě a pak je to holčička, která má poruchu vnímání a pozornosti a ta je čtvrtáčka.

O jaké dítě se jedná?

No začalo to poruchami chování a teď už se mu to samozřejmě promítá do výuky a do vzdělávání, protože je nepozorný, naposedný. Teď dochází ke zhoršení jeho chování, které už se projevuje ve všech předmětech. Potřebuje povzbuzení, dopomoc, kdy neporadím, když vidím, že to musí zvládnout sám. Je tady hodně vidět, že tady nefunguje ani rodina, je vidět, že si to i v rodině sám šéfuje, je emočně labilní, nestálý, vykřikuje, upoutává na sebe pozornost, když není po jeho, tak se buď směje, nebo brečí. Přestávky využívá na to, aby si dokazoval, jaký je borec, takže ho musím v tomhle hodně usměrňovat. Ve vyučování to absolutně nemá šanci, to se musí zatrhnout. Začal se se mnou i tahat, jakoby prát, žďuchat i si na mě dupne. Zkouší ten boj o moc. Já se s ním nemažu, ale říkám mu, že to dopoledne musí být jaksi vzájemný, ta mě trochu poslechněš a já Ti třeba pak pomůžu. On se bude šklebit za zády, vysmívat se, navádět ostatní, naštěstí se nedají, oni ho znají. Musím přemýšlet, co s ním, jak na něj zapůsobit, na každého platí něco jiného, tady je to individuální.

A kolik je celkově žáků v té třídě?

Celkem máme čtrnáct žáků- nejen ve třídě- v celé škole.

A pracujete jen s tím jedním žákem nebo s celou třídou?

Sedím v lavici jen s tím jedním žákem, ale ty co mám, jakoby s těma poruchama, tak k nim taky odskakuju. Někdy se stane, že pomůže i ostatním, ale to jen málokdy. To víte, když jsou tři ročníky a někdy i pět, na hudebky, ono se to fakt nedá, tak spíš aby byl ten klid, soustředění a pohoda. Vždycky je to tak, že jeden den se upřednostní jeden ročník, druhý den se to dožene s tím druhým. Kdybych měla být jen s tím jedním klukem, tak by mě asi šlehlo, to by na mě nebylo. Naštěstí tady domluva funguje skvěle, můžu si i něco organizovat sama, občas teda i učím, když je potřeba.

Jakým způsobem získáváte informace o vzdělávání žáků s postižením?

No, co se týče získávání informací, hodně z netu a z knih- Portál. Taky hodně čerpám od bráchy, který učí v autistické třídě na Jižní Moravě. A tím, že společně hodně diskutujeme s učitelkou- kolegyní, tak taky tím získávám spoustu cenných informací.

Jaké činnosti vykonáváte v rámci asistence?

No tak hlavně ta dopomoc. Potřebuje někoho u sebe, nějakou oporu, na kterou se může spolehnout, ale nesmí to však asistent dělat za něj, musí ten žák sám. Pak je třeba umravňuju, když se nezdaří se to zklidnit a narušuje to průběh tý hodiny, tak si jdeme vedle, odejdeme si do kouta nebo do družiny, aby byl klid a ta práce byla zajištěná. Samozřejmě taky hodně motivace, běž, to nic není, to zvládneš, to jsou základy.

Připravujete si práci na vyučování sama nebo Vám vše nachystá vyučující?

Do vyučování se nepřipravuji sama, protože jsme v jedné třídě s paní učitelkou, ale ta jedna holčička má třeba do čtení takový ty docvičovací sešity, tak tam jí to třeba vysvětlím, když to nepomůže, dostane vysvětlení podruhé, částečně pracuje sama, do sešitů se pak napíše třeba-pracovala úplně sama nebo s dopomocí. Některé otázky třeba nepochopí vůbec. Někdy nestíhají třeba ani psát a číst, tak to pak dopisují a docvičují v družině. Oni to mají náročný, ale nesmí se polevit, oni musí vědět, že to zvládnout musí, i stou pomocí. Pak taky dohlížím na to, aby děcka měli nachystáno na další hodinu.

Myslíte si, že jste největším přínosem pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?

No určitě pro celou třídu, protože vlastně, když tam pracujeme takhle pohromadě, tak ten vyučující má větší prostor si to naorganizovat a ty děti pracují víc v klidu, jsou soustředěnější a ta třída je víc jako harmoničtější. Samozřejmě se na mě mohou obrátit všichni žáci, asistent pedagoga je přece pro celou třídu.

Co v této profesi považujete za nejnáročnější?

No hlavně skloubit tu výuku s tím sociálním chováním a chováním v tom kolektivu, protože lidi si myslí, že asistent je tam kvůli tomu, aby třeba dítě, co by mělo trojky, bude mít s asistentem dvojky a jedničky, ale takhle to vůbec není, tam jde spíš o to, udržet to dítě v klidu, protože to chování mu tu výuku blokuje. Je to někdy docela psychicky vyčerpávající a chce to móoc trpělivosti, celý den ho jen napomínat, dávat mu kázání.

Uvažovala jste někdy o změně povolání?

No zatím ne, ale jako připouštím, že když se vyskytne ve společnosti taková situace nebo když to právně nebo legislativně bude změněný v tom, že asistenti budou hromadně rušení a už se to na základních školách děje, no a oni nemají na to peníze, tak samozřejmě budu nucená. Tenhle chlapeček je léčen psychiatricky, tak na tohodle ještě ty peníze jsou, ale v okolních školách už asistentský místa ruší, protože ti žáci nejsou natolik postižení, že by mohli mít asistenta. Vyloženě, kdo nemá nějakou medikaci, tak nemá šanci. Nedovedu si představit, ještě když chtějí ty školy jakoby spojovat a učitel by tam měl třicet dětí a ještě k tomu takovýchhle pět kousků. Zatím mám co těm dětem dát a myslím, že to dává i mně.

Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?

No to má určitě smysl, ale záleží hodně na druhu postižení a v jaké rodině to dítě rostlo, ale jsem jednoznačně pro. Děti ze zvláštních škol jo, ale ty děti z těch speciálních škol, tak už rozhodně ne, to už by tam byli chudáci, myslím. Protože oni to taky vnímají, že jsou jiní, ale neměli by být úplně oddělení, měli by se alespoň potkávat na různých akcích, aby ti zdraví viděli, že tady ty děti tady prostě máme, aby se na ně nedívali jako do zologický.

V čem vidíte klady a zápory integrace?

Jednoznačně v tom zařazení, spojení, jakoby možností potkávat se, setkávat, hrát si spolu, pracovat. Zápory bych snad žádné neviděla, spíš jen, když si ten učitel a asistentem nesedne, někteří jsou poddajní, jiní třeba chtějí mít to hlavní slovo.

Jaký je Váš vztah s ostatními učiteli?

Tak vztah je perfektní, vyvážený, kamarádský. Rádi poradí, pomůžou.

Spolupracujete i s rodiči postiženého žáka?

No tak to je trochu složitější. Otec - hlava rodiny - přes jeho názor nejede vlak. Působí jako herec suverén, který pod maskou skrývá nějaká traumata z dětství. Maminka - tichý, klidný, odevzdaný človíček, poslouchající na slovo. Z jejích očí čísel strach - co bude s chlapcem, s dětmi, které nezvládá, protože nemůže jako matka jednat ze srdce, ale dle toho, co řekne hlava rodiny. Možná pro tyto ženy je to jakýs pocit jistoty. Tyto informace mají spíše dokreslit způsob jednání rodičů ke škole a k dění vůbec. Do školy chodí spíše otec. Vodí tam obě prostřední děti. Jde pak rovnou do kostela, jelikož vykonává službu kostelníka. Myslím, že má strach, že by chlapec do školy nešel a někde něco vyváděl. Vždycky v černých brýlích. Ptá

se, co má s tím svým klukem sakramentským dělat. Nechce psát úkoly, nosit pomůcky do výtvarky, ráno vstávat, prostě nechce nic! Po nás chce radu. Sám ale neudělá nic, vůbec s námi nespolupracuje. Přitom vždy vkráčí do učebny sebejistě a s úsměvem. Něco mu vysvětlit je nad lidské síly. Kolegyně i já se mu vždycky věnujeme individuálně, vždy s účastí. Však za ty roky, kdy už chodí do školy třetí dítě v pořadí, se nezměnilo nic! Pořád hraná suverenita, za kterou byla skryta bezmoc, zoufalství, vyhrůžky, jak dětem vyliská. Nic jiného asi nepoznal ani jako dítě...

Stalo se mi asi dvakrát, kdy jsem musela zavolat rodiče, ať si pro chlapce přijdou do družiny, že napadá slovně i fyzicky děti a už není k zvládnutí. Měl to do školy asi 3 minuty chůze, ale půl hodiny se mě vyptával, co dělal, co ostatní děti, jestli je to nutné. Kluk zavřený v šatně, abych vůbec mohla volat, rozbil mezitím dveře i zámek, a otec posléze nakráčel do chodby s úsměvem cheruba a "paní učitelko, tak jak to budete řešit"?....no koment.

A jak se dívají ostatní rodiče na to, že je v této třídě integrovaný žák?

Co se týče ostatních rodičů, tato rodina byla samozřejmě vyhlášena jako sociální případ, lidé se k nim moc hezky nechovali, dokonce dvě maminky chtěly dát své děti ze školy jinam, pokud tam ten kluk bude. Ona rodina už bohužel měla takový punc, že za každou lumpárnou se někdo z ní skrývá. A tak docházelo samozřejmě i k nepravostem. Ale je fakt, že jakmile byla chlapci schválena asistence, většina z nich se zklidnila a brala to jako velké plus, i když se samozřejmě vyptávali, do jaké míry mu pomáhám, a jestli mi zbyde čas i na ostatní tři děti, které měly také LMD, ale ne problémy v chování. Někteří vůbec ale nepochopili, že pokud to dítě nebude v klidu ve třídě, nebude zvýšeně hlídáno a motivováno k práci, že jeho výsledky půjdou rapidně dolů a případně s sebou strhne i další slabší jedince.

Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

Jen to PPP, no napíší odborný posudek a tímto jakoby končí, jednou tady byla paní psychologka se podívat na toho chlapce, co se změnilo, jak to pokračuje, a od té doby nic. Tak uháníme paní doktorku z Havlíčkova Brodu, protože máme podezření, ten chlapec ty léky neužívá, že je bere jen někdy a to je ještě horší, než kdyby je nebral vůbec.

Ivana, asistentka pedagoga, ZŠ běžného typu

Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga?

Funkci asistenta vykonávám na této škole jeden a půl roku.

Můžete říci, kde jste pracovala předtím a jaké máte vzdělání?

Předtím jsem pracovala jako asistentka na Biskupském gymnáziu. Mám vystudovanou sociálně právní nastavbu a Univerzitu v Hradci Králové, obor sociální a charitativní práce, bakalářské studium.

Jste asistentem pro jedno nebo více dětí?

Jsem asistentkou pro jedno dítě.

O jaké dítě se jedná?

Jedná se o chlapce ve věku 9 let s diagnózou hypotonického syndromu s makrocefalií, kraniofaciální dysmorfii, nerovnoměrně opožděným psychomotorickým vývojem a vrozenou anomálií CNS. Byl odkázán zcela na invalidní vozík, začal chodit v průběhu docházky do MŠ, brzy se unaví, bolí ho záda, na delší procházky potřebuje invalidní vozík. Po schodech musí mít oporu. Nosí ortézy, speciální obuv. Má ochablé svalstvo i na rukách. Je levák. Nezvládá jemnou motoriku. Mluví nesrozumitelně. Některá slova se naučí dobře vyslovovat. Mluvenému slovu rozumí. Je citlivý, má sociální citění. Angažuje se, když vidí, že je někomu

ubližováno. Hned na to upozorní. Rozpozná neupřímnost. Nemá rád autoritativní typy lidí. Raduje se z maličkostí a dává radost bezprostředně najevo a přítomní se začnou radovat s ním. Má své oblíbené pohádkové postavičky Pat a Mat, Bob a Bobek, Woddy. Má dobré rodinné zázemí, je dobře vychovaný, zvládá osobní hygienu, musí však být pod neustálým dohledem. Někdy jedná impulzivně, hlasitě se projevuje, odběhne. Někdy pracuje s chutí, jindy vymýšlí situace, které ví, že ho odvedou od povinností (chce pít, jít na WC apod.). Chlapec chodí do druhé třídy na ZŠ. Má středně těžkou mentální retardaci. Učí se čtyři vyučovací hodiny denně. Českého jazyka má pět hodin, matematiky dvě hodiny, prvouky dvě hodiny, tělesné výchovy dvě hodiny, pracovní činnosti čtyři hodiny, hudební a výtvarné výchovy po dvou hodinách týdně. Má individuální učební plán.

A kolik je celkově žáků v té třídě?

Ve třídě je 13 žáků.

Jakým způsobem získáváte informace o vzdělávání žáka s postižením?

Některé informace vyhledávám na internetu, nakupuji učebnice a pomůcky v obchodech. Také máme různá školení, jsou pro nás přínosná, dávají nám inspiraci pro výuku, pro vytváření dobrých vztahů mezi žáky i mezi vyučujícími.

A pracujete jen s tím jedním žákem nebo s celou třídou?

Žák sedí v poslední lavici, ale ne odděleně, Sedávám vedle něho nebo naproti němu. Někdy odcházíme do kabinetu, např. při čtení pohádek. Když se paní učitelka věnuje žákovi, tak dohlížím na ostatní, kteří mají zadanou samostatnou práci. Společně procvičujeme učební látku nebo čteme.

Jaké činnosti vykonáváte v rámci asistence?

Tak např. ve čtení ho vyučujeme globální metodou, naučil se asi padesát slov s pomocí obrázků a nyní se začíná učit slabiky a přecházíme ke klasické výuce čtení. Používáme sešity A5 jako písanky. Píše jen tiskacím písmem. Paní učitelka předepisuje písmena, slabiky a slova a žák je přečte a opíše. Do velkého A4 sešitu lepíme předtištěná písmena, slabiky, obrázky. Píšeme diktáty písmen, slov. Používáme tiskátka apod. Čteme z pracovního sešitu Čteníčko pro ZŠ praktické. Paní učitelka mu vytváří ke čtení listy, ve kterých používá převážně slova naučená globální metodou. Připravujeme různé obrázkové příklady, hledáme obrázky, symboly, aby ho počítání bavilo. V prvouce používá stejný pracovní sešit jako ostatní děti, i když zvládne jen část úkolů, oceňuje to, že používá stejné pomůcky jako ostatní. V hudební výchově se zapojuje při zpěvu, ale sám nezpívá. V tělesné výchově cvičí podle svých možností, když nezvládá, tak ho zabaví asistent. V pracovních činnostech vyrábíme různé věci z papíru a dalších materiálů, když má výuku s ostatními, tak vyrábí s ostatními. Velice si oblíbil plastelínu. Výuku doplňujeme omalovánkami, stavebnicemi, výukovými pomůckami zapůjčenými z espécé. Jako motivaci používáme čtení oblíbených pohádek a her na počítači. Protože potřebuje stálý dozor, doprovázím ho i na WC, někdy potřebuje pomoc při osobní hygieně. Špatně chodí a snadno upadne, po schodech musí mít oporu. V roli asistenta nepocítuji tak velkou odpovědnost za vzdělávání žáka jako učitel. Snažím se, aby naše kompetence byly jasně dány a dodržovány.

Připravujete si práci na vyučování sama nebo Vám vše nachystá vyučující?

Materiály do sešitů a na pracovní činnosti většinou vyrábím a připravuji sama doma, někdy v průběhu vyučování, když je žák zapojen do činností společně s ostatními, (např. v kruhu na koberci, kdy děti vytleskávají slova podle slabik apod). Paní učitelka mi zadá, co mám připravit. Některé přípravy dělá učitelka. Na přípravy se domlouváme po vyučování nebo před vyučováním. Děláme společně plán činnosti.

Myslíte si, že jste největším přínosem pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?

Největším přínosem jsem asi pro žáka, cítí ve mně oporu. Chce být samostatný, ale v situacích, na které nestačí, mě volá, abych mu byla nápomocná. Když se mu něco podaří, tak

mi to radostně sděluje nebo ukazuje. Kdyby neměl asistenta, tak by byl ve třídě bezprizorní, asi by nečinně seděl. Paní učitelka by mu musela věnovat pozornost a nemohla by se věnovat ostatním.

Co v této profesi považujete za nejnáročnější?

Za nejnáročnější považuji soustředit se stále na žáka a mít o něm neustálý přehled a přitom mu ponechávat určitou volnost. Snášet jeho výkyvy nálad a chutí do pracovní činnosti, chce to trpělivost. Vymýšlet pro něj tu správnou motivaci. Odměnou jsou chvíle, kdy se žákovi daří výuka a kdy z toho projevuje radost.

Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?

Zařazování postižených dětí na ZŠ běžného typu je dle mého názoru správné. Myslím si, že všichni lidé mají právo žít ve stejné společnosti a ti zdraví mají povinnost se o ty slabší starat a pomáhat jim a všichni se mají cítit stejně důležití, i když je každý jiný. Děti v sobě tak mohou objevit morální kvality. To jsou pro mě i klady integrace.

V čem vidíte klady a zápory integrace?

Záporem je pouze to, že je k tomu třeba finanční prostředky pro zajištění této péče. Je třeba opatřit více pomáhajícího personálu a pomůcek, což by společnost měla chápat.

Jak se dívají ostatní rodiče na to, že je ve třídě integrovaný žák?

Rodiče ostatních žáků již byli zvyklí na přítomnost chlapce v kolektivu mateřské školy. Nezaznamenala jsem, že by to někomu vadilo. Všichni rodiče se mezi sebou znají, jsme vesnická škola.

Jaký je Váš vztah s ostatními učiteli?

S paní učitelkou vycházím dobře, při vyučování ani nevnímáme, že se navzájem rušíme. Ostatní děti si na postiženého žáka zvykly a umožňuje jim to vidět svět i z jiného pohledu než ze svého. Nutí je to přemýšlet o tom, že jsou na světě lidé, kteří se neobejdou bez pomoci druhých a že jsou stejně důležití jako oni.

Spolupracujete s rodiči postiženého žáka?

S rodiči spolupracuji. Doprovázím chlapce ještě do zájmového kroužku - dvě hodiny týdně jako osobní asistent. Jsme v každodenním kontaktu při předávání chlapce. Dělán prostředníka mezi učitelem a rodiči.

Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

Spolupracujeme s espécé, máme od nich zapůjčené pomůcky. Účastníme se projektu Inkluze – nová cesta vzdělávání.

Jitka, asistentka pedagoga, ZŠ běžného typu

Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga a jaké máte vzdělání?

Jako asistentka pedagoga pracuji 1 rok a 3 měsíce, mám rodinnou školu s maturitou.

Jste asistentkou pro jedno nebo více dětí?

Ted' mám na starost 2 děti, jsou to 2 kluci, oba v první třídě.

O jaký druh postižení se jedná?

Jaká diagnóza to je, to nevím. Nikdy jsem nečetla jejich zprávy, jen mně řekli, co mám s nima dělat, ale o jaký druh postižení se jedná- jeden je hodně hyperaktivní, druhý má menší vadu řeči.

Kolik je žáků ve třídě?

Ve třídě mám patnáct žáků.

Jakým způsobem získáváte nové informace o vzdělávání žáků s postižením?

To získávám jen od paní učitelky, která mně přímo zadává, který den, který úkol, a jak plnit, následná je pak kontrola, jestli to ty děti umí nebo ne, prostě, co mi zadá to dělám. Snažím se ve všem vyhovět.

Jaké činnosti vykonáváte v rámci asistence?

Ve třídě, kde jsou dvě oddělení spojený- první a třetí třída, dohromady 15 dětí, tak já mám tady ty dva chlapce a sedíme trochu bokem, všechny lavice směrem k tabuli a my máme lavici čelem k oknu. Máme i svoji magnetickou tabulku. Když máme nějaký úvodní povídání po sobotě a neděli, tak si děcka udělají kroužek a povídají si s paní učitelkou. No a pak se zase rozdělíme a každý dělá to své. Mojí hlavní činností je dohled nad prací těch dvou žáků, kontrolovat je, opravovat jim chyby, no prostě se s nima učit.

Takže vy pracujete ve všech předmětech jen s těma dvěma žáky?

Já určitě dělám jen s těma dvěma, s celou třídou vůbec ne, to tam je paní učitelka, já mám vyloženě jen tyto dva chlapce, paní učitelka jak prochází, tak kontroluje, jak píšou nebo pro ně předepisuje věci. Ale všechny předměty nemám, protože jsem tady jen na tři hodiny denně, tak výchovy- jako je pracovní, výtvarná, tělesná, ty už si paní učitelka učí sama. Podle mě je asistent pedagoga jen pro ty dané žáky, ne pro celou třídu.

Připravujete si práci na vyučování sama nebo Vám vše nachystá paní učitelka?

Tak vyučující mně vyznačí ty úkoly, který se ode mě očekávají, a pomůcky si už připravuji sama. Tak třeba jsem si vyrobila takový kostky s písmenkama, pak jsme šli do tělocvičny a hráli s těma kostkami. Kluci házeli do koše, jak ta kostka spadla, tak přečetli písmeno. To byla taková zábavnější forma. To je bavilo. Paní učitelka třeba předepisuje něco v sešitech, řekne stránku a vodsud', podsud'. Nebo já spíš chci jako, aby mi nadiktovala na celý týden co se požaduje, protože není možný, že jo, každý den s nima každý úkol splnit, já chci vidět ten týdenní nebo čtrnáctidenní plán, aby jsme se tak do toho vešli, protože není zrovna každý den s nima „úrodnej“, tak chci vědět odkud kam se s nima mám dostat, ale jinak jako ty pomůcky, to už si dělám podle sebe, když jsem chvíli dělala ve školce, tak už asi tak trochu vím, co ty děti bavi.

Pomáháte i ostatním žákům ve vyučování?

Ne, tak to se stalo opravdu asi jenom jednou, dvakrát, když byla paní učitelka třeba u zubaře, tak to jsem měla celou třídu, ale ona skoro vůbec nemarodí.

Myslíte si, že jste největším přínosem pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?

No, tak to je vyloženě teda pro ty dva žáky. A pro učitele v rámci toho, že s nima pracuju, to je vyloženě moje starost, jenom vždycky paní učitelka projde a vidí, jak pracujeme, něco spolu zkonzultujeme a řekneme si jak dál.

Co v této profesi považujete za nejnáročnější?

No tak asi vůbec udržení tý jejich pozornosti, aby seděli v té lavici, aby ten úkol splnili, že jo, protože nebyli zvyklí ze školky pořád jen sedět. Ten jeden je hodně hyperaktivní, ale určitě tam je ještě něco. Je taky takovej hodně vzekej, vznětlivej, protože maminka říká, když by bylo nejhůř, tak mu bude dávat prášky, ale nikdy jsem si nestěžovala, protože vždycky jsme to zvládli, takže to nebylo potřeba. Největším problémem je asi udržet ho v lavici, a on taky někdy takhle roztrhne sešit, když se mu něco nelíbí, prostě řekne ne, tohle já dělat nebudu. Tady jde o to přesvědčování a motivování. To vyžaduje hodně trpělivosti a klidu. Já si vždycky nakoupím takový nálepky s autíčkama, a tak vždycky, když dobře pracují, tak jim dám samolepku, oni si to nalepují do penálu, aby byla nějaká motivace. Myslím si, že tyhle děcka nemají takovou motivaci, jako ty ostatní. A vlastně je to jasný, že jo, že je to úroveň tý zvláštní školy.

Je podle Vás tato profese psychicky náročná?

No, ona ta práce je docela náročná, když je jich hodně těch dětí normálních, je to taky náročný, člověk musí mít na to nervy a bejt hodně trpělivej, prostě je pořád nějak motivovat, aby tu práci chtěly odvést. Tady je to složitější, jak říkám, spíš tou zábavnější formou, tak aby jim to člověk do tý hlavičky vložil. My si to odlehčujeme tou tělocvičnou, kluci se proběhnou a ještě k tomu tak nějak pracují, učí se. Oni se taky snaží ti dva tak nějak mezi sebou soutěžit. Když píšou nebo počítají, a ten jeden je lepší a tak vždycky ten jeden dá penál, aby ten druhý

od něj neopisoval. Ten hyperaktivní, jak má představu nějakou jinou, že to chce dělat jinak, on si to dělá takhle, jemu se to líbí, např. u psaní sklon písma, tak to je problém.

Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?

Těžko říct teda, protože já tohleto opravdu nevím, protože se stalo, že dva žáci, kteří měli asistentku povolenou, tak ve třetí třídě asistence skončila, protože na to nebyly peníze, a oni museli jít do zvláštní školy. Rodičům jednoho z žáků se to nelíbilo, ale nakonec se s tím museli smířit, dokonce pak říkali, že jsou spokojení. Tak nevím, jestli to má nějaký velký přínos to zařazování do běžných škol, to nedokážu říct. Možná, že se setkávají s těma dětma normálníma a ty děti se jim snaží nějak pomoci, berou je mezi sebe, aspoň v naší třídě to funguje. Tenhle kolektiv dětí je dobřej, nijak je ti ostatní nevyčleňovali. Spolupracujete taky s rodiči těch dvou žáků?

Ano, tak trochu, protože se známe, tak si řekneme, co je potřeba dělat, jak pokročili, co zvládají, v čem mají zabrat, aby to doma procvičili, spolupráce tady funguje dobře. Nemáme problémy, vždycky všechno vyřešíme. Vlastně i s ostatními rodiči vycházím dobře. Tady v té třídě nebyl problém snad nikdy.

Jaký je Váš vztah s učitelem?

Jo, tak to je v pořádku, my máme rozdělený úkoly, já dělám s klukama, paní učitelka s ostatníma. A velice mě potěšilo, že paní učitelka mě pochválila, že pro ni dělám všechno, co můžu. To je hezký.

Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

Ano, přijíždí k nám paní ze SPC a kontroluje, co děláme, sedí s námi ve třídě, dívá se, jak kluci pracují, co už zvládli. Byla spokojená. Poskytne učiteli i mně některé informace, které se týkají vzdělávání integrovaného žáka.

Michala, asistentka pedagoga, ZŠ běžného typu

Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga?

Asistentem pedagoga jsem 1 rok.

Jaké máte vzdělání?

Jste asistent pro jedno nebo více dětí?

Asistenci mám napsanou pro jedno dítě.

O jaké dítě se jedná?

Jde o dítě s kochleárním implantátem. Je to holčička, která je hodně vnímavá a její intelekt je v pásmu průměru. Nastupovala do první třídy, je neslyšící a ten implantát má od svých pěti let.

Takže používá znakovou řeč?

Znakovou řeč nepoužívá, dorozumívá se jako ostatní děti, řečí. Hodně odezírá, když učitel mluví, musí mluvit zřetelně a tak, aby viděla na jeho ústa.

Kolik je žáků ve třídě?

Celkem máme v téhle třídě šestnáct dětí, jsou tady dva ročníky, první a čtvrtá třída. V tom prvním ročníku, kde je ta holčička, je devět žáků. Ještě je tady na této škole jedna třída, kde je asi 15 žáků, takže celkový počet v celé škole je kolem třicet.

Jakým způsobem získáváte nové informace o vzdělávání žáků s postižením?

Kromě toho, co znám ze školy, mám vystudovaný obor učitelství pro první stupeň a speciální pedagogika, jezdím hodně na semináře, také hodně věcí poradí učitelky.

Jaké činnosti vykonáváte v rámci asistence?

Tak moje práce spočívá v tom, že pomáhám celé třídě, resp. učím první ročník a učitelka, u které jsem ve třídě, učí čtvrtý ročník. Takže vlastně dělám tu samou práci jako učitelka, téměř všechny činnosti. Vzhledem k tomu, že to máme takhle domluvené, tak si všechno do vyučování i sama chystám. Dělám si přípravy na hodiny, materiály, pomůcky, pracovní listy,

prostě všechno, co je potřeba. Také opravuji sešity a jejich písemné práce, které si sama připravuji, zkouším žáky, dělám výklady, vlastně mám na starosti všechno. Také společně připravujeme besídky, karnevaly, plánujeme a realizujeme výlety a akce jako například drakiády, výstavy a spoustu dalších činností v rámci školy.

Spolupracujete s rodiči té holčičky, která je integrovaná?

Ano, jsou to milí a vstřícní rodiče, hodně se ptají, je vidět, že mají zájem, což nás velice těší a také nám hodně usnadňují práci, když se s ní doma učí. Komunikujeme spolu, domlouváme se. Jsou tady vidět pokroky a je to také dáno důkladnou domácí přípravou.

A co ostatní rodiče, jak se dívají na zařazení holčičky do této třídy?

No zprvu měli obavy, jestli to nebude nějak výrazně ovlivňovat výuku, jestli to nebude brzdit. Ptali se jaké to je postižení, když pak zjistili, že ta dívka není mentálně postižená, že má jen smyslovou vadu, tak byli docela v klidu.

Jste největším přínosem – pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?

Určitě pro všechny. Učiteli usnadním práci tím, že mám celý první ročník, ve kterém je tahle holčička. Mají učitele sami pro sebe, což je velké plus, nejen pro ten daný ročník, ale určitě i pro celou třídu, máme více času na probrání látky, na procvičování. No a tato holčička má i individuální přístup.

Co v této profesi považujete za nejnáročnější?

Nejnáročnější- asi přípravy na vyučování. Potom taky, když se probírá nové učivo, učitel musí mluvit na tu holčičku tak, aby viděla na ústa, a musí se mluvit více nahlas a zřetelně. Je taky hodně náročné udržet její pozornost.

Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?

Záleží na tom, o jaký typ postižení se jedná. V tomto případě jsem pro, v jiných zase proti. Myslím si, že pokud se jedná o děti s mentální retardací nebo DMO, ...tady bych volila jiný druh školy, než je běžná základní škola. Opravdu zde záleží na každém dítěti, každé je jiné.

V čem vidíte klady a zápory integrace?

Jak veliký přínos bych viděla v tom, že se děti s postižením naučí žít v intaktní skupině, ostatní žáci vědí, že existují i osoby, které nejsou zdravé, ale jsou jako oni- že mají také stejná práva a potřeby jako intaktní žáci. Naučí se je respektovat a přijímat je takové jaké jsou. V některých případech, si ale myslím, že integrace nemá význam. Jak už jsem řekla, záleží hodně na druhu a stupni postižení. A co je nejdůležitější, aby byl ve třídě asistent, který by pomohl, protože učitel má práci navíc, nejen ve třídě, také navíc vytváří individuální vzdělávací plán, který musí žák mít. Tady to zařazení vidím jako plus, protože nemusí jezdit do školy pro sluchově postižené, která je dost daleko od jejího bydliště. Tady to má jen několik kilometrů. A co se týče spolužáků, chovají se k ní moc hezky, se vším jí pomáhají, jsou ochotní, učí se být potřební pro slabší jedince. Když jsou třeba na plavání a ta dívka nemá kochleární implantát, tak jí vše říkají, co má dělat, pomáhají jí, jak můžou.

Jaký je váš vztah s učitelem?

Velmi dobrý. Společně diskutujeme o dětech, děláme společné přípravy na různé akce, jako např. karnevaly, výlety, exkurze, pochody,...

Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

Ano naše škola spolupracuje se SPC, už tady byli, podívali se do výuky, jaké dělá pokroky.

Pavla, asistentka pedagoga, ZŠ běžného typu, Brno venkov

Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga a jaké máte vzdělání?

Funkci asistenta pedagoga vykonávám druhým rokem, mám vystudovanou pedagogickou školu a teď studuji na vysoké škole také na pedagogické fakultě, učitelství pro 1. stupeň.

Jste asistent pro jedno nebo více dětí?

Oficiálně jsem asistentkou pro jedno dítě, ale příležitostně vypomáhám ještě jednomu chlapci, který moji pomoc také často potřebuje. Pokud chlapec ve škole chybí, sedím u toho druhého a pomáhám mu s učením.

O jaké dítě se jedná?

Jde o chlapce v 6. třídě, který trpí poruchami pozornosti ADD, lehkou mozkovou dysfunkcí LMD a má dysgrafii a dysortografii.

Jakým způsobem získáváte nové informace o vzdělávání žáků s postižením?

Nové informace o vzdělávání těchto žáků nijak nezískávám, určité informace mám již z pedagogických škol. Pokud jsem někdy něco potřebovala, vyhledala jsem si tyto informace na internetu nebo jsem se zeptala zkušených, kteří mají s těmito žáky praxi.

Jaké činnosti vykonáváte v rámci asistence?

Těch činností je spousta, podle toho, jakého učitele právě na určitý předmět mají. Někteří učitelé pokud si něco zapomenou v kabinetu, tak mě pro to pošlou, pokud zapomenou něco okopírovat, běžím jim to nakopírovat, v hodině pokud právě žáci mají práci a moji pomoc chlapec nepotřebuje, pomáhám učiteli s určitou přípravou, třeba stříhání lístečků. Když mají výjimečně žáci dělenou hodinu, sloužím jako dozor v druhé polovině třídy, většinou to je při laboratorních pracích, kdy jedna půlka má laborky a já s druhou polovinou třídy se dívám v jiné třídě na dokument o probíraném učivu a nad žáky mám dozor. Co se týče chlapce, u něj jsem potřeba i o přestávkách. Mým úkolem je hlavně dohlédnout na to, zda má nachystané věci na další hodinu, jestli mu někdo neubližuje a v hodinách samozřejmě pomáhat mu se zápisem a s určitými úkoly, ale hlavně jej popostrkovat k tomu, aby si nehrál, vnímal a poslouchal, co učitel vysvětluje a říká. Nějakým způsobem ho musím motivovat k práci. Pokud chlapec ve škole chybí, zjišťuji informace od kolegů, co vše se probíralo a co je třeba, aby si dodělal a pak emailem informace nebo zápisy z předmětů posílám jeho mamince, maminka pokud něco neví, napíše zase mně, je to vzájemná komunikace.

Připravujete si práci na vyučování sám nebo Vám vše nachystá vyučující?

Při asistenci si není třeba nic chystat, vždy záleží na tom, co má učitel v programu. Práci vždy nachystá učitel, když pak něco potřebuje dodělat, tak to udělám, jinak si všechno chystá učitel sám.

Myslíte si, že jste největším přínosem – pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?

To je trochu těžší otázka, řekla bych, že je to vše tak na půl. Přínosem pro učitele jsem určitě, může díky mé přítomnosti s ostatními žáky bez problému pracovat a nemusí se ohlížet na žáky s určitým postižením, zda stíhají a tak se neustále zastavovat a čekat na ně. Pro žáka určitě taky, kdybych přínosem nebyla, nemusela bych tam vůbec být. Více se alespoň orientuje a díky mému popostrkování pracuje téměř jako ostatní. Pro celou třídu také, když třeba něčemu nerozumí, neví si s něčím rady, chodí o přestávce za mnou, zda bych jim to vysvětlila nebo poradila.

Co v této profesi považujete za nejnáročnější?

Nejnáročnější je určitě vytvořit si společně s daným dítětem pěkný vztah, aby měl v nás důvěru a kdykoli když něco potřebuje, se dokázal sám nás na to zeptat, nebál se, měl v nás oporu a věděl, že tu jsme pro něj. Je to hodně o komunikaci, bez toho by to asi nešlo, jsem ráda, že se ptá, vždyť od toho tady jsme. No a určitě je hodně významnou a náročnou činností udržet jeho pozornost, to dá taky hodně práce, protože mu to moc nejde, musím tam hodně povzbuzovat a chválit. Mým úkolem je taky hledat cestu a způsoby jakým bych ho dovedla k cíli, přistupovat k němu individuálně.

A co rodiče žáka, spolupracujete s nimi?

Spolupracuji pouze s maminkou, většinou přes email, pokud Lukáš chybí ve škole, píšu jí úkoly, které má udělat a co dopsat. Když je něco důležitého a potřebuje se to vyřešit ze dne na den, nebo něco připomenout, píšeme si přes mobil. Také jsme se po pololetí domluvily, že jestli bych jí psala přes mobil alespoň 1x do týdne jak Lukáš ve škole pracuje, aby podle toho

doma mu mohli povolit nebo omezit hry na počítači. Taky se občas sejdeme u mě ve družinovém oddělení a mluvíme o Lukášovi, jak pracuje, co je třeba zlepšit nebo v čem se naopak zlepšil. Mluvíme vždycky asi tak půl hodiny.

Jak se reaguji rodiče ostatních dětí na to, že je v jejich třídě integrovaný žák?

Reakce z pohledu rodičů nejsou žádné, pokud nějaké, negativní určitě ne, možná spíš naopak, protože ve třídě je další chlapec, který potřebuje být integrovaný a není a tak já jako asistentka můžu fungovat i pro něj, což rodiče tohoto žáka uvítali. Nebýt toho integrovaného, neměl by se kdo věnovat tomu dalšímu. Ostatní rodiče to spíš berou jako pozitivní, aspoň si to myslím, protože nebýt integrace, tak naopak se s Davčem ve výuce učitelé zdržují a když jsem tam, mohou jet svým tempem a nemusí kvůli těmto jedincům neustále zastavovat a čekat na ně. A protože jsem neustále ve třídě, i o přestávkách, chodí děcka za mnou, když něco potřebují nebo něco narychlo chtějí vysvětlit, jsem tam pro všechny. Jedna maminka mi dokonce říkala, že jí dcera doma povídala, že od té doby, co jsem s Davčem u nich ve třídě, všímá si, že se Davča víc zapojuje a víc hlásí, což bylo jako pozitivum, že ta integrace funguje.

Je podle Vás tato profese náročná?

Tato profese náročná určitě je, i když to třeba tak nevypadá. Pokud se postiženému žákovi příliš nedaří, berete to na sebe, že jste vy pochybili a že jste s ním měli více pracovat a více se mu věnovat. Náročné je to i v tom, pokud si asistent s daným žákem nesesedne, může být jeho asistence úplně zbytečná. Já měla s žákem moc pěkný vztah a šlo nám to. Náročné je to také v tom, že veškeré věci co říká učitel, musíme poslouchat a vnímat. Nemůžeme si dovolit zasnít se nebo vypnout. A to pokud by žák v danou chvíli zrovna nevnímal, nedával pozor, musí mít oporu v nás, že my to budeme vědět, když se zeptá, co má zrovna dělat nebo na jaké stránce si má otevřít učebnici. Těžké je to, vnímat zápis, který učitel diktuje a zároveň ten zápis diktovat v tempu v jakém píše chlapec. Vše si musím pamatovat. Pokud by nevěděl ani žák ani já, je vina na mně.

Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?

Můj názor je pro zařazování do běžných škol, ale aby v dané třídě byli maximálně takoví žáci dva a s asistentem. Je to práce náročná a zvládnout více jak dva žáky, nevím, jak by to vypadalo.

Jaký je váš vztah s učitelem?

Když byl chlapec v 5. třídě, měli za třídní perfektní učitelku, s kterou jsem měla bezvadný vztah, líbila se mi i její forma výuky a leccos jsem od ní pochytila, získala jsem spoustu užitečných rad a zkušeností prostřednictvím její výuky. V 6. třídě mají taky za třídní perfektní učitelku, ale spousta učitelů se střídá a ne se všemi to je bez problému. S jednou mám problémy, neboť to je učitelka, která kdysi učila na ZŠ i mě a neměly jsme se zrovna v lásce, neustále ponižovala, zasedla si na mě. Nyní se to odrazilo v asistentství. Kdykoli má chlapec třeba něco špatně, řekne mu jak to, že to má tak, přitom to řekne tak, že to je myšlené na mě, že jsem na to nedohlédla. Spíše než aby kontrolovala chlapce, kontrolovala mě, zda se mu dostatečně věnuju. Není to příjemné mně a nemůžu se ani plně soustředit na svoji práci.

Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

S žádnými poradnami jsem nespolečně pracovala. Do poraden chodila s chlapcem jeho maminka a s ní jsem byla v kontaktu, občas jsme se i sešly a veškeré věci z poraden probírala a prodiskutovala se mnou. Jsem ráda, že mi vše říká, je vidět, že má ve mně důvěru. S nikým z poradny jsem se osobně nesetkala, do školy jezdí, ale spíš diskutuje s paní učitelkou.

Tereza, asistentka pedagoga, ZŠ běžného typu

Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga a jaké máte vzdělání?

Funkci vykonávám jeden a půl roku. Práci s dětmi jsem chtěla dělat. Mám vystudované Pedagogické asistentství, to je bakalářské studium a potom ještě Učitelství pedagogiky pro SŠ a VOŠ a to je studium magisterské.

Jste asistentem pro jedno nebo více dětí?

Jsem asistentka k jednomu žákovi.

O jaké dítě se jedná?

Jedná se o chlapce v 5. třídě, postižení, specifické poruchy učení (mírná forma) – dyslexie, dysgrafie a specifické poruchy chování – ADHD, porucha opozičního vzdoru s agresivními sklony. Chlapec je hodně aktivní, neustále vyžaduje pozornost, je zbrklý, má velký zájem o činnosti, ale jen o ty, které ho baví, někdy je velmi milý, přátelský, vstřícný, jindy zase naopak drzý až agresivní... Protože má vypracovaný individuální vzdělávací plán, tak si jedeme podle toho, co má splnit. Pokud jsou společné činnosti, zapojuje se také, jinak jedeme podle jeho potřeb. Kde získáváte informace ohledně vzdělávání žáků s postižením? Něco vím ze svých studií, ale v praxi je to trochu jiné, náročnější, ptám se učitelů, čerpám z různých zdrojů, ať už z knížek, časopisů nebo z internetu. Jezdím na různé semináře.

Kolik je celkově žáků v té třídě?

Ve třídě máme deset žáků.

Pracujete jen s tím jedním žákem nebo s celou třídou?

Pracuji převážně jen s tímto žákem, sedím vedle něj v lavici, při práci ve skupinách pomáhám celé třídě, když něco neví, můžou se zeptat, ráda jim pomůžu, jsem tady taková opora pro všechny. Také dohlížím na všechny žáky o přestávkách.

Jaké činnosti vykonáváte v rámci asistence?

Ve vyučování pomáhám přidělenému žákovi se cvičeními, se kterými si neví sám rady, některé dělá úplně sám zvláště v českém jazyce, u některých cvičení potřebuje pomoc jen na začátku např. v angličtině, některá cvičení děláme společně hlavně v matice, pomáhám s orientací v hodině, zdůrazňuji a opakuji po paní učitelce např. číslo stránky v učebnici, který sešit si má otevřít, aby nezapomněl napsat datum, kde si to má nakreslit nebo podtrhnout, co má udělat jako první, co jako druhé atd., zda si napsal všechny domácí úkoly, o přestávkách dohlížím, aby se nachystal na další hodinu, po celou dobu vyučování i přestávek je důležité korigovat a usměrňovat jeho chování, tady u těchto dětí s ADHD je to asi to nejdůležitější, hodně to narušuje hodinu, ostatní se nemohou soustředit na svoji práci. Má zavedený režim trestů a odměn, které respektuje, musím neustále udržovat jeho pozornost, aby dělal to co má, aby plnil úkoly. Je třeba ho však neustále chválit i při sebemenším postupu vpřed. I když je to někdy náročné, mám ho ráda se vším všudy.

Připravujete si práci na vyučování sama nebo Vám vše nachystá vyučující?

Připravuji pracovní listy a také pomáhám s administrativou i dalším učitelům. Ve vyučování se domlouváme s učitelem, co mám dělat. Zadá mně práci, tu se pak snažíme udělat. Musíme spolu hodně komunikovat, aby každý věděl co a jak, aby to šlo, tak jak má, aby nevznikla nějaká nedorozumění.

Myslíte si, že jste největším přínosem pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?

Největším přínosem jsem určitě pro daného žáka, protože moji pomoc hodně potřebuje. Nejen, co se týče výuky, ale také toho usměrňování a motivování. Nedělám však práci za něj, jen ho popostrkuji k práci, pomáhám mu, jak k úkolu přistupovat. Poté až pro třídu a učitele, kterým vypomáhám.

Co v této profesi považujete za nejnáročnější?

Vzhledem k postižení žáka považuji za nejnáročnější neustálé korigování jeho agresivního a nevhodného chování. Je potřeba najít k sobě cestu, vytvořit si pěkný vztah, tím se všechny problémy určitě zmírní. Také to, abych při své práci vyšla vstříc jak danému žákovi, tak celé třídě a jejich rodičům, aby byli spokojení.

Spolupracujete s rodiči integrovaného žáka?

S rodiči nespolupracuji, chodí za paní učitelkou, ptají se paní učitelky, se mnou se setkali asi jednou.

Jak se dívají na tohoto integrovaného žáka rodiče ostatních žáků?

No ze začátku nebyli moc nadšení, mysleli si, že to tam bude omezovat výuku, že se paní učitelka bude zaměřovat více na tohoto žáka, ale když jsem tady já- asistent, tak v tom nevidí zase takový problém.

Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?

Myslím si, že jsem zastáncem integrace... Postižení žáci by měli mít možnost vzdělávat se s intaktními dětmi, pokud jim to jejich postižení dovoluje a neměli by být segregováni ve speciálních školách. Nicméně velmi záleží na druhu a stupni postižení žáka. Někdy to není možné, aby postižený žák byl vzdělavatelný s žáky intaktními. Také v mém případě bych svého žáka po zkušenostech s ním spíše doporučila zařadit do speciální třídy zaměřené na jeho postižení, kdyby vůbec takové třídy/školy existovaly v místě bydliště žáka.

V čem vidíte klady a zápory integrace?

Klady integrace, možnost stýkat se s intaktními žáky, stýkat se s nimi v blízkosti domova, postižený žák dochází do školy blízko svého bydliště, kde bydlí i ostatní děti v jeho třídě, na rozdíl od speciálních škol daleko bydliště, kde postižený žák bývá častokrát na internátě, dále možnost zvládnout pracovní tempo a učivo intaktních žáků, intaktní žáci se setkávají s postižením žáka, učí se s ním spolupracovat, odbourávají se předsudky k postiženým lidem, učí je tolerantnosti a respektu. A zápory integrace, je to mnohem náročnější pro práci učitele, více administrativní práce, tvorba individuálního vzdělávacího plánu, prostředí školy nemusí plně vyhovovat žákovi a jeho postižením, velký stres pro postiženého žáka, nemusí zvládnout běžné nároky školy – frustrace, strach, úzkost, také výskyt větší míry problémového chování ve třídě, brzdění tempa výuky intaktních žáků, nátlak od rodičů intaktních žáků – strach z agresivity.

Jaký je Váš vztah s ostatními učiteli?

Vztah s ostatními učiteli vnímám velmi kladně. Vždy se mi dostalo pomoci, pochopení a ochoty z jejich strany. Jsme výborný tým.

Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

Ano. Spolupracujeme s PPP i SPC a s dalšími psychiatry a psychology. V naší škole se byla podívat paní ze SPC, tak se vyptávala, co jsme zvládli, kde je zlepšení, taky poskytla mnoho vzácných rad a doporučení. Jsem za to docela vděčná.

Eva, asistentka pedagoga, ZŠ praktická

Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga a jaké máte vzdělání?

Tak tuhle práci dělám druhým rokem, mám vystudovanou rodinnou školu. Chvilí jsem pracovala ve školce, potom jsem absolvovala kurz od úřadu práce. Ten kurz byl vlastně na pozici asistenta pedagoga.

Jste asistentem pro jedno nebo více dětí?

Jen pro jedno dítě.

O jaké dítě se jedná?

Jedná se o chlapce, který má lehkou mentální retardaci s poruchami pozornosti. Je to kluk, který lehce ztrácí pozornost, rychle se unaví, nevydrží u ničeho dlouho sedět, potřebuje častěji střídat činnosti. Někdy má taky výbuchy vzteku. Je to páťák.

Kolik je celkově žáků v této třídě?

Tak v téhle třídě je celkem sedm žáků s různým postižením.

A v hodině pracujete jen s tímto jedním žákem nebo pomáháte i ostatním?

Většinou nepomáhám, jen když ten „můj“ chybí. Pomáhám s učením, ptají se na různé věci, které se týkají ať už probírané látky. O přestávkách za mnou chodí s různými otázkami, které se týkají různých životních událostí. Jsou zvědavé, potřebují komunikovat, takže jim ráda odpovím na jejich otázky.

Jakým způsobem získáváte informace o vzdělávání postižených žáků?

Z kurzu, který jsem absolvovala a taky hodně z internetu. Taky mi spoustu informací poskytnou rodiče žáka, např. novinky, co se týče nových podpůrných pomůcek pro dítě, ať už v rámci školy nebo rodinného života. No a v neposlední řadě hodně učitelé ze školy, za jejich rady jsem velmi vděčná, mají spoustu zkušeností, které můžou předávat dál, ví co a jak, pomáhají mi, jak můžou.

Jaké činnosti vykonáváte v rámci asistence?

Převážně sedím s dítětem v jedné lavici a v ojedinělých případech pomáhám učiteli i s ostatními žáky. Když potřebuju, tak si s chlapcem odejdu ze třídy, abychom nerušili ostatní. Po odchodu se většinou zklidní a brzy se zase můžeme vrátit k naší práci. Pomáhám mu také připravovat pomůcky na hodinu, spíše jen slovně, aby si uvědomil, co vlastně bude potřebovat na určitý předmět, jen mu napomáhám a dohlížím, aby si všechno zapsal, připravil a na nic nezapomněl. O přestávce jsem většinou také s ním, pokud nemám dozor, mohu se mu věnovat a tím pomáhám se začleňováním do kolektivu. Také si občas podle pokynu učitele připravuji potřebné pomůcky k výuce tohoto dítěte. Vyrábím různé kartičky, kostky, domina, taky někdy pracovní listy. Když jedeme na výlet nebo na exkurzi, tak ho mám většinou na starosti. Samozřejmě, že se snažím pomoci i s ostatními, ale to je dle dané situace, většinou jsem s tímhle žákem.

Připravujete si práci na vyučování sama nebo Vám vše nachystá vyučující?

Většinou všechno připraví sám učitel, já se pak řídím jeho pokyny, co je potřeba udělat, co zrovna v ten den budeme dělat, čemu máme věnovat pozornost. Někdy si připravím něco sama, abych učiteli ulehčila práci. Moji pomoc dokáže ocenit.

Co v této profesi považujete za nejnáročnější?

Ráno vstát, a to nechodím na pátku! Hodně těžké je zvládání občasných výbuchů tohoto chlapce. Někdy má záchvaty zuřivosti a nechutí do práce, a to je potom těžké ho uklidnit a přimět znovu pracovat. Naštěstí se mi vždycky podaří dobře ho namotivovat a v práci pokračovat. Myslím, že ta motivace je hodně důležitá, zvláště u těchto žáků, potřebují to.

Je podle Vás tato práce psychicky náročná?

Velice! Někdy už člověk ztrácí optimismus a víru ve zlepšení. Ale jsou také chvíle, kdy jdete ze školy s velkým nadšením, že se něco přece jenom podařilo. Často si uvědomuji, že jsem tam pro toho chlapce potřeba, že společně uděláme více práce, než kdyby tam seděl úplně sám bez pomoci a podpory. Myslím, že moje práce je velice přínosná nejen pro samotného žáka, ale i pro učitele.

Myslíte si, že jste největším přínosem pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?

Vlastně pro všechny. Pro žáka jako opora a jistota. Pro učitele jako potřebná pomoc a ulehčení práce a pro ostatní žáky jako takový komunikační most mezi nimi a tímto chlapcem.

Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?

Rozporuplný. Na jednu stranu není postižené dítě vyčleněno z kolektivu, ale na druhou stranu, do něj často nezapadá.

V čem vidíte klady a záporny integrace?

Kladné je, že je neustále v kontaktu se svými „zdravými“ vrstevníky, není vyřazeno z kolektivu, může se od nich hodně naučit, spoustu dobrých věcí, snaží se jim vyrovnat, překonává sám sebe. Taky se hodně naučí ta druhá strana- zdraví žáci se setkávají s postižením, také se hodně naučí, jak komunikovat s těmito žáky, jak se k sobě chovat, jak pomáhat. Na druhou stranu ale hodně záleží na kolektivu, zda toho žáka přijmou, může zde hrozit i nebezpečí šikany ze strany žáků.

Jaký je Váš vztah s ostatními učiteli?

S učiteli mám vztahy dobré, chovají se mile a chtějí mi pomáhat, když něco potřebuji. Jsou pozorní, laskaví a oceňují moji práci, vidí ji jako velice potřebnou a přínosnou.

Spolupracujete také s rodiči tohoto žáka?

Ano, spolupracuji, mám od nich spoustu dobrých rad, ví, jak na to dítě, tak to zkouším také podle nich. Když nastane nějaký problém, snažíme se ho vyřešit co nejdříve, protože nechávat to na „někdy“ to se musí řešit hned.

Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

Přijede paní, asi tak dvakrát do roka, probere něco s učitelem, pak něco se mnou. Jsem ráda, že to probírá i se mnou. Máme si co říct. Ona poradí co a jak, jak pokračovat, pro mě jsou tyto rady a připomínky přínosem.

Ilona, 47let, ZŠ praktická

Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga a jaké máte vzdělání?

Tak tady na týhle škole jsem osm let. Mám teda udělanej jen asistentskej kurz, protože nejsem z oboru, nemám pedagogickou školu, mám teda maturitu.

Jste asistentem pro jedno dítě?

Ano, pro jedno.

O jaké dítě se jedná?

Je to autista. Je to klučina v sedmé třídě. Dřív jsem s ním byla na základce, ale on je jako špatnej, tak jsme tady. On není retardovanej, má autismus a hlavně je rozmazlenej.

A kolik je celkově žáků v té třídě?

Tak tady v té třídě máme osm dětí.

Jakým způsobem získáváte informace o vzdělávání postižených žáků?

No spíš samostudium, odkoukávám, co se kde vidí, hodně od učitelů, od kolegů, kdo co poradí, řekne.

Jaké činnosti vykonáváte v rámci asistence?

No snad všechno, všechno, na co si vzpomenete, když přijde na to, tak i utírání zadků. No prostě cokoli, někdy mám pocit, že učíme ty děti i to, co by je měli naučit rodiče, třeba ten můj si neumí zavázat tkaničky ve svých třinácti letech a maminka se hrozně divila, že jsem ho to jako naučila. No pak dělám i nějakou administrativu co učitel potřebuje, taky mívám dozory, vodím je na oběd.

Připravujete si práci na vyučování sama nebo Vám vše nachystá vyučující?

No připravovala jsem si sama, když jsem byla s p. učitelem, to bylo fajn, jako, že jsem měla svoje děti a on si dělal svoje děti, takže jsme měli každé své. Když jsem něco připravila, tak to pak odsouhlasil, nebo třeba řekla, že by chtěl něco jiného, tak jsme se domluvili. No teď jsem jinde a to si většinou chystá p. učitelka sama, já si to pak už jen přizpůsobím podle nálady děcka, tak jak na tom je. Zase v tomhle máme volnou ruku..

Myslíte si, že jste největším přínosem pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?

No já myslím, že asi určitě pro všechny. Každému dám trochu, dítěti pomáhám, učiteli ulehčuji, no a celé třídě vlastně taky ulehčuji.

Co v této profesi považujete za nejnáročnější?

Nejnáročnější, no nesmíme si to brát moc osobně, nesmíme si to nosit domů.

Je podle Vás tato profese psychicky náročná?

Je. Je nejlepší se na to dobře vyspat a každý ráno je to zase dobrý. Záleží na děckách, jak jsou naladěný no, ono se líp dělá s děckem, když spolupracuje rodina. To jsem vlastně začínala s chlapečkem, on mě řezal, kopal, kousal, když přišel vždycky do třídy, tak všechno smetl, to byl tehdy maličkej- druháček, hrozně hyperaktivní. On vlastně chodil na základku, měl IVP, no a když napsal dvě slova za hodinu, tak to byl úspěch. Pak nás dali dolů sem a tady se rozjel, zklidnil se, má tady víc času, klidu, no hrozně mu to tady pomohlo. I rodiče jsou hrozně rádi, že to je takhle, taky jsou spokojený. Dneska už je o hlavu větší než já a jsme největší kamarádi, i když má ty své dny, hází po mně vším možným, tak přesto ho mám ráda, protože vím, že má i ty světlé chvíle, kdy mě třeba pohladí, mamince doma řekne, že chce jít za mnou, tak to mě teda potěší. Svoje povolání bych nikdy neměnila, já jsem se v tomhle našla. No a mám asi nejradši ty problémový děti, mám pro ně spíš pochopení, nevidím to tak tragicky, možná je to tím, že se na to dívám z pohledu asistenta. Je pořád s nima co dělat, kdežto s těma hodnými, který všechno udělají je to takový nezáživný.

Spolupracujete tedy i s rodiči?

Ano, známe se už dýl, probíráme různé věci, který se týkají i netýkají jejich syna. Jsme kamarádi. Všechno vždycky probereme. Když potřebuji, zavolám, nebo naopak oni.

Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?

Integraci ne, to jako vůbec. Jedině to, že ty zdraví poznají ty postižený, to je podle mě jediný, co je pozitivní, ale jinak jako, určitě to zatěžuje i ty zdraví děti, zdržují třídu, ať je to jak chce, může to být děcko, jak chce inteligentní, ale stejně pořád to tam brzdí. A kdyby tam nebyl asistent. Ono každý, když je tam dysgrafie, dyslexie, tak je to zdržuje, oni jedou tempem ostřejším a určitě to zdržuje.

V čem vidíte klady a zápory integrace?

Tak zápory už jsem asi řekla, a klady? My jsme škola, kde jsou třídy běžného typu, praktické, speciální a rehabilitační. Takže tady chodíme společně na obědy se základkou, ostatní už jsou na tyhle děcka zvyklí. Ještě míváme sportovní dny, a ty základkoví deváťáci se o ty naše děti starají, každej si vezme jedno dítě, běhají s ním, nebo když jsou vánoce, tak nám udělají Mikuláše, takže to je fajn. To bych viděla jako plus, že se můžou potkávat při těchto akcích.

Jaký je Váš vztah s ostatními učiteli?

Myslím, že jsme tady super kolektiv, na to, že jsme tady samý ženský, tak si myslím, že to jde, pomáháme si, všechno si řekneme, poradíme se.

Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

Jezdí sem paní z Jihlavy, ale já osobně se s ní moc nesetkávám, což je velká škoda, taky bych se chtěla dozvědět něco nového pro mě určitě přínosného. Spíš p. učitelky s ní hodně komunikují, říkají, že je suprová.

Katka, asistentka pedagoga, ZŠ praktická

Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga a jaké máte vzdělání?

Tak tuto funkci už vykonávám čtvrtým rokem. Jsem pořád na jedné a té samé škole. Moje vzdělání - mám vystudovanou střední pedagogickou školu.

Jste asistent pro jedno nebo více dětí?

Asistenci mám psanou na jednoho žáka.

O jaké dítě se jedná?

Je to žák, který má poruchy chování, poruchy učení, je velice živý, neudrží pozornost, obtěžuje ostatní žáky nejen svým chováním, má vulgární narážky a poznámky, vyrušuje, sám neudělá skoro nic. Potřebuje neustálé pobízení k práci a korigování. Je to šesťák, takže se začíná asi u něj projevovat trochu i ta puberta. Taký bere léky na zklidnění.

Jakým způsobem získáváte nové informace o vzdělávání žáků s postižením?

Já jsem si kdysi dělala kurz pro asistenty, tak něco o tom vím. Protože mě tohle zajímá, tak čtu různé knížky, publikace, časopisy. Když je nějaký kurz, jedu tam, abych byla více v obraze. Sice je to v knížkách dobře popsáno, ale není nad to, když si o tom můžete osobně popovídat s někým, kdo dělá tu samou práci. Ať už je to učitel nebo taky asistent. Dozvíte se spoustu věcí, které byste v knize nenašla, spoustu dobrých a užitečných rad od kolegů. Samozřejmě, nejvíc věcí se učím od učitelů v naší škole. Některý už jsou tady spoustu let, takže mají dlouholeté zkušenosti.

Jaké činnosti vykonáváte v rámci asistence?

No, je toho spousta. V té jedné třídě pomáhám tomu jednomu žákovi. Sedíme společně v jedné lavici a děláme to, co dělají ostatní. Musím ho neustále ukáznovat, pobízet k práci, a dohlížet na to, aby taky dělal. Během vyučování má spoustu zájmů, jen ne učení. Své spolužáky neustále vyrušuje, snaží se na sebe upoutat pozornost, provokuje je. Já hlídám to jeho chování a usměrňuji ho. Pokud má něco udělat, má tisíc výmluv a argumentů, proč to dělat nebude. Já se snažím udělat s tím žákem to, co dělají ostatní. Když učitel vysvětluje látku, tak poslouchá taky, pak se píšou zápisy, s čímž je problém, protože to u něj trvá dlouho. Nesoustředí se, kouká po třídě. Taky se jdu někdy podívat k ostatním, pokud potřebují pomoci, poradit. Spíše však sedím u toho jednoho žáka. Záleží taky jaká je hodina, většinou jsem tam na matematiku, ta mu jde ze všeho nejméně a pak jak je potřeba, podle rozvrhu. Chodím taky ale do jiných tříd, jsou tady dvě třídy praktické, takže podle potřeby chodím i do té druhé třídy. Tam většinou pracuji s těmi slabšími a pomalejšími žáky ve třídě. Tam jich je šest a kromě jednoho, který to zvládá sám, jsem snad u všech. Jsou si více jistí, když ví, že jim trochu poradím. Takže kdybych to měla nějak shrnout, dělám spíš se všema a jak je potřeba, ve všech předmětech. Když nějaký učitel chybí, tak mám hodinu sama, zaskočím za něj. Mívám i klasické dozory, takže dohlížím na děti i o přestávkách.

Připravujete si práci na vyučování sám nebo Vám vše nachystá vyučující?

Většinou to připravuje učitel sám pro celou třídu, já občas něco nakopíruji, vystřihnu, nalepím, taky si někdy připravím různé materiály, pracovní listy, jak mně učitel řekne. Pak si ještě říkáme přímo ve třídě, co se bude dělat.

Myslíte si, že jste největším přínosem – pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?

Tak to asi pro všechny. Nejde říct, že jen pro někoho. Sice v těchhle třídách bývá méně dětí, než na normálních základkách, ale zase jsou tady všichni s nějakým postižením. Někdo je tom líp, někdo hůř. Myslím si, že velkou měrou ulehčuji práci učiteli. Rozdělíme si práci, učitel řekne, co je zrovna potřeba dělat. Když vím, co mají žáci dělat, tak dohlížím, aby to splnili. Jsou rádi, když jim taky pomůžu. Můžeme se každému věnovat individuálně, když tam jsme dva. Je to náročný, v té jedné třídě máme 5 ročníků, každý jede jinak, každý má jiné učivo. Takže je to opravdu hodně individuální. Ale snažím se, aby každý pracoval sám, jen poradím, jak na to, něco zkontroluji, aby mohl pokračovat v práci. Některým stačí, když si jen k němu sednete, je si víc jistější, než když to má dělat sám.

Co v této profesi považujete za nejnáročnější?

Někdy je hodně těžký vyjít s některými žáky, to se ale týká spíše těch starších ročníků. Musíte k nim najít cestu. A to je někdy nelehký úkol. U těch menších to je bez problémů. Ti jsou ještě takoví poddajní. Zajímá je spousta věcí, hodně se ptají, musíte neustále odpovídat na spoustu otázek. Taky to docela vyčerpá. V týhle profesi je člověk pořád v jednom kole.

Je podle Vás tato profese náročná?

Určitě je, nejvíce asi na psychiku. Člověk je celý den ve střehu, musíte žáky neustále pobízet k práci, vše opakovat několikrát, napomínat je, kontrolovat, usměrňovat jejich chování. Ale určitě tady jsou i pozitivní věci. Je to práce, která je každý den tak trochu jiná, jiné situace, záleží hodně na náladě dětí. Někdy jsou hodní a udělají spoustu práce, to pak má člověk hned lepší náladu a je víc motivován a jindy zase si připadáte, že jste tam úplně zbytečně, jakoby snad všechno zapoměli. To je různý. Všechno nemůže být jen růžové, všechno má své pozitivní i negativní stránky.

Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?

Vzhledem k tomu, že jsem na téhle škole a vím, jak se tady pracuje, podle mě se tady ti žáci mají dobře. Je jim věnováno každému hodně času, protože třídy nejsou tak přeplněné jako na normální základce. Je tady asistent, který pomáhá učitelům. Tady ti žáci mají dost podobný problémy s učením, někomu to jde líp, někomu hůř. Na normální základce by se mohli cítit trochu frustrovaně a odstrčeně. No možná taky ne. Nevím.

V čem vidíte klady a zápory integrace?

Tak zápory jsem asi už řekla, všichni jsou na tom podobně, co týká učení. Tudíž v téhle škole jim je asi líp. Ale na druhou stranu na normální základce budou možná víc motivováni k vyšším výkonům vzhledem k ostatním žákům. Spolužáci se naučí soužití s takovými žáky, můžou se naučit pomáhat „slabším“, dívat se na postižení z jiného úhlu pohledu. Záleží ale taky na druhu a stupni postižení. Taky pokud tam nebude asistent pedagoga, může se stát, že se učitel bude postiženému věnovat méně, což by nemělo moc velký význam, to zařazování anebo víc, a to zase může zbrzdňovat vyučování.

Jaký je váš vztah s učitelem?

S učitelem mám vztah velice dobrej. Vlastně i s ostatními, protože se ve třídě střídají. Nikdy se mi nestalo, že by se na mě někdo díval jako na rušivej element, berou to jako plus. Pomáhám jim vlastně ulehčovat hodiny. Takhle to říkají, jsou rádi. Všechny, co znám a se kterými se denně setkávám, jsou dobří lidi. Dá se s nima mluvit úplně normálně a úplně o všem. Na nic si nehrajou, jako že já jsem učitel a ty jenom asistent. Vůbec ne. Všechno si říkáme, co týče výuky, vlastně musíme, jinak by to asi nefungovalo dost dobře. Musíte spolu komunikovat a probírat věci, je to lepší, jak pro nás, tak i pro žáky.

Spolupracujete také s rodiči žáka?

Spíše ne, všechny záležitosti probírají s učitelem, což je škoda, taky bych s nima chtěla některé věci probrat osobně. Vždyť s ním pracuju hlavně já, takže mám největší přehled. Jen když byl rodičák, tak jsem mluvila s maminkou, ale to bylo asi jen jednou, dvakrát.

Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

Jo, to určitě. My hlavně s espécěčkem. Vždycky se sejdem v kabinetu, vidím, že mě berou taky jako člena týmu, který vzdělává. Jsou takovým zdrojem informací, teda kromě učitele. Dozvim se spoustu – pro mě nových věcí, což je pro mě dost důležité. Taky řeknu svůj názor, jak bych to viděla já, co by se mohlo, jak pokračujeme, co zvládáme, co nezvládáme. Hodnotíme, co se zlepšilo nebo v čem je zase horší. Ale zajímá se taky o ty další žáky, jak jsou na tom i oni.

Margita, asistentka pedagoga, ZŠ praktická

Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga?

Ted'ka to bude čtvrtý rok na téhle škole, vlastně jsem byla po mateřské, ptala jsem se na pracáku a tam mi nabídli, jestli nechci dělat asistenta, pak jsem se šla zeptat do školy a vzala jsem to místo. Sice nemám vystudovanou pedagogiku, ale udělala jsem si asistentský kurz v Jihlavě.

Jaké je Vaše vzdělání? Mám střední školu textilní.

Jste asistentkou pro jedno nebo více dětí? Pro jedno.

O jaké dítě se jedná?

Je to autista, pátý ročník.

A kolik je celkově žáků v té třídě?

Takže my máme ve třídě osm dětí. Jsou tam dvě oddělení, pátá a čtvrtá třída a jeden klučina jede podle základky. Máme tam sluchový postižení, jeden špatně vidí, a já jsem pracovala v minulém roce i s dvouma autistama naráz, jako jedna asistentka. Ale teď od září už jsme tam dvě, každá máme jednoho chlapce. Ten jeden je jako šikovnej, co se týká učení, komunikuje, mluví, trošku je teda agresivní, když má ty stavy, když se mu řekne nějaký zápor, hned vyjede a zlobí se a ten druhý je zase, že nemusí mluvit, moc nekomunikuje, to odpovídá věku tak tři, čtyři roky. Je prostě jak malý děčko. Jedeme třeba podle obrázků nebo se snažíme dávat na výběr ze dvou odpovědí. A tenhle zrovna toho asistenta neměl minulý rok, a potřeboval by ho víc. Dělal jsem zároveň s oběma autisty. Takže jsem si musela najít nějaký systém, abych to zvládala s oběma. Teď už mám jen toho jednoho, takže většinu času jsem jen s ním. Ani nechodím do jiný třídy, sice tady máme několik tříd praktických, ale jsem jen v týhle třídě. No ale někdy bych třeba chtěla na chvíli do jiný, zase si to troch změnit, jiný děčka....

Jakým způsobem získáváte informace o vzdělávání postižených žáků?

Tak já jsem docela získala informace z toho kurzu, něco jsem si našla na internetu, hodně věcí od p. učitelky, co tam jsem, no asi od každého jsem odkoukala něco a člověk to cítí asi tak srdcem, tak trošku, kam může nebo, kde jsou takový ty hranice, hlavně aby bylo dítě spokojený.

Jaké činnosti vykonáváte v rámci asistence?

No, asi úplně všechno. Od osobní asistence, od utírání nosu až po zadky, no protože oni děti ve dvanácti letech si neumí utírat zadek. No tak třeba ty autisti, třeba bych to pochopila, ale máme tam třeba i chlapečka, kterej je základák a on se neumí utírat v deseti letech. No pak je třeba doprovázím na obědy, dohlídám, předávám je rodičům, snažím se pomáhat ve všem, když jeden chybí, tak pomáhám všem. Pak tam jsou určitě dozory ve škole, výlety,... No a když jdeme někam, tak třeba pomáhám s oblékáním, oni jsou takový pomalejší.

Připravujete si práci na vyučování sama nebo Vám vše nachystá vyučující?

Většinou má paní učitelka všechno nachystaný, pro nás napsaný na papíru, takže mně akorát vysvětlí co a jak a já už si jedu podle svého soupisu. Celou tu hodinu máme nachystanou, takže já už pak nic v hodině nepotřebuju, jen když něčemu nerozumím, tak se zeptám, poradím se s p. učitelkou. Ale jak jsem řekla, sama teda nechystám nic moc, mám to napsaný, pomůcky vím, kde jsou, takže už pak jedeme. Když máme třeba přírodopis nebo vlastivědu, tak si pomůcky většinou připravím sama, nějaký ty obrázky nebo nějakou mapu.

Myslíte si, že jste největším přínosem pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?

No, tak určitě pomáhám paní učitelce, protože jí to určitě ulehčí, když má třeba čtyři oddělení, někdy i pět, a každý má něco jiného. No a pak asi určitě pro toho žáka, že fakt mu pomůžu, že se s ním člověk učí, že s ním pracuju a pro celou třídu taky, já ty děti mám ráda, je na ně víc času.

Co v této profesi považujete za nejnáročnější?

No tak ono je to asi celý náročný, možná někdy psychicky, fyzicky ani tak ne, spíš ta psychika. No hlavně ta motivace a chválit a chválit a chválit, a hodně povzbuzovat. Třeba zrovna včera u toho jednoho, že se zlobil, najít takovou tu správnou odpověď, to správný slovo, aby to dítě šlo, aby vstal- protože se zlobil na zemi, a šel něco dělat a pracovat, aby si myslel, že to dělá sám. No a bylo to jen třeba kvůli svačině, mamka mu zapomněla dát svačinu, když jsme mu chtěli koupit tady my, tak ne, už byl oheň na střeše, takže musíte vyměřet, hrát divadýlko, no prostě, jak s malým děčkem. Hlavně to nějak zvládnout s těma dětma, člověk musí být v pohodě, hodně trpělivej. I když je to někdy hodně psychicky náročný, tak bych tuhle práci neměnila, mně se tady líbí, mám ráda děti, jsem s nima ráda.

Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?

No já si myslím, že je tady těm žákům je v těch praktických třídách asi líp, určitě. Za prvý je to daný menším počtem dětí, když jich je normálně na základce šestadvacet, tak i pro tu p. učitelku to musí být náročný. Je jim tady určitě líp, jsou tady mezi svýma, nikdo se jim nesměje, prostě jsou na ně zvyklí. Ale i když každý to vidí jinak, že jo. Rodiče to vidí jinak, když jdou třeba do tý pomocný, a ono mu to vyjde tak, že se trápí třeba na základce. No a tady u těch kluků, nedovedu si představit, jak půjdou do šestý třídy, jak to budou zvládat, mají spoustu dalších předmětů, jako občanku, fyziku, zeměpis, to bude mazec. On se něco naučí nazpaměť, ale za čtrnáct dní to třeba všechno zapomene.

V čem vidíte klady a zápory integrace?

Klady- no, že ty normální se můžou setkávat každý den osobně s tím postižením, učí se jeden od druhýho, neřvají se na ně divně, můžou si pomáhat. No a zápory, asi že určitě mají lepší podmínky tady, je jich ve třídě méně, je ně víc času.

Jaký je Váš vztah s ostatními učiteli?

Vztah s učiteli je dobrej, pomáháme si, řekneme si dobrý i zlý, protože to je i někdy potřeba, aby se tak nějak pročistil vzduch, jinak já tady problémy s nikým nemám a se mnou s nad taky ne. Tak nějak si vycházíme vstříc, když někdo něco potřebuje, řekne na rovinu. Když třeba potřebujou holky vedle v těch rehabkách na chvíličku, tak je pohlídám, když mají svačinu, tak jim dám najíst, no prostě, co je potřeba. Taky jsem byla asi dva týdny sama, když byla p. učitelka nemocná, no a měla jsem toho docela dost. Už jsem si říkala, ať přijde nebo se z toho zblázním. Bylo tam najednou spousta starostí, který já nevidím, o který se nestarám, bylo toho hodně na přípravu, že jo, protože jsem musela zjistit i u ostatních co dělali, kde skončili, no byl to teda mazec. No a v tý naší třídě by se těch asistentů hodilo normálně i víc. No u toho jednoho autisty, kdyby nikdo neseděl, tak on by nedělal vůbec nic. Pořád ho musím pobízet k práci, piš, dělej, nekoukej. Spolupracujete s rodiči toho žáka?

Ano, ale jen občas. Sejdeme se, něco si povíme, zjistíme, jak na tom je, co je potřeba dělat a tak. Ale spíš komunikují s paní učitelkou.

Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

No já osobně ne, spíš paní učitelka, třeba, když přijede paní ze SPC, ta je z Jihlavy a má na starosti autisty, tak se na ně chodí dívat, no a já, když něco potřebuju, tak se zeptám, jak máme pracovat, co s nima. No a rodiče zase jezdí za ní do Jihlavy. Já jsem byla v tý Jihlavě i na praxi, podívala jsem se jak to funguje jinde, ale oni tam mají třeba asistenta a ještě vychovatele v jedné třídě, tak to je mnohem lepší, když těch lidí je ve třídě víc.

Milan, asistent pedagoga, ZŠ praktická

Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga a jaké je vaše vzdělání?

Asistentem pedagoga jsem 15 let na téhle škole. Předtím jsem pracoval jako osobní asistent v Domě s pečovatelskou službou jeden rok a pak jsem šel dělat asistenta sem. Mám vystudovanou střední pedagogickou školu- obor vychovatelství.

Jakým způsobem získáváte informace o vzdělávání postižených žáků?

Hodně od učitelů, ti mi hodně pomáhají, poskytnou spoustu užitečných rad, co se týče tohoto, nějaké informace mám z internetu, z knížek. Samozřejmě čerpám také z mých studií.

Jste asistentem pro jedno nebo více dětí?

Pro jedno.

O jaké dítě se jedná?

Je to děvče, které má vadu sluchu, ale má jít na operaci, takže se to možná podaří odstranit. Je docela milá, ale je hrozně moc upovídaná a hlučná. Tím, že špatně slyší, tak mluví hodně nahlas. Taky je dost hyperaktivní, nevydrží celou hodinu sedět, někdy se zvedne, jde si- aniž by se zeptala, ořezat tužku nebo si zajde ke spolužákovi třeba pro gumu, pro pastelku. No

prostě, chvíli nevydrží, je strašně zbrklá. A taky si často v hodinách zpívá, takže musím napomínat, ztišovat ji, protože to ruší spolužáky.

A kolik je celkově žáků v té třídě?

Tady v téhle třídě je sedm žáků. Dvě holky a pět kluků.

A pracujete jen s tím jedním žákem nebo s celou třídou?

Převážně sedím u téhle holčiny, protože potřebuje asi největší dozor a dohled, aby si v hodině nedělala, co chce. Ale pokud má zadanou práci, třeba něco píše nebo počítá, tak na chvíli jdu i k ostatním, podívám se, s čím potřebují pomoci, poradit. Nebo s nimi pracuji na interaktivní tabuli, čteme spolu. Myslím si, že pořád jen sedět u jednoho a být mu neustále k ruce, asi to taky není moc dobrý, je potřeba, aby se každý naučil samostatnosti a pracoval také bez dozoru. Děti by si na to zvykly a pak už by nechtěly dělat nic bez kontroly a pomoci. Chodíte taky do jiných tříd nebo jste jen v té jedné?

Do jiných tříd taky chodím, když je třeba tady výtvarka nebo pracovka, tak jsem v jiné třídě, kde mají třeba češtinu nebo matiku a kde mě potřebují víc. Jak je zrovna potřeba.

Připravujete si práci na vyučování sama nebo Vám vše nachystá vyučující?

Jak kdy, někdy si něco připravím sám, někdy vyučující. Já třeba dělám přípravu na globální čtení tím, že vyhledávám nová slova, připravím si taky někdy věci na interaktivní tabuli, do hodiny hudební výchovy třeba vybírám písničky, které se budou zpívat, nakopírují texty.

A kromě těchto činností děláte ještě něco v rámci asistence?

Kromě občasné přípravy do hodin mívám dozory, pomáhám některým žákům se sebeobslouhou, učím je hygienickým návykům, dohlížím na ně o přestávkách, jezdíme na výlety, chodíme do kina, divadla, na různé soutěže. Dělán všechno, co je potřeba.

Myslíte si, že jste největším přínosem pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?

Určitě pro žáka. Ten mě potřebuje nejvíc, je si víc jistý, dosahuje určitě lepších výsledků než bez mé pomoci. Zvyšuji jeho sebevědomí, když se mu podaří věci zvládnout. A pro učitele určitě taky, protože mu pomáhám vlastně tím, že tady jsem a ulehčuji mu tím práci.

Co v této profesi považujete za nejnáročnější?

Tady u této profese jsou veliké nároky na trpělivost. Je to neustálé opakování, upozorňování. Některým se všechno musí opakovat několikrát, co mají dělat a stejně se vás za chvíli zeptají, jak že to mají dělat, že tomu nerozumí. To pak musí mít člověk opravdu spoustu trpělivosti. Musíte je neustále popostrkovat, dělej a nekoukej, piš, sedni si pořádně, nemluv, rušíš ostatní. Někteří jsou hodně pomalí, stihnou toho za tu hodinu opravdu málo. Ale nejde to sedět u každého, bylo by potřeba více lidí ve třídě. I když jsme tam dva, tak vidím, že někdy by byla potřeba ještě jeden člověk. Je potřeba je hodně povzbuzovat a chválit. I když se zrovna nedaří, musí se najít něco, za co by bylo dítě pochválené. Určitě to je motivující pro to dítě. Také je velice důležité navázat vztah se žákem, umět se do něj vcítit, co zrovna potřebuje. Být kamarádem, ale zároveň tím, kdo mu nepovolí, protože musí dělat.

Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?

Jsem naprosto proti tomu, protože společnost není připravena na integraci. Zdravé děti k tomu nejsou vychovávány a nejsou připraveny přijmout naše děti, takové jaké jsou a naše by trpěly. Ale určitě zde také hraje roli druh a míra postižení. Žák s postižením potřebuje zajistit potřebné podmínky, což v některých školách není. Taky nemusí mít dostatek znalostí ohledně daného postižení. Taky je nedostatek učitelů, moc dětí ve třídě, normální děti se mohou postiženému posmívat, může to třeba vyústit v šikanu. Pokud nebude mít takové dítě asistenta, může to zdržovat a zpomalovat výuku, např. i záchvaty vzteku, kde je potřeba to řešit např. i odchodem ze třídy. To by sám učitel nezvládl.

Vůbec tedy nevidíte žádné klady integrace?

Nějaké klady by se našly třeba, že jsou začlenění do majoritní společnosti, poznávají běžný život, navazují vztahy s vrstevníky. Pro normální děti to znamená uvědomit si, co to je „být zdravý“, naučí se pomáhat slabším a starat se o druhého.

Spolupracujete i s rodiči té žákyně?

Moc sem nechodí, když náhodou přijdou, tak si něco řekneme, ale to takové krátké povídání, o spolupráci bych snad ani nemluvil.

Jaký je Váš vztah s ostatními učiteli? Vztah s učiteli je pěkný, vřelý, kamarádský. Myslím, že tohle je hodně důležité, aby si asistent a učitel rozuměli. Je pak lepší spolupráce, má to určité pozitivní vliv na atmosféru ve třídě, ve škole celkově. Kdyby to nebylo úplně v pořádku, děti by to vycítily a nepracovalo by se jim dobře.

Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

Ano spolupracujeme s espécéčkem, ale spíše jen učitel, který mi přetlumočí, o čem byla řeč, jaké další postupy a plány atd. Uvítal bych, kdyby mohli komunikovat i se mnou, ocenil bych, že můžu mít informace z první ruky.

Mirka, asistentka pedagoga, ZŠ praktická

Jak dlouho vykonáváte funkci asistenta pedagoga a jaké je vaše vzdělání?

Tuto funkci dělám třetím rokem. Po mateřské dovolené jsem byla na úřadě práce, v jedné škole hledali asistentku, tak jsem se tam šla zeptat a oni mě vzali. Každý rok to bylo takové nejisté, ale nakonec to vždycky dopadlo. Mohla jsem tady zůstat dál. Mám sice maturitu, ale úplně jiný obor než je pedagogika- ekonomickou školu.

A dodělávala jste si někdy kurz pro asistenty?

Ne, nedodělávala, nechtěli to po mně, takže žádný kurz jsem neměla, jen když bylo nějaké školení pro učitele, tak mně to také nabídli. A to mně docela pomáhalo.

Jste asistentem pro jedno nebo více dětí?

Pro jedno dítě.

O jaké dítě se jedná?

Jde o chlapce, který je v pátém ročníku. Má lehkou mozkovou dysfunkci, poruchy pozornosti. Je psychiatricky léčen, bere léky.

A kolik je celkově žáků v té třídě?

V této třídě je šest žáků.

A pracujete jen s tím jedním žákem nebo s celou třídou?

Určitě pracuji se všemi žáky, potřebují to všichni. Nesedím jen u tohoto chlapce, když vidím, že někdo potřebuje pomoc, jdu za ním, většinou za celou hodinu vystřídám všechny žáky.

Jaké činnosti vykonáváte v rámci asistence v praktických třídách?

Pracuji často se žáky z praktických tříd. Tam se soustředím hlavně na žáky, kteří potřebují asistenci nejvíce. Jsou to většinou tak tři, čtyři žáci. Jedná se o žáky, kteří mají dyskalkulii, dyslexii, dysgrafii, ADHD- tam je potřeba je spíše usměrňovat, aby v hodině byl klid a nerušili ostatní. Aby nevykřikovali, nedělali věci, který nemají a soustředili se na práci. K ostatním také jdu, moji pomoc však nepotřebují tolik. Ale ocení ji, jsou rádi, když k nim přijdu a poradím nebo něco vysvětlím.

Připravujete si práci na vyučování sama nebo Vám vše nachystá vyučující?

Je to tak půl na půl. Když mě učitel vysvětlí, co a jak si má připravit, tak to nachystám. Většinou přípravy udělá učitel, mně dá jen pokyn, co bych mohla já ještě dodělat. Připravuji různé kartičky, tabulky, někdy něco předkreslím, předepíšu do sešitu, také udělám třeba DUM (digitální učební materiál) na interaktivní tabuli. Pracuji s nimi u té interaktivky. Někdy něco vymyslím sama, poradím se s učitelem, jestli to bude dobrý, no a on je samozřejmě rád za každý nápad do vyučování.

Myslíte si, že jste největším přínosem pro žáka, pro učitele nebo pro celou třídu?

Rozhodně pro všechny. Pro učitele, že se může soustředit na vyučování, na výklad látky, na vysvětlování, ne jen někoho napomínat a pobízet k práci. Má to zjednodušené v tom, že tam

jsem a on ví, že to usměrňování, pobízení k práci a motivování může přenechat taky na mně. Ale nechci tím říct, že by si učitel vůbec nevšímal těch „zlobivějších a pomalejších“, žáků. Jsme na to dva a je to lepší. Celá třída pak může pracovat ve větší pohodě a klidu. Všimám si, že i oni někdy okřiknou své spolužáky, když už to přehání. Jsou rádi, že tam jsem. No a těm žákům, u kterých jsem, asi pomáhám tím, že stíhají více věcí. Bez asistenta by asi udělali polovinu práce, spíše by koukali po třídě, nesoustředili by se. Takhle musí dělat, jsem tam, abych je korigovala a tlačila víc do práce.

Co v této profesi považujete za nejnáročnější?

Je to práce psychicky náročná, protože pracujete s lidmi. Vlastně s dětmi. Někteří někdy neznají hranice, snaží se prosadit si svou. Taky možná ne sebe chtějí nějakým způsobem upoutat pozornost. To usměrňování a vysvětlování je náročné a únavné. Někdy jdu domů úplně unavená a bez energie. Na druhou stranu si říkáte, že děláte něco, co je prospěšné, pomáháte, povídáte si s žáky, u některých je očividné, že si potřebují popovídat, protože jim to asi doma chybí a učíte je různým věcem, za to vás mají děti rády. Také se mi stává, že přijde žák, obejmě mě a řekne „Já Vás mám rád“. To je samozřejmě u těch mladších. Je to ta nejhezčí věc, která Vás může potkat, taková motivace. Podmínkou a to dost důležitou je vytvoření harmonického vztahu se žákem, musíte si vzájemně důvěřovat a vědět, že společně se toho dá zvládnout mnohem víc.

Jaký je Váš názor na zařazování postižených žáků na ZŠ běžného typu?

Co se týče žáků ze speciálních škol, tak určitě ne, asi by byly na normální základce chudáci. Co se týče žáků z praktických škol tak by záleželo na tom, o jaký druh postižení se jedná. Pokud by byl žák zařazen do normální školy, určitě by měl mít asistenta, nevím, jak by to učitel zvládal ve třídě třeba s několika takovými žáky a ještě s dvaceti žáky. Tady jsou ty počty ve třídě menší a je to lepší. Každému se můžete alespoň na chvíli věnovat individuálně, poznáváte, co každý žák potřebuje. Máme v jedné třídě holku, která byla na normální základce. Pak přešla k nám. Je v devátém ročníku a umí toho hodně málo. Je nejslabší z celé třídy. Tady je na propadnutí. Na základce se jí asi nevěnovali tak, jak by měli, asi ji nechávali, ať si něco dělá, nebyl tam asistent, který by jí pomohl a do něčeho dotlačil.

V čem vidíte klady a zápory integrace?

Vlastně jsem to právě popsala. Může se stát, že pokud na základce nebude asistent, dítěti se nedostane takového vzdělání, jaké by potřeboval. V tomhle případě se jedná o dítě, které je „hodné“, nevyrušuje, no možná to pro něj bylo vyhovující. Když tam ale bude nějaký „grázlík“, neustálé napomínání, usměrňování a pobízení k práci může výuku zdržovat, a některé i odrazovat a znechucovat. K takovýmto dětem je asistent hodně velkým pomocníkem. Ale spíše se přikláním se zařazováním do praktických škol. Ale integrace má určitě i své klady. Dítě je mezi „normálními“ dětmi. Naučí se spoustu věcí od žáků intaktních. Pokud ho mezi sebe přijmou, může to mít hodně pozitivní vliv na jeho další vývoj, horší by to bylo v opačném případě. Spolužáci se zase mohou naučit být v kontaktu s postižením a nedívat se na takové jedince skrz prsty.

Spolupracují s Vámi i rodiče toho žáka?

Někdy až moc. Jelikož pro něj chodí, tak jsou ve škole každý den, jen maminka. Ale v tomto případě je to spíš už na obtíž. Někdy by stačilo to vyřešit za deset minut, ale je to pak rozhovor „o ničem“ na dvacet minut.

Jaký je Váš vztah s ostatními učiteli?

S učiteli mám velice pěkný vztah. Tím, že už jsem tady tři roky a známe se víc, víme, co můžeme jeden od druhého očekávat. Také už víme, kdo má co dělat a jak. Je to o komunikaci a domluvě mezi námi. Vždycky si řekneme, co se bude učit, jakým způsobem. Společně se radíme, konzultujeme většinu problémů. Připravujeme věci na vyučování, pomáháme dětem, bavíme se s nimi. Smějeme se, podporujeme se.

Spolupracujete s PPP, SPC nebo jinými organizacemi?

Spolupracujeme se SPC, několikrát do roka přijíždějí do školy. Spíše se jedná o komunikaci mezi nimi a učiteli. Pro mě by bylo mnohem lepší, kdybych veškeré rady a připomínky slyšela přímo od nich, ne jen od učitele. Nikdy se ale nepodívali do hodin, jak probíhá vyučování, co zvládají, co umí, co neumí.